

LIBER DE COM
positione mundi.

20
Excellētissimi viri Pauli Veneti Theologi
insignis: Philosophi summi: ac Astronomi
maximi opus aureū de compositione Mūdi
quod Astronomie ianua nūcupari pōt: i quo
omnium celestium signorum: segmentorūqz
omnium figuratio & quasi Typus quidā per
spicitur nuperrime diligenter recognitum.



1525



Vincentis Tusci Resenatis

philosophie professoris ad illustrem dominum

Carpensem dominum Albertum pium.

Fulget apollineus tibi nunc Alberte libellus
Aurea qui sopsie dogmata prisca refert.
Est opus egregium fuluo preciosius auro
Qui prece vel precio non potuisset emi.
Si diuersa anime migrant in corpora Pauli
Pectore Aristoteles condidit istud opus.

¶ Joannes Dullaert Sandauius discipulis feruentissimum
in disciplinas incendium pro salute.



Ccedite (precor) et confluentes agminatim volitate iuuenes di-
sciplinarum candidati vltimūdanis et celestibus bñficijs oc-
currite obuiam/respirantes et anhelu acerrimo et solito vege-
tiori studio et ardore gestientes animi cōcitentur. En munera
votis frequentibus et assiduis postulata: que iamiaz despera-
bundt instabili fortune cōmiseratis arbitrio. Nullus patebat
recursus: nulla salutis via/saltem oppressis inopia: qbus tam
excellens magnū tantiq; precij volumen cōparandi facultas
erat ablata: quum libris de generatione et corruptione tanta
cōnexionē copularetur: vt alterz soluz destinari totis viribus
refragarent bibliopole. Grauis ergo et supra hoim fidem ve-
hemens pauperibus infligebat iactura. Ceterum miserrimā
studiose iuuentutis sortem cōmiseratus et precibus vestris (q;
mentem meā toties ppulsarunt) deflexus libellum hunc dare
calcographis imprimendū non erubui: quem de cōpositione
orbis compilauit Paulus venetus vir vndecunq; doctissim⁹/
facundissimo sermonis torrente exuberās: viuida ingenij sub-

tilitate altissima penetrās. Cuius inaccessum virtus superuolat equoz. Clara vel excellēs rumor in astra
volat. Vos igitur Petre Gratiane de laloo. Carole Lupi. Et tu quoq; Joannes Symon Couderburge/
aliq; mihi conterranei. Et Nicolae garine: Nicolae iuuenis: et mi Joannes de Louengues adolescen-
tes optimi mentes vestras fetido torporis et ignaule lacu nusq; submergi permittatis: imo continuis su-
doribus/vigilantia salutari ingenta suscitatis: et scintillanti virtutis incēdio exurite. Si vestras manus
hoc libello vacuas perciperent Urania virtus et Pallas velut inexpiabili supplicio repente vindictam
acclamarent. Nec immerito. Tanta est in eo nimirū vis et energia: vt contemplantem stupefacto pecto-
re mentem. Arcana in decimi raperent penetralia celi. Tante et fertilitatis: vt vberimos discipline fru-
ctus per totum orbem copiosissime diffundat. Tante est fragrantie et odoris: vt redolenti et suauissimo vi-
gore spiret. Nectareos latices Ambrosiumq; decus. Huc ergo defectas/languentes: et exhaustas debillo-
ris ingenij vires accedite reparaturi. Paulo Veneto omniū prudentissimo et acutissimo/beneficij nō im-
memores/gratias effundite: versum hunc. In odorem tuoz vnguentozum currimus adolescentuli proe-
clamātes. Valet et plaudite.

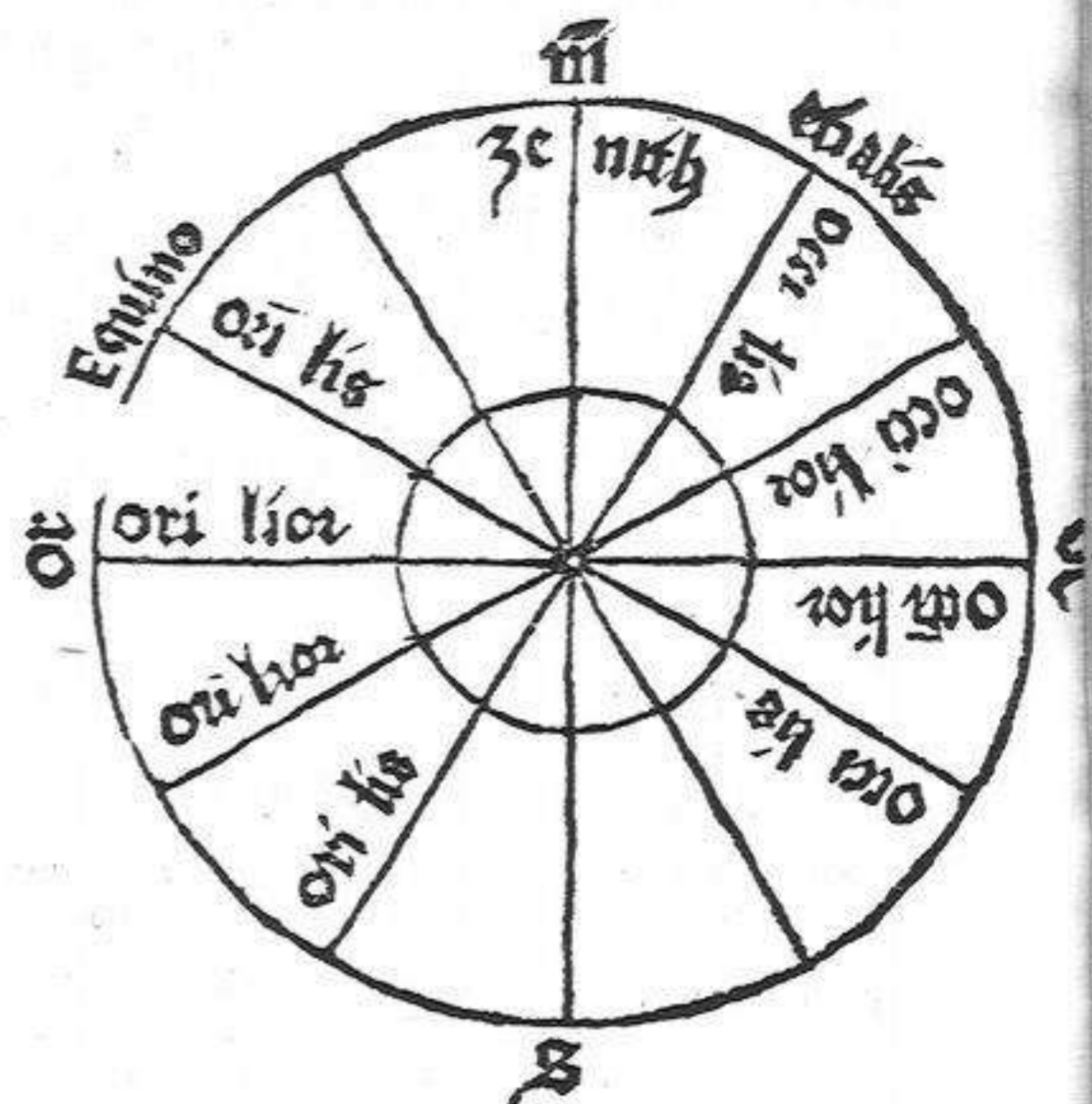
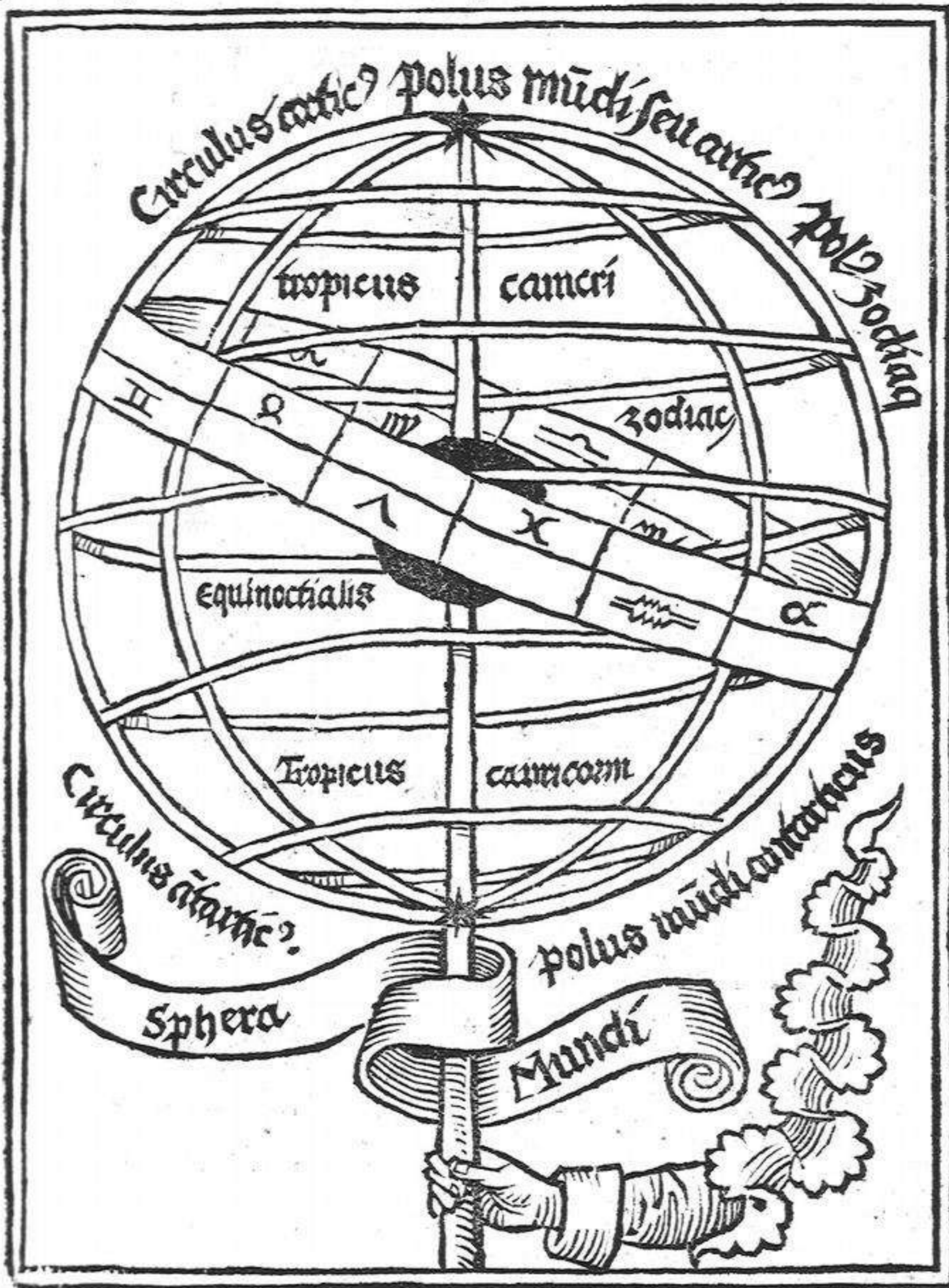
¶ Hilarij Bertulphi ad vtrumq; et equū
et iniquum lectorem carmen.

Lector ades longa ne spe frusteris amice:
Parua stringe manu totius orbis opes.
Lector ades propera Paulinam extollere mentem:
Qua sopsie passim suaue renidet ager.
Lector ades sis nunc imo de pectore Dullaert.
Gratus Joanni: qui neq; mente minor.
Liuor ades: videas proprio te fallier hamo:
Qui Paulo sopsie credis inesse nihil.
Liuor ades dic nunc solitis de nare cachinnis.
Osate non fausta Paule sopsista die.
Liuor ades: nunq; est inimica scientia gnaro.
Hoc tibi: quod Dullaert rite docebit: obest.

De compositione mundi.

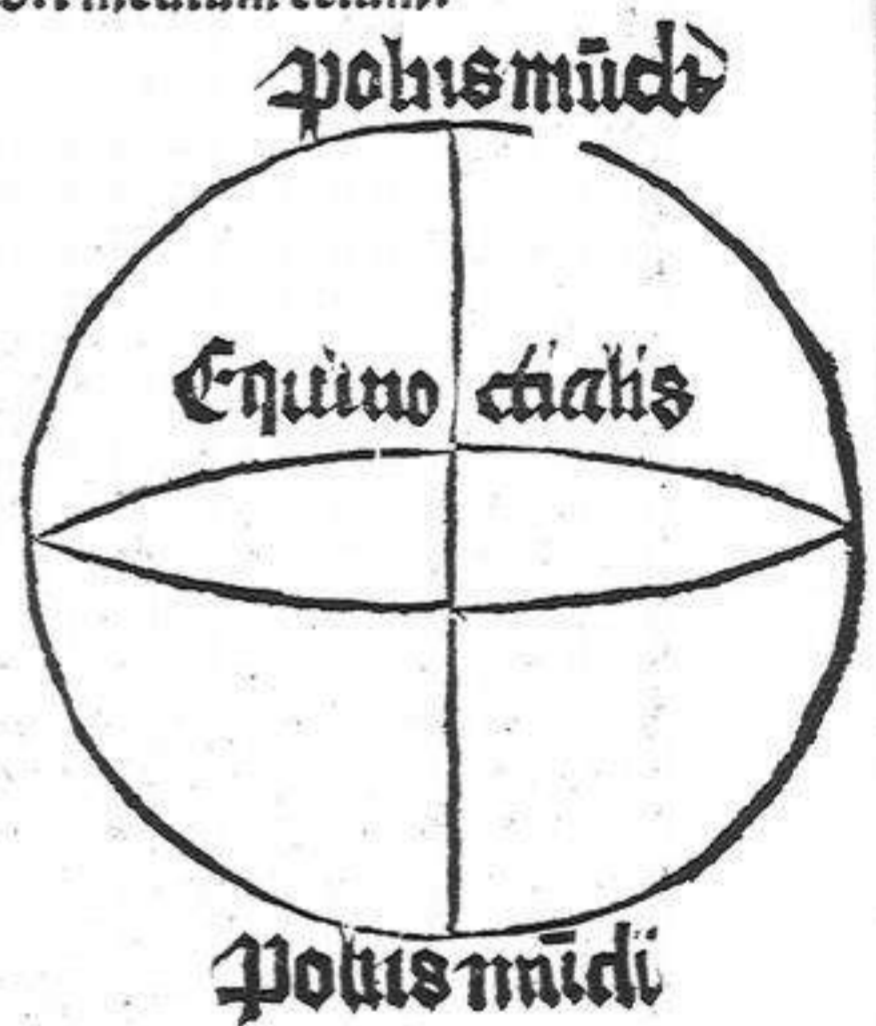
C Diui Pauli Veneti Theologi clarissimi

mi: philosophi summi: ac Astronomi maximi Augustiniani libellus: quē inscripsit de compositione mundi aureus incipit.



Secundus circulus est circulus meridiei vel medii celi qui non iacens: sed elatus supra circuli orizontis secat illi in duobus polis: et transiens subter terram dividit celum iterum in duas medietates: quarum unam ponit ad orientem: aliam ad occidentem. Vocatur circulus meridiei: vel medii celi: quia per illum terminatur meridies: et medium celum.

Tertius est circulus equatoris vel equinoctialis: qui transiens per partem orientis et occidentis celum dividit in duas medietates: quarum unam ponit ad polum septentrionalem: et aliam ad polum meridionalem. et dicitur circulus equatoris vel equinoctialis: quia sole existente in hoc circulo dies et noctes in toto mundo equantur.



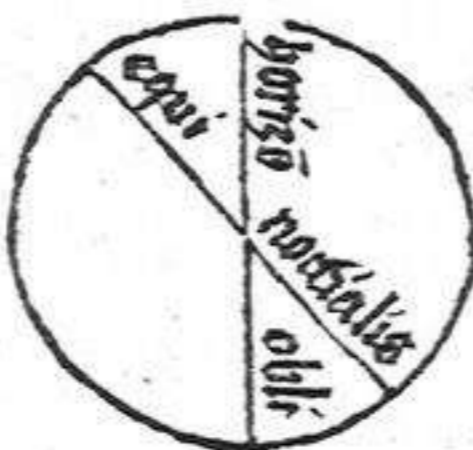
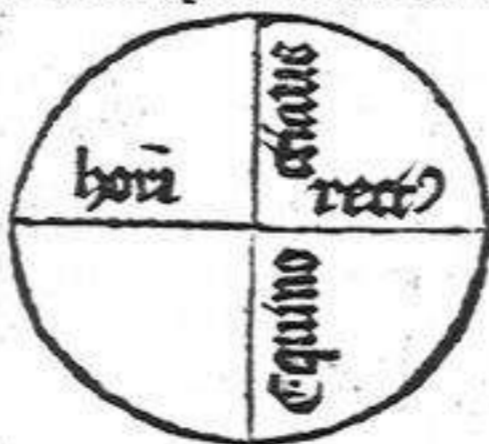
De circulis componentibus mundum: et quot sunt: et quo nomine vocentur. Cap. I.



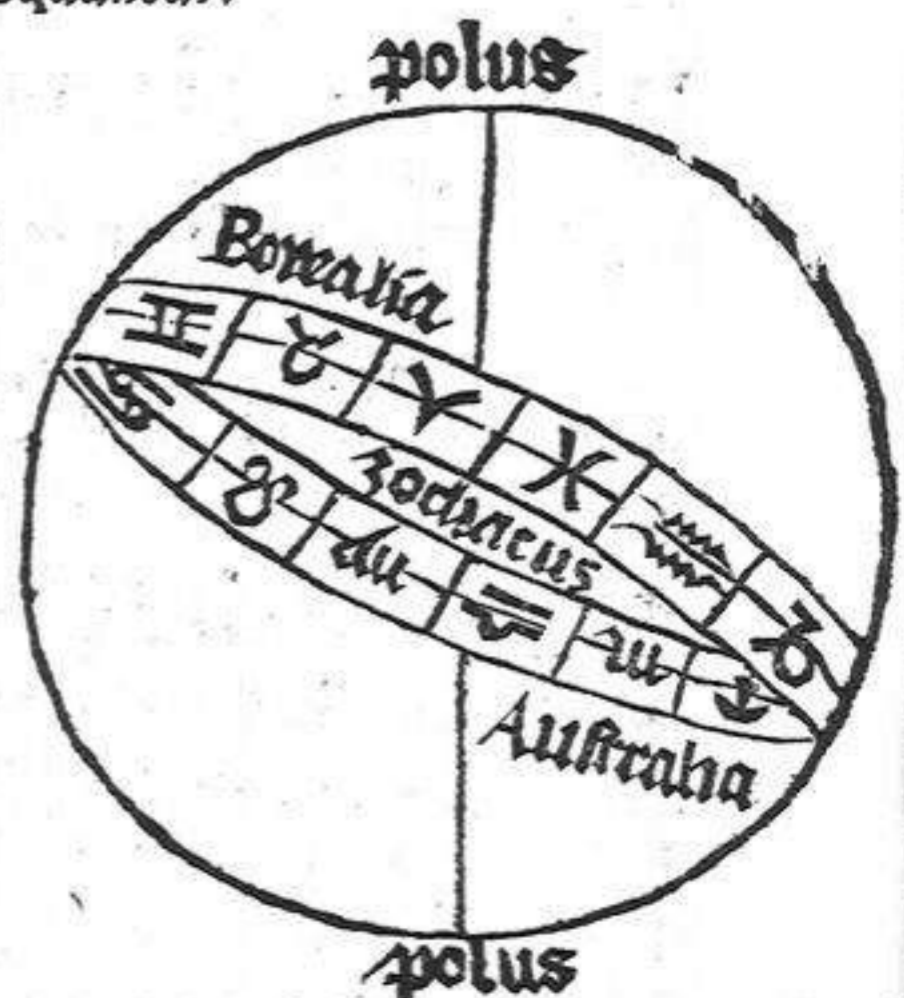
Tactatus de compositione mundi.

di: est primo videndum quibus circulis celum componitur. Et videtur quod sunt circuli principales celi. Primus est circulus orizontis iacens et transiens per polos mundi: et per puncta orientis et occidentis: et dividit in duas medietates: quarum unam ponit supra terram: et aliam infra terram: propter quam causam iste circulus solet vocari diffinitio: seu determinatio visus: quia non sinit nisi partem superiorem celi videri.

Ab isto circulo alius abstrahitur consimilis denominationis: cuius una pars te precedit quocumque vadas: et alia subsequitur. et pars precedens semper inclinatur: que autem retro sequitur elevatur. Secundus circulus sunt duo puncta opposita fixa. unum in dextro: et alterum in sinistro: quo circulo demonstratur terram esse in medio celi. Quoniam semper una medietas celi stat supra terram: et alia infra. Differentia autem istius circuli a priori non consistit rei immobilitate: quia iste mobilis: et alter immobilis videtur: tamen correspondet circulus orizontis: seu diffinitio: visus nuncupatur.



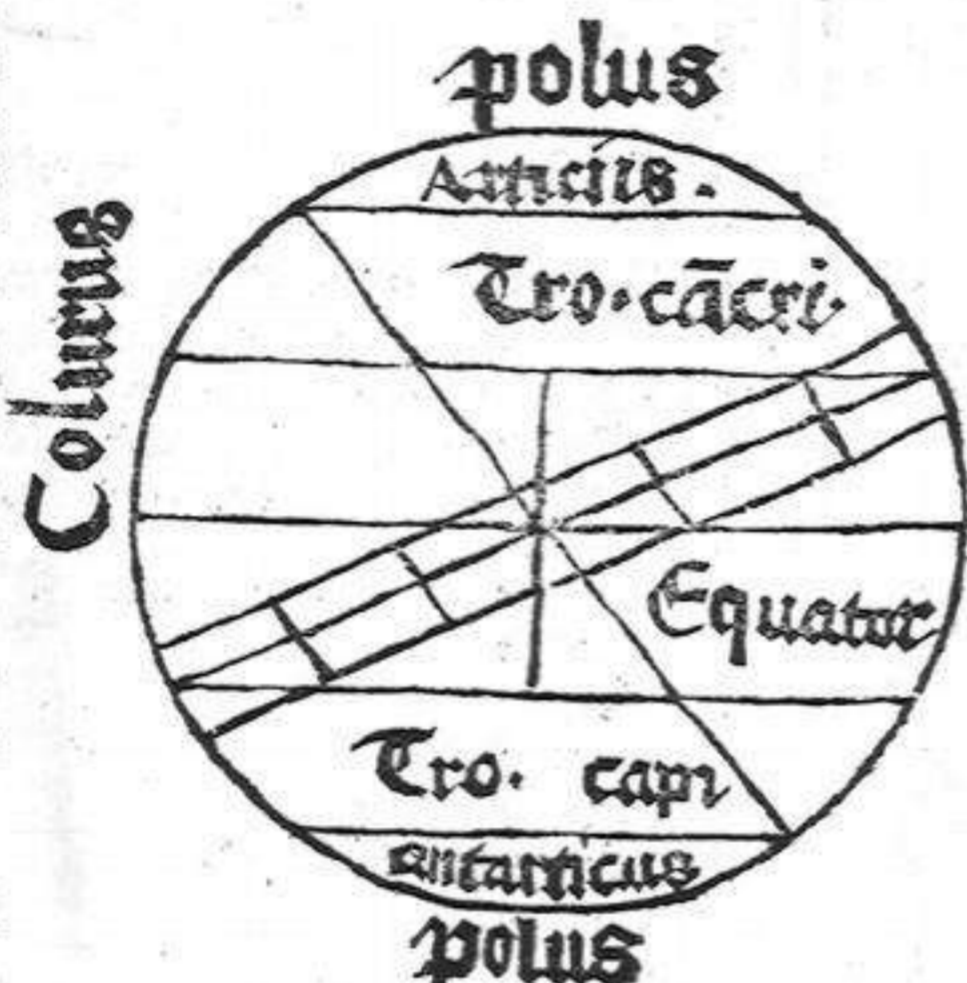
Quartus circulus est zodiacus secat circulum equatoris per medietatem in duobus punctis oppositis quorum unum appellatur punctus arietis: et alius primus punctus librae: si unum est in oriente: alius est in occidente: et si unus est in meridie: alter est in angulo terre: et quando sol transit per puncta ista dies aequatur nocti: ut dictum est in toto mundo. Ubi advertendum est quod iste circulus



Paulus Venetus

cus in duo media diuidit oēs circulos trāseuntes de vno polo ad alterū: qm̄ ip̄e diuidit̄ in duas sectiones equales: et equaliter declinat̄es h̄sus polū septentrionis et meridiei. Et punctus declinat̄ōis ad partē meridiei ē p̄m̄ p̄ct̄ capri corni: p̄ct̄ aut̄ declinat̄ōis ad partē septentrionis est p̄m̄ p̄ct̄ cancri. Ista. q̄. puncta vocātur solstitia: q̄ cū sol pueniēs ad vñū illorū nō p̄cedit vltra: sed retrocedit incipiēs redire ad circulū equatoris: et ad duo puncta equinoctialis: et declinatio istius circuli ad vtrāq̄ partē. s. meridiei et septentrionis est. xxiij. gradum: et l. vñī minutoꝝ s̄m̄ cōsiderationē Ptolomei: sed s̄m̄ cōsiderationem p̄batā et mutatam a Joanne filio Almasoriz cū multitudine sapientū in diebus Regis Amay nominis est. xxiij. graduum: et xxxv. minutoꝝ. Latitudo aut̄ zodiaci est. xij. gradū: et via ecliptica: que est via solis transit per mediū zodiaci vnam partē pens ad meridiē: et alteram ad septentrionem.

Preter istos circulo s̄maiores alij designantur minores in orbe signorum. s. circulus arcticus: et circulus antarcticus: q̄ describūt circa polos mundi: quorū vn̄ d̄i polus arcticus. s. meridiei: et alter antarcticus: videlicet septentrionalis. Circuli aut̄ solsticiales dicunt̄ illi q̄ circūnt̄ p̄cta solstitorum. s. cancri et capricorni. In orbib̄ aut̄ planetarum assignantur ecentrici et concentrici. Circulus ecentricus est deferens planetam: cuius centrum est extra centrū mundi. Et cōcentricus est circulus equans: cuius centrū est centrum mundi. Epicyclus autem est paruus circulus continens planetam: cuius centrum est in circumferētia ecentrici.



da in sexaginta tertia: sic vsq̄ ad decimam: et non vltra: et sicut res interdū denominatur a suo effectu. vt lucerna a luce. et domificator a domo. quandoq̄ vero a similitudine. vt homo pictus ab homine. Ita hec signa tā ratione similitudinis q̄ effectu has denominationes sumpserunt.

Aries



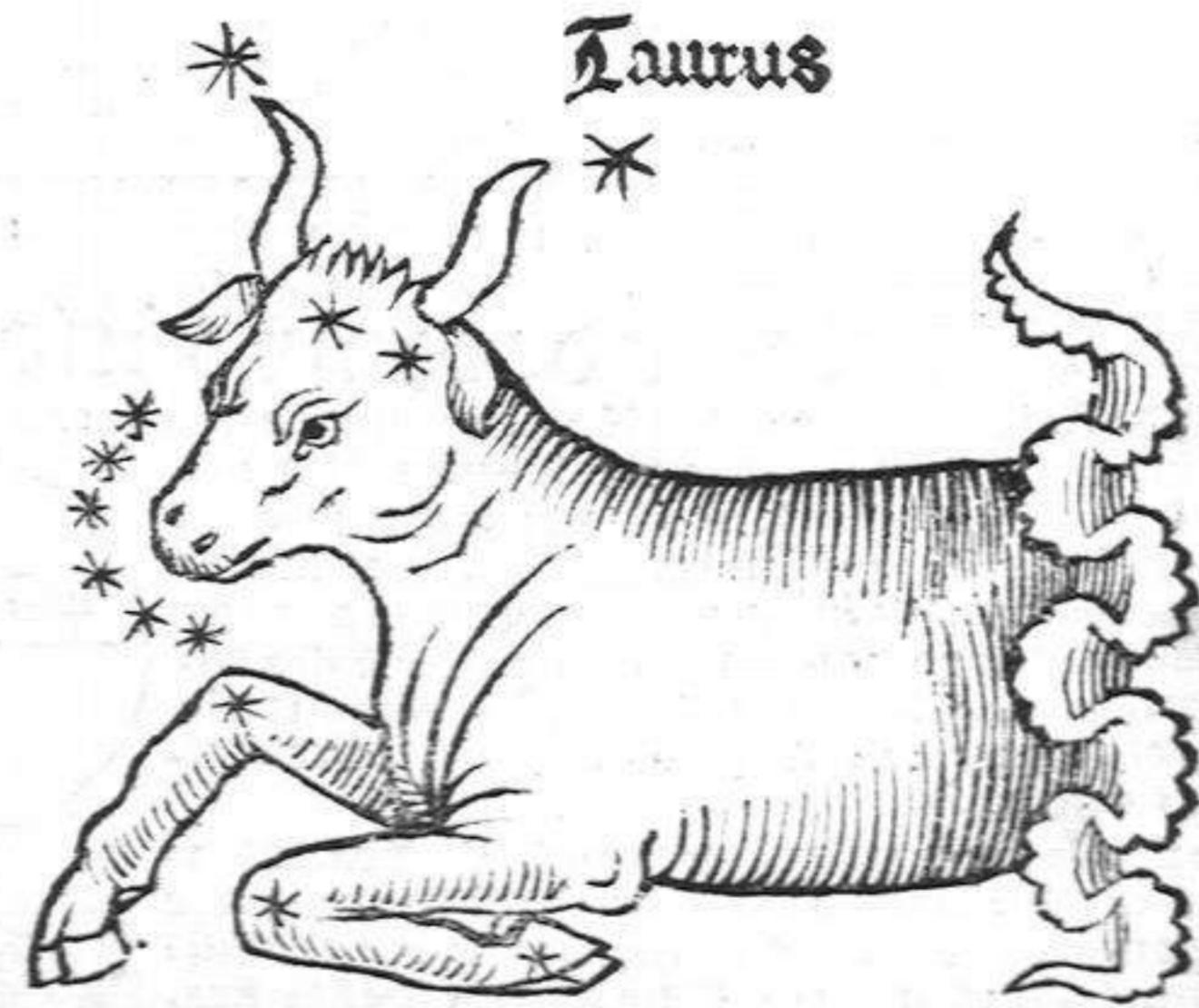
Primum igitur signum dicitur Aries: quia prima pars zodiaci magis assimilatur arietis: et magis habet imprimere et operari super arietes: et alia animalia cōsimilis speciei. et hoc virtute stellarum. quibus aries celestis dicitur cōponi. In cornibus enim ponitur due stelle lucide. que dicuntur sarthay. In ventre vero tres parue lucide dicte Alouthon.

Quot sūt partes zodiaci: et qui gradus: quod minutum. Et quare talia signa vocentur nominibus talib̄ animalium.

Capitulum. ij.

Zodiacus diuiditur in xij. ptes: que signa. xij. celi dicuntur. s. Aries. Taurus. Gemini. Lacer. Leo. Virgo. Libra. Scorpius. Sagittarius. Capricornus. Aquarius: et Piscis: et vnumquodq̄ istorū signorū diuiditur in xxx. partes: que dicuntur gradus: et iterū quilibet gradus in sexaginta minuta: et quodlibet minutum in sexaginta secunda: et secūda

Taurus



Secundum signum est Taurus: quia secunda pars zodiaci est similis illi: et super tauros ac ceruos et bubalas et alia animalia illis similia habet imprimere et operari. In fronte istius sunt sex stelle: que dicuntur pleyades: et in pectore alia que vocatur cor tauri.

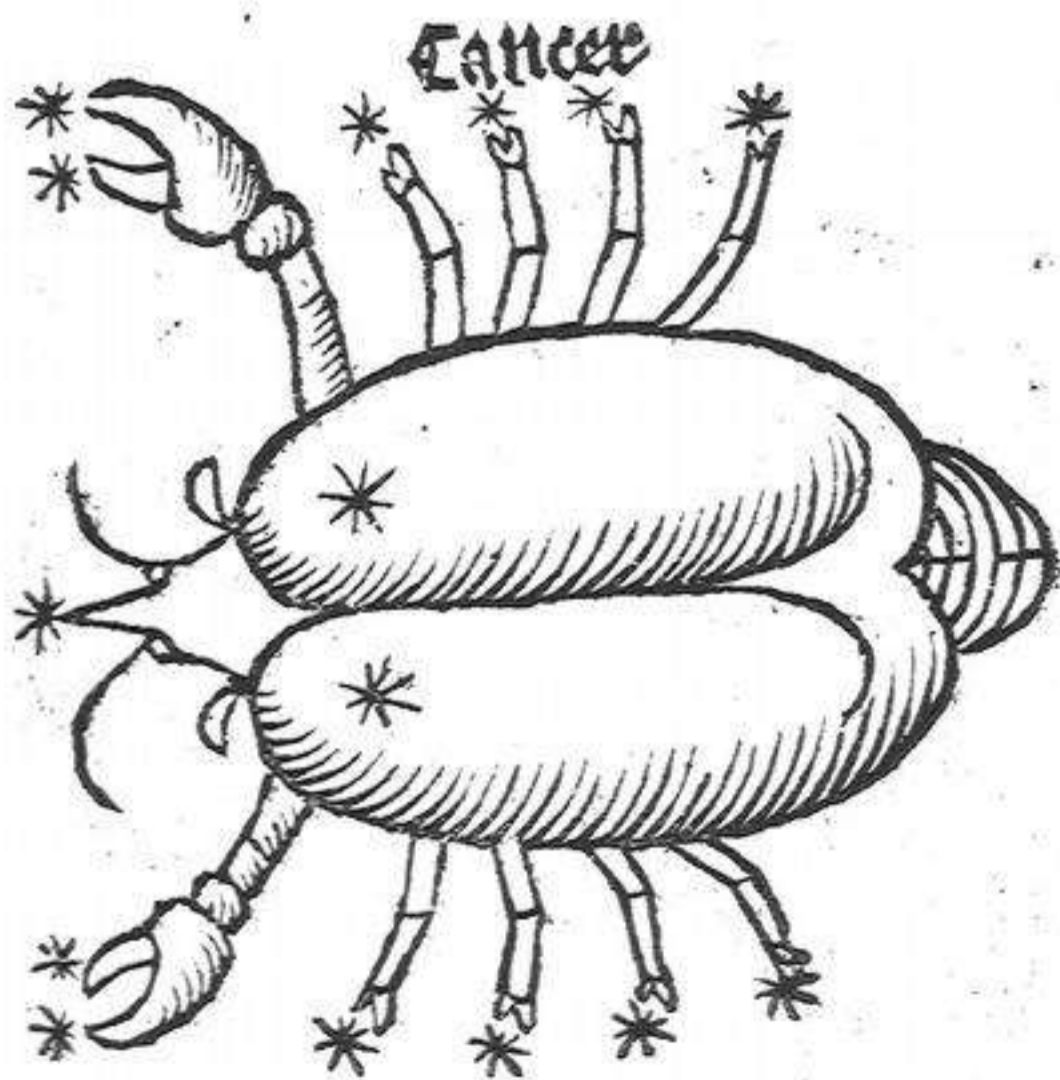
De compositione mundi.



Tertium signum dicitur Gemini in forma humana: et tertia pars magis homini assimilatur et supra significationem et impressionem in specie hominis: et alias species homini similes. In capite istius stelle tres parue propinque que dicuntur albegat: in pedibus vero sunt due que dicuntur ancacha: et quia gemini habent duo capita due stelle assignantur: quarum vna dicitur caput canis: et alia caput subsequens geminorum.



Quintum signum est Leo tertia pars zodiaci: figura suarum stellarum magis assimilatur leoni: et propter impressionem illius super leones: et omnia animalia ferocia et rapacia et audacia: sicut leopardus et similia. In capite illius ponuntur due stelle: que iterum dicuntur Acatha: in oculis vero due alie dicte circuph: et in pectore sunt quatuor stelle lucide expanse septentrionales dicte Albagem: quarum vna est cor leonis: in cauda vero eius est vna stella dicta Ascapha.

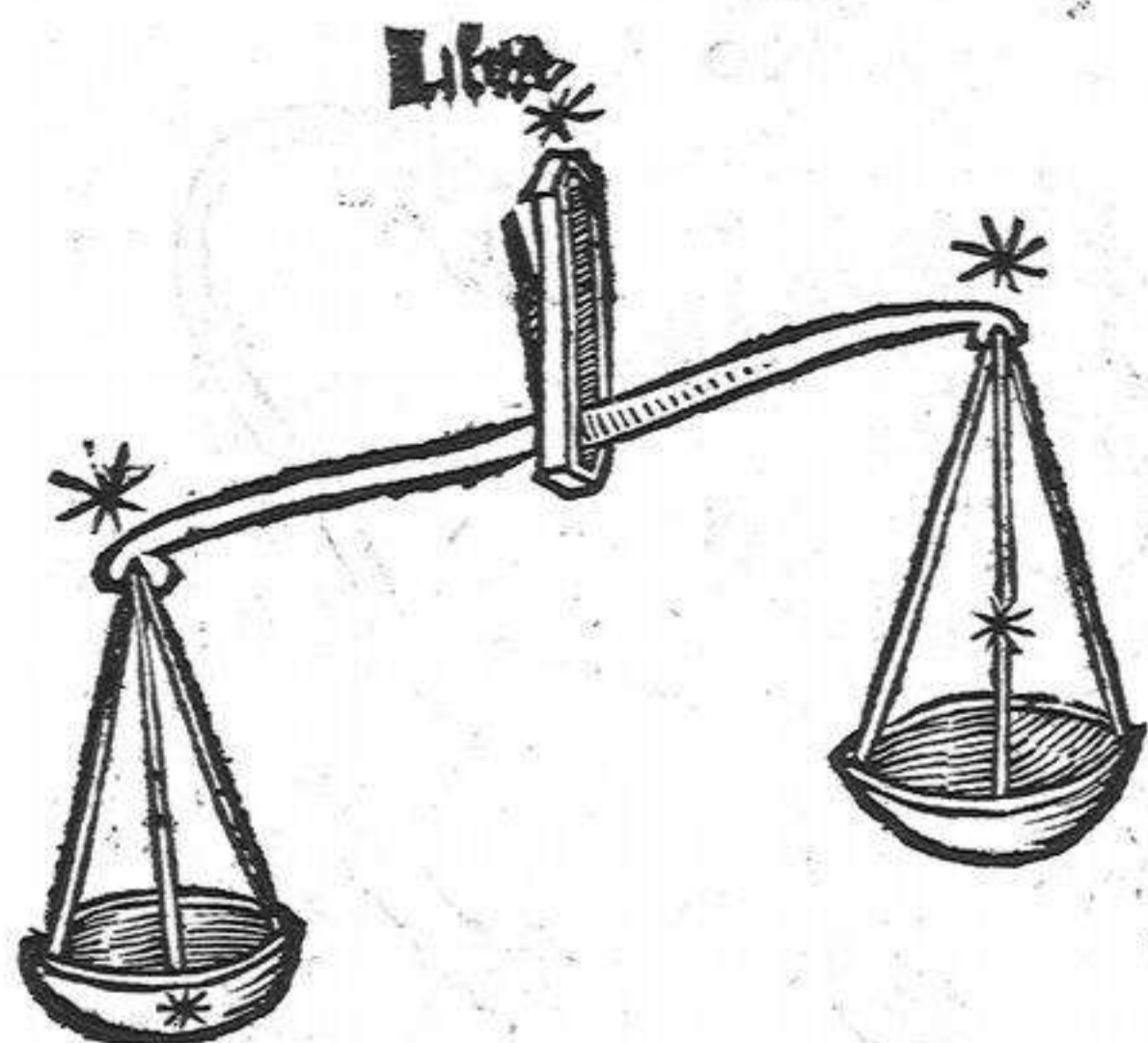


Quartum dicitur Cancer: quia quarta pars zodiaci: figura stelle ipsius assimilatur cancro: et quia habet operari et imprimere super caneros: et alia animalia dure teste: et in isto ponunt due stelle equalis magnitudinis que dicuntur oculi cancri.



Sextum signum est virgo: quia est pars sexta zodiaci: figura stellarum est magis similis illi: et propter significationem et effectum: hoc enim signum duabus aliis designatum significat virginitatem: et super omnes res puras et nitidas et incorruptas habet operari.

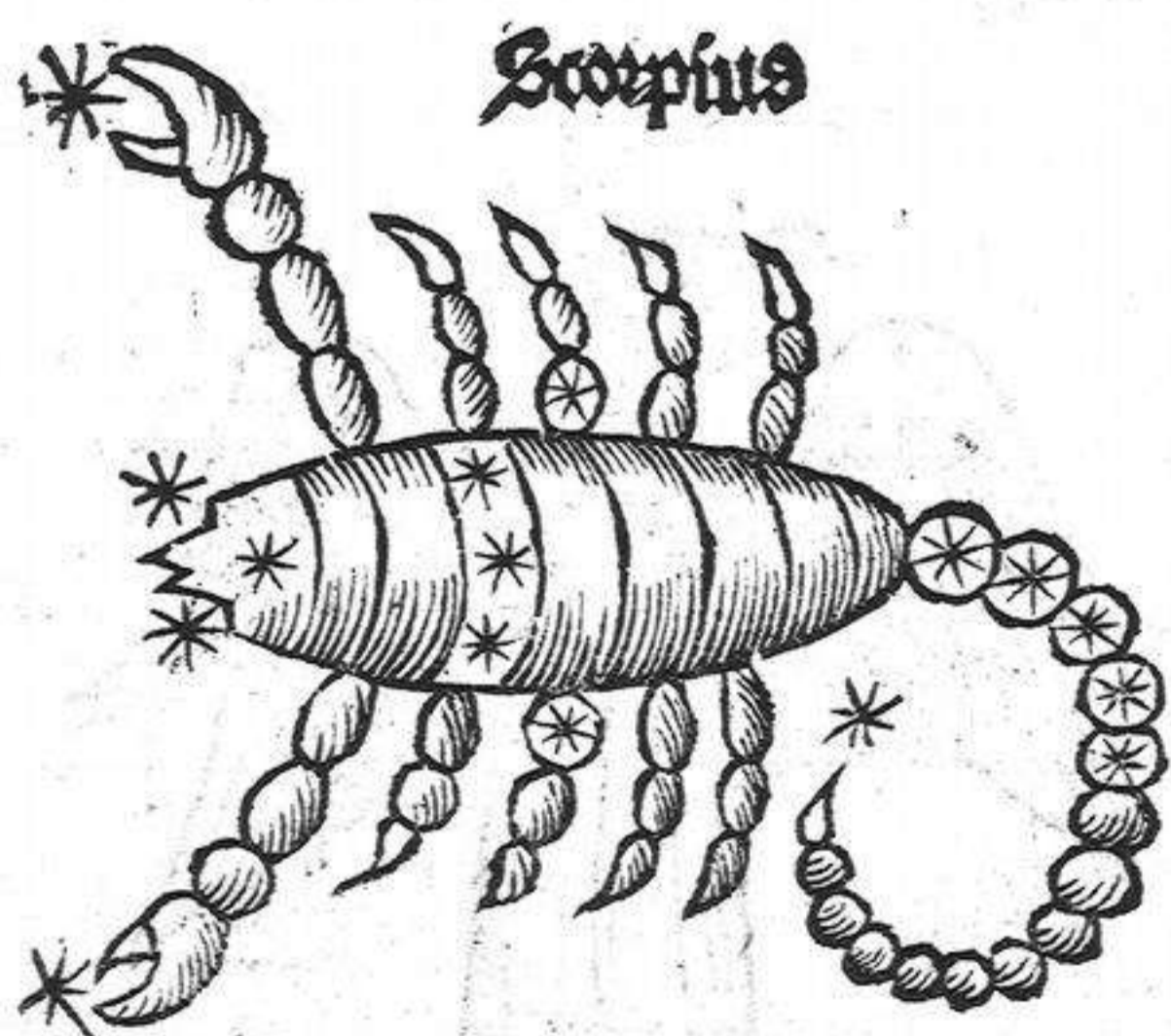
Paulus Venetus



Septimum signum est libra: septima pars zodiaci: figura suarum stellarum libere assimilatur: et quia significat pondera equitatem et iustitiam: per istam partem apparet una via sulta stellis: que distendit ad partem meridiei: et sic usque ad polum septentrionis: cuius latitudo est secundum Albumasar ab octavo gradu libere usque ad tertium gradum scorpionis: hanc autem vocant Astrologi, viam combustam: naturales vero Galaxiam: siue viam luminosam.



Decimum signum est sagittarius: secundum unam partem est homo: et secundum aliam quadrupes tenens arcum: et sagittam in manu quasi comminans: et significat ariolos et balistarios monstra et miracula: et res admirabiles: significat etiam terrorem a longe venientem: et omnes res a longe percutientes et vulnerantes siue verbo siue facto. Item signum componitur ex tribus stellis: que dicuntur oculus, cauilla et sagitta sagittarij.



Octavum signum est Scorpio: quia octava pars zodiaci habet stellas oppositas ad formam illius: et significat scorpionem et alia animalia consimilis nature. In pectore illius est una stella lucida et rubea: que vocatur cor scorpionis: et cauda una alia que dicitur cauda scorpionis: due igitur stelle dicuntur aculeus scorpionis.



Decimum signum est Capricornus: et decima pars zodiaci assimilatur illi: et significat capras et alias bestias illius similitudinis.



De compositione mundi.

Aquarius



Undecimum signum est aquarius ad similitudinem et figuram vilius rustici erecti super pedes suos cum vno vase aque spargentis: et videtur iste rusticus esse quasi dominus aquarum: et habere curam rebus quibus aqua necessaria est: sicut ad animantium necessitatem: ut ad potandum: et ad alios usus. Ex quo sequitur quod significat flumina: fontes: maria: et aquas irrigantes terram: et consequenter fossas et lacunas aquarum. Secundo quod habet officium humectandi et irrigandi terram et hoc uti cultores possint fodere terram et seminare ut fructus colligant ad nutritionem sui et aliorum.

habet figuram iusticie: scilicet bilancis: vel libre. Secundo sequitur: quod eorum que sunt figurata figuris animalium. iij. habent figuram humanam: sicut gemini/virgo/aquarius/et principium sagittarii. Et quinque habent figuram quadrupedum: videlicet/Aries/Taurus/Leo/Capricornus/ et in fine Sagittarius: que secundum aliquos dicitur pars equi: secundum vero alios pars Tauri.

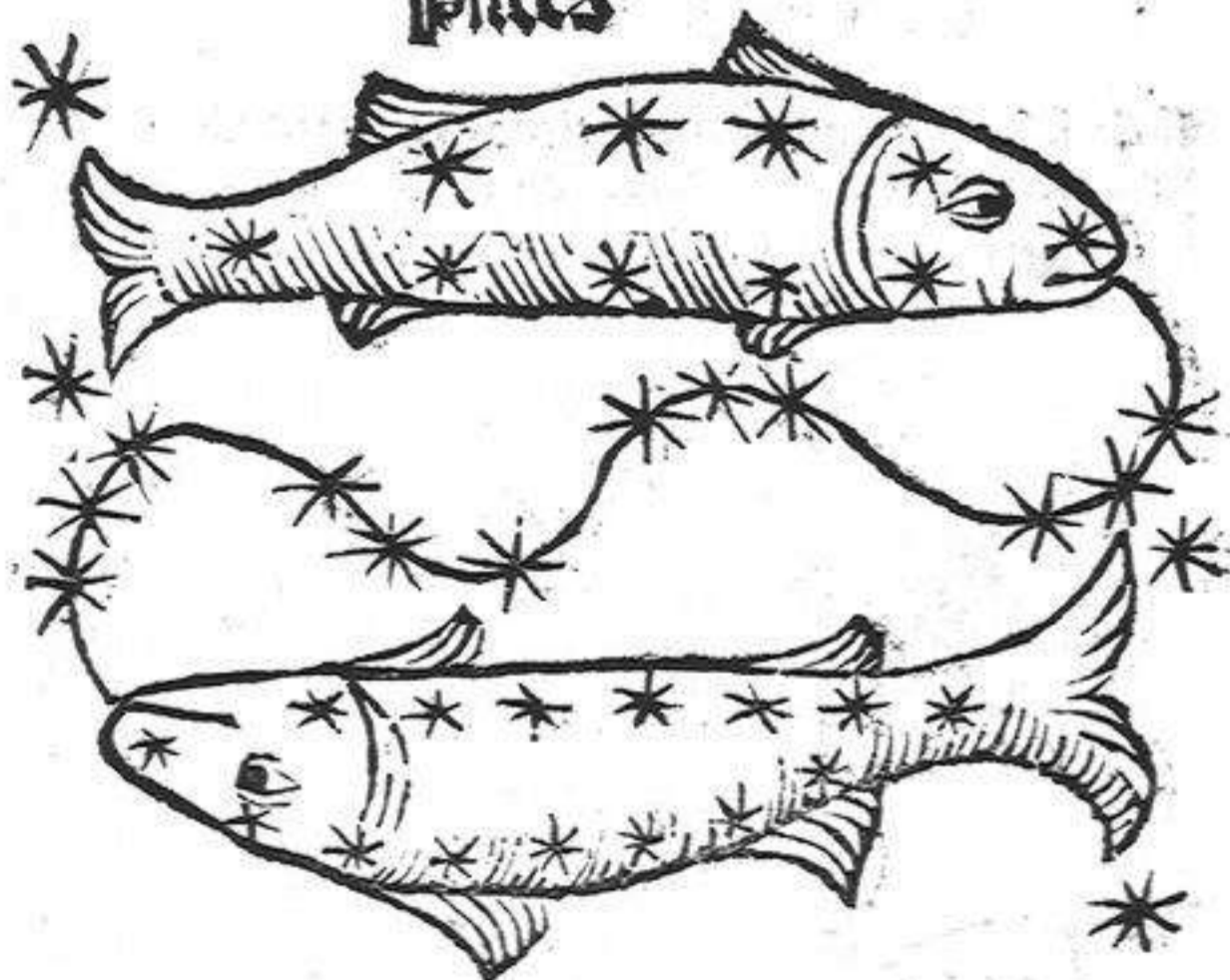
Tantum signorum quedam sunt masculina: quedam feminina: quedam communia. Et ultra signa. xv. animalium zodiaci reperiuntur alia signa animalium: sicut vultur et Ursa etc.

Capitulum tertium.

Primum signorum sit hec prima distinctio: quod que sunt masculina diurna: que feminina nocturna. Aries est signum masculinum ex figuris diei: et Taurus signum femininum ex signis noctis: et successive continue masculinum succedat feminino: et e contra: ita quod nunquam duo signa immediata sint masculina: nec duo immediata sint feminina: sed semper inter duo masculina sit unum femininum: et e contra: quoniam ex duobus masculinis nihil generatur: neque ex duobus femininis: sed bene ex masculino et femina, coniunctis. Sex ergo signa sunt masculina: scilicet Aries/Gemini/Leo/Libra/Sagittarius: et Aquarius. Sex vero sunt feminina. ut taurus: Cancer: Virgo: Scorpius: Capricornus: Pisces.

Secunda distinctio. Signorum quedam sunt mobilia: quedam fixa: et quedam communia. Aries est signum mobile. Taurus fixum: et Gemini commune. Cancer mobile/Leo firmum/et Virgo commune: et sic consequenter usque ad finem. Ex quibus sequitur signa masculina significare omnes res masculinas: et feminina omnes res femininas: et firma omnes res stabiles: et mobilia res mobiles: et communia res communiter se habentes. Tertia distinctio Signorum quedam sunt septentrionalia: ut Aries/Taurus/Gemini/Cancer/Leo/Virgo. Quedam meridionalia: ut Libra/Scorpius/Sagittarius/Capricornus/Aquarius/et Pisces. Et hec animalia communiter tenent partem inferiorem. ut puta pedes reuolutos versus meridiem. In qua respectu septentrionis sunt paucæ stelle. Cancer tamen pedes tenet per oppositum hinc inde quasi ineptus ad standum ad modum aliorum animalium. Scorpio autem secundum partem anteriorem vertitur parumper parti septentrionis: quasi se volens vertere ad illam partem: et ascendere versus ipsam: partem autem posteriorem scilicet caudam vertit ad partem meridiei: licet aculeus caudæ vertatur ad partem septentrionis. Pisces vero parumper eleuant capita versus partem septentrionis: et caudas declinant ad partes meridiei. Quarta distinctio. Signorum quedam sunt dextra: et quedam sinistra. Signa dextra sunt illa que sunt in dextra parte celi. ut puta septentrionali. Sinistra autem que sunt in sinistra: scilicet in meridionali. unde medietas septentrionalis celi dicitur pars superior: et dextra celi: quia aliam zodiaci tenent partem superiorem: et dexteram versus septentrionem: et quia in ea parte sunt plures maiores et nobiliores stelle. Meridionalis autem est pars sinistra et inferior: quia animalia zodiaci tenent pedes reuolutos ad illam: et quia in illa sunt pauciores minores: et impotentiores stelle.

Pisces



Duodecimum signum est pisces: duodecima pars zodiaci: figura suarum stellarum assimilatur duobus piscibus: et significat pisces et omnem usum aquarum. In ore istius est una stella que vocatur os piscis meridiant: et in pectore una alia: que vocatur cor piscis. Ex predictis sequitur primo: quod dictorum signorum undecim sunt figurata figuris animalium: et unum

Paulus Venetus



Et figura rustici custodientis currum qui vocat boetes.

Intelligendum q̄ preter figuras animalium que sunt signa zodiaci sunt alie extra illas figuras: sicut est vultur volans: et vultur cadens: vultur volans habet alas apertas quasi semper volans: et significat non solum vultures: sed aquilas: et falcones: grifones: accipitres: et alia animalia alti volatus. Vultur cadens tenet alas clausas: quasi dispositas ad cadendum: et significat aues prope terram volantes.



Et figura vnus veratris: qui dicitur Orion: cui vna stella vocatur humerus orionis dexter: et alia humerus orionis sinister: et tertia pes orionis.



Reperitur etiaz in celo vrsa maior: et vrsa minor:

Et figura eq̄ alati: figura corui: et figura galline:

De compositionemundi.



Canis maior.

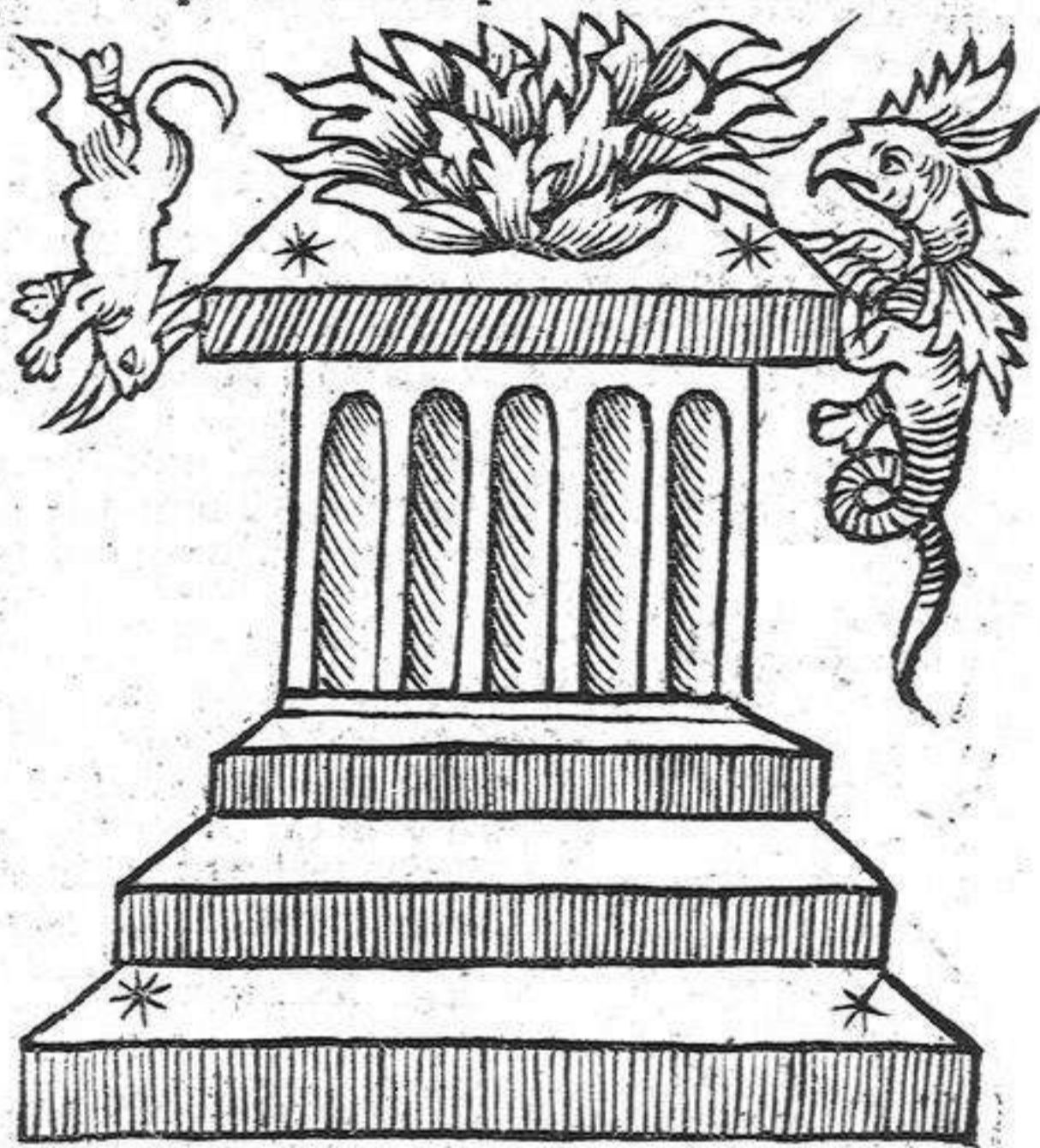


Canis minor

Et figura duorum canum maioris et minoris posita ad pedes geminorum retrosequens ostendens signum obedientie: et hec posset esse causa fidelitatis et obedientie canis ad hominem.



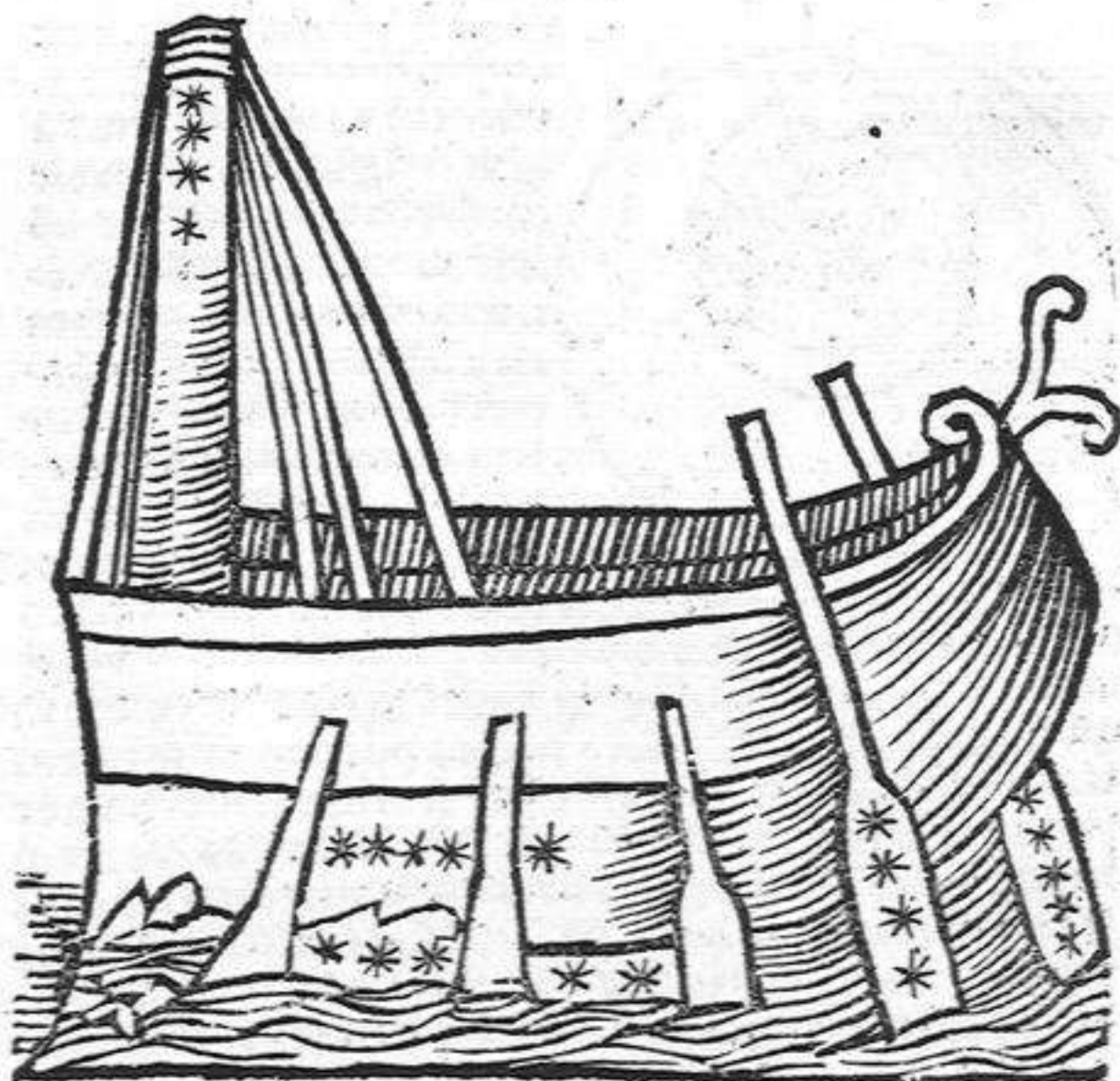
Et etiam figura hominis serpentem in manu tenentis: qui vocatur serpentarius.



Et figura altaris templi que est in sagittario.



Et figura decollantis tenentis in vna manu gladium et in alia caput hois abscissum. Iterum figura magni serpentis circa polum septentrionis circumuoluti habentis caudam ad partem meridiei.



¶ Ac etiā figura nauis nō multū elongata a meridiē polo designata stellis: cui⁹ superiora sunt respicientia partes septētrionis: vt arbor velū z castrum puppis: themō aut siue carmina respiciūt partē meridiei. **¶** Ex qbus sequit̄ primo partē celi septētrionalē esse partē nobilitatē: tū qz cōter pars nobilioz figure celi vertit̄ ad illā: tū qz cū in vniuerso nō sint nisi. xvij. figure. xxvj. sunt i parte septētrionis: z. xxi. i parte meridiei. **¶** Scdo sequit̄ q vna z eadē figura sūt ptes spēs aialū. qz cū spēs aialū plures sint figuris celi aliqua eēt spēs aialū nō hñs in celo significatōe qd est incōueniēs ppter depēdētiā essentialē mūdi inferioris ad mūdū superiorē: vñ figura corui nō solū coruos significat. s; etiā corbastrellas cornicolas ptas gazolas: z alias talis gñis aues. sūt signa galline celi nō solū gallinas significat: s; jēt falsanos pdices z alia talis gñis comedentia grana. Canis etiā celestis canes terrenos vulpes. lupos z talia significat: z cōsequēter dicatur de alijs scdm figuras relique videntur in sphaera corporea a sapientibus facta ad exemplar octaue sphaere.

¶ Quot sunt planete: z planete quot circulos hñt: in qbus moueant. z qd ecētricus circuli: qd deferens et epiciclus: z an motus solis differēs a motib⁹ aliorū planetarum. **Cap. iij.**

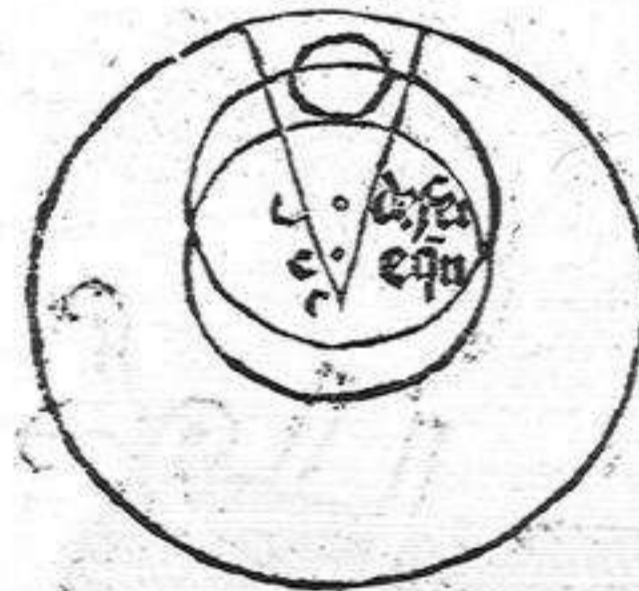
S ab zodiaco z signis eius mouent̄ planete septē vtz saturn⁹. iupiter. mars. sol. venus. mercuri⁹. z luna: z qlibet istorū hz triplicē circuli: in quo mouet̄ preter solē scz ecētricum z deferentē et epiciclum.



¶ Ecētricus dicitur: qz cētruz ei⁹ est extra centrū mundi. deferēs vero ab effectu: qz defert planetam: huius vna pars est remotior a terra quedicit̄ aux z altera propinquior que dicitur oppositum augis.

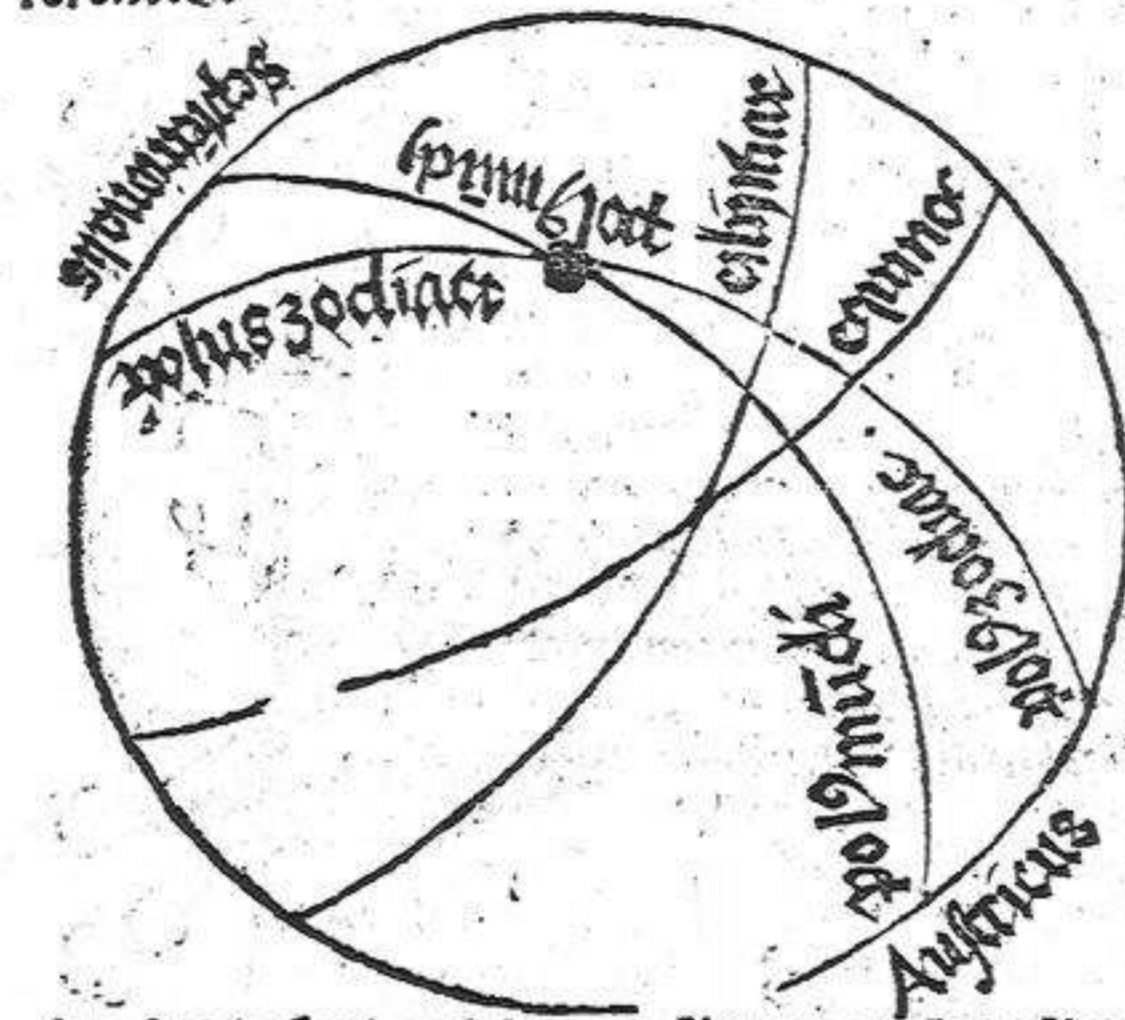


¶ Itē iste circulus defert planetam ab occidente in oriens: videmus em planetā moueri de ariete ad thaurū z de thaurō ad gemini: z de gemini ad cancrum z de cancro ad leonem z sic vltra: post que motū apparet planeta in oriente signo arietis in quo primo mouebatur existente in occidente.



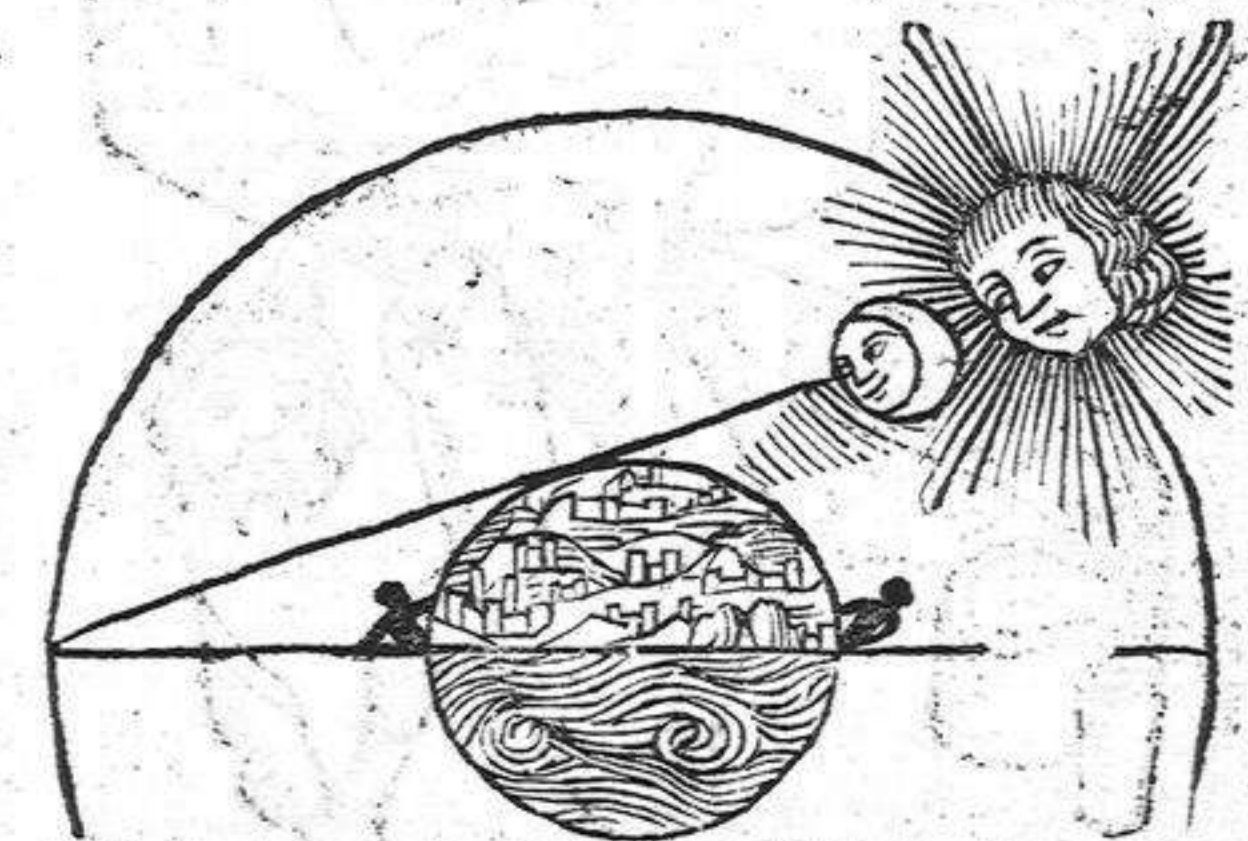
¶ Epiciclus est paruus circulus cuius centrū est in circūferentiā ecētrici. z dicitur etiā deferēs planetā qz cētrū planete est in circūferentiā epicicli: z nō solū mouet̄ ad motū ecētrici: sed etiā ad motū epicicli. ecētric⁹ tñ dicitur deferēs simpliciter: qz defert tā epiciclum qz planetā: qñ tñ gñt̄ planeta est in parte superiori sui epicicli videtur minor. z dicitur directus: quia mouet̄ versus partem orientis: qñ vero est in parte inferiori videtur maior: z dicitur retrogradus: qz vadit versus occidentis qñ aut̄ incipit descendere versus partem inferiorem ita qz nō apparet moueri dicitur stationarius statione prima. Et qñ iterū incipit ascendere versus partem superiorem. ita qz etiā videtur nō moueri iterū vocat stationarius statione scda. Intelligēdū tñ qz Alpha sanus ponit lunā in parte superiori sui epicicli. moueri versus partem occidentis: in inferiori versus par-

tem orientis. ex quo sequit̄ motū lune in suo epiciclo esse diuersum a motu aliorū planetarū in suis epiciclis. **¶** Notanter dixi in principio quelibet planetā preter solē habere ecētricū z epiciclū: qz sol bñ habet ecētricū sed non epiciclum: cum nunq̄ apparet directus. nec retrogradus: nec stationari⁹ more aliorū planetarū stando ascendēdo: vel descendēdo: ex quo sequit̄ centrū solis esse in circūferentiā sui deferentis.



Circa pa di = eta e nota da dñis mo = t⁹ sol a mo tib⁹ aliorum pla = nera rū in 30 = dia = co: q

circulus deferens solem vadit p mediū zodiaci: non declinans ad septētrionem: nec meridiem: sed deferētum planetarum aliquis declinat ad partē septētrionis: z aliquis ad partē meridiei: que quidē declinatio z elongatio a via solis a zodiaco dicitur latitudo planete. z est sex graduū ad partē septētrionis et sex ad partē meridiei: videmus em aliquē planetā elongatū a via solis vno gradu versus meridiē vel septētrionē: z aliquē duobus: z aliquē tribus: z aliq̄. iij. z aliq̄. v. z aliq̄. sex. z nunq̄ plus. tñ gñt̄ quelibet declinatio est solū sex graduū: z pñr amplitudo totius zodiaci est. xij. graduum. **¶** Ex predictis sequit̄ pmo nullum planetarū egredi zodiacū ad partem septentrionis vel meridiei: sed illum esse septētrionalē vel meridionalē: si fuerit in parte septētrionis vel meridiei. **¶** Scdo sequit̄ q vnusquisqz deferētū planetarum supra vel infra solē interfecat viam solis in duobus punctis oppositis: quorum vnus est caput: z alius dicitur cauda draconis: in quibus eclipsantur sol z luna.

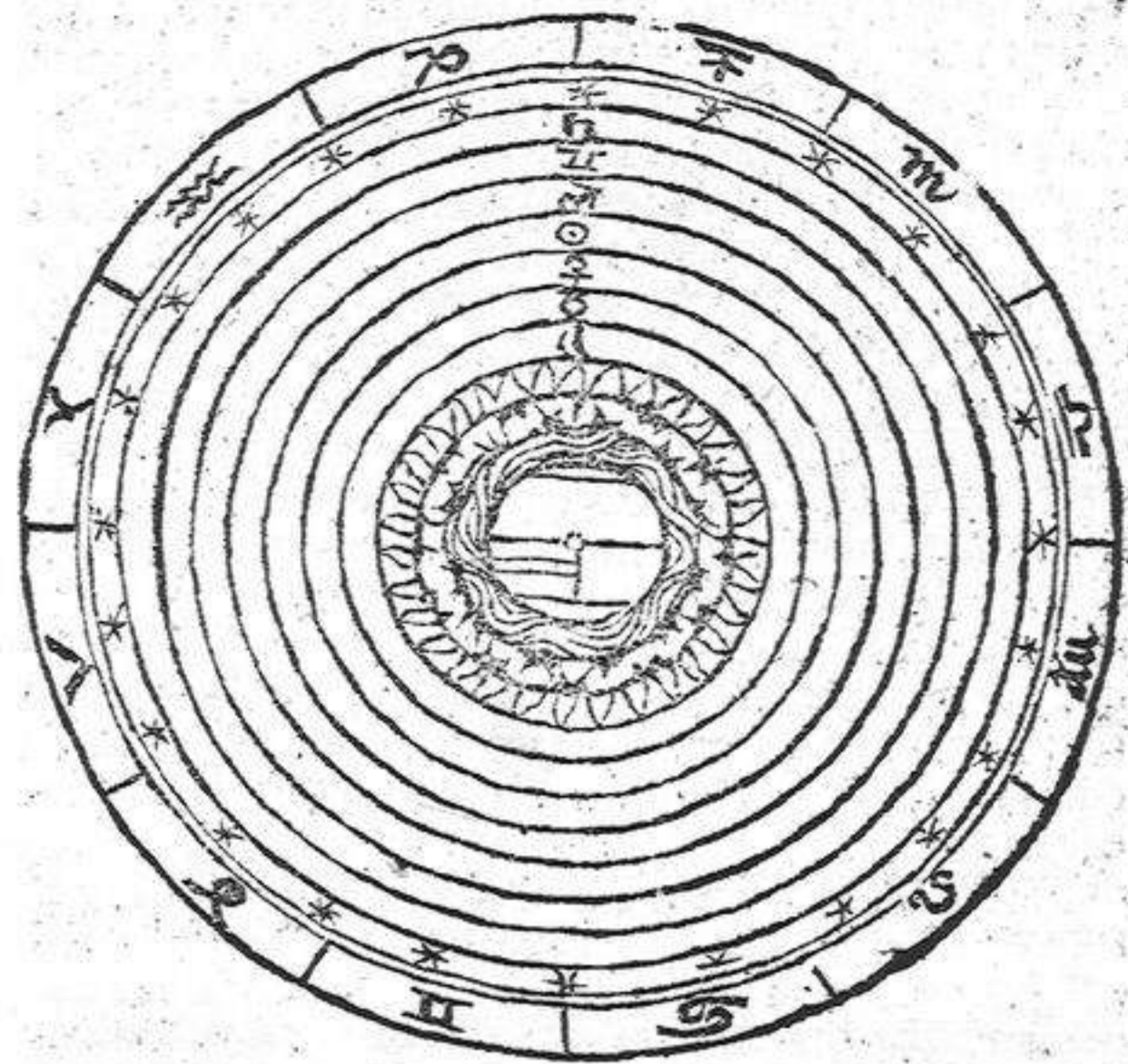
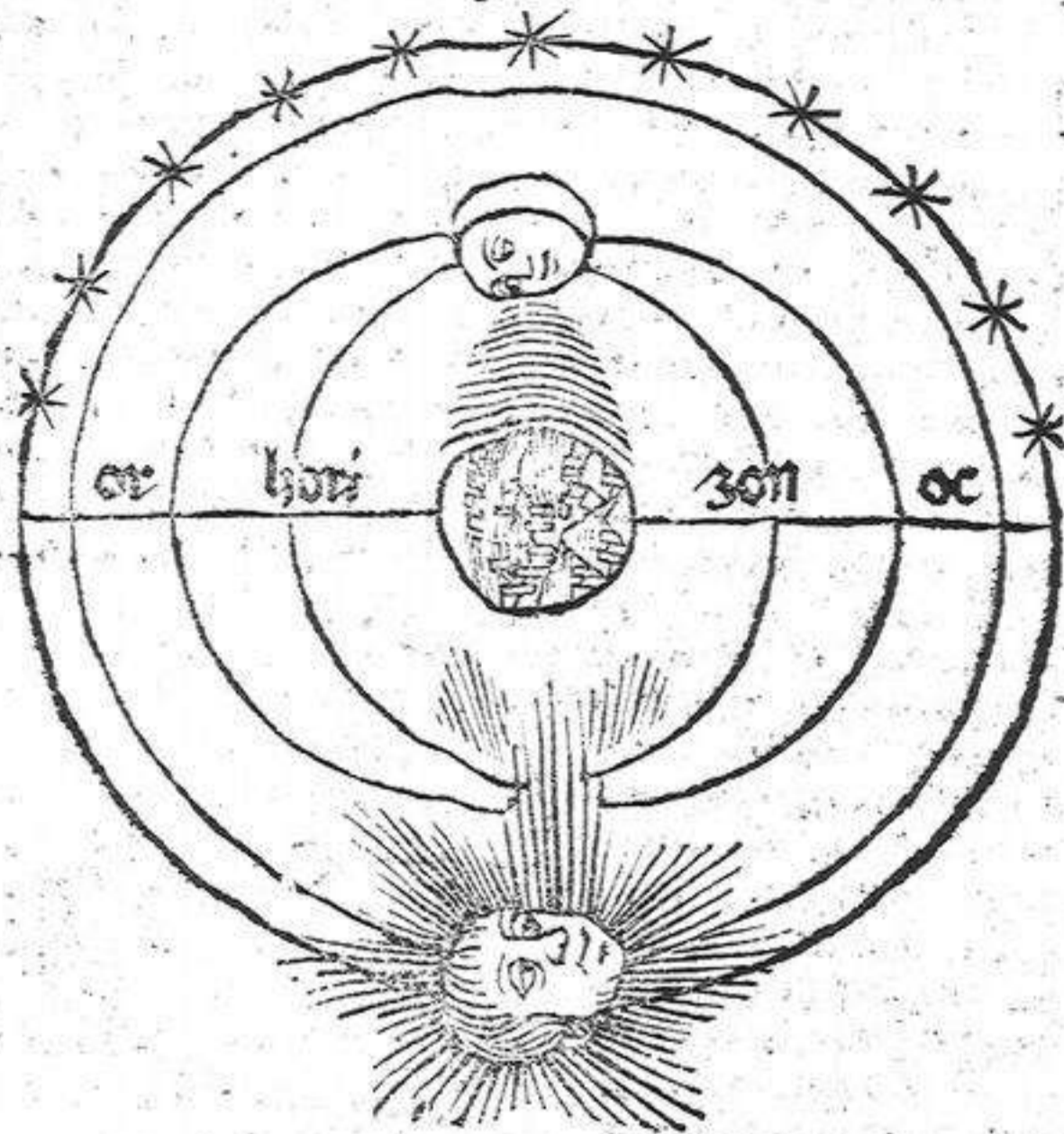


¶ Unde obscuratio solis z lune incipit. xij. gradibus lōge a capite z cauda draconis: qz sol z luna incipiūt ab inde approximari z coniungi illis duobus punctis: si em̄ aduauerimus lunā z solem inueniētes eos. xij. gradibus elongatos a capite z cauda draconis percipiemus obscurari. xij. partē solis. z si inuenierimus illos. xj. gradib⁹ elongatos ab illis punctis obscurabitur. ij. ps solis. z sic pñr vsqz ad vnū graduū. Ita qz si inuenierimus solē z lunā sex gradibus elon-

De compositione mundi.

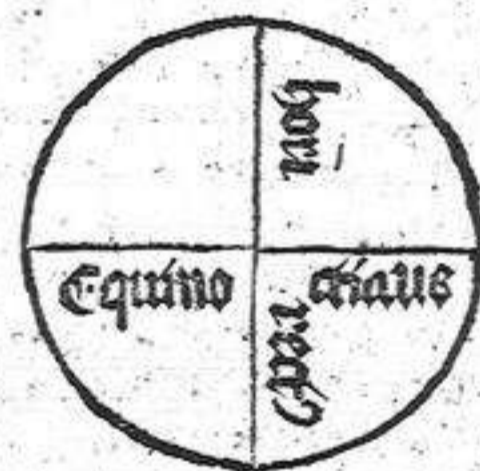
gatos ab illis punctis obscurabitur medietas solis: si vero erunt cōiuncti capiti aut caude in eodē puncto obscurabitur totus sol.

Eclipsis lune



Is intellectus p̄ celum cōponi ex octo stellatis spheris: quaz octava s̄m p̄to lomeū: et alios sapientes dicitur moueri ab oriente in occidēs motu totius celi: vel primi mobilis ab occidēte in oriens motu proprio centum annis vno gradu faciendo cōpletam reuolutionem. 36000. annoz: quā philosophi vocauerūt annum magnū. Gradus autē est 360. pars celi s̄m circulos maiores. Et q̄ nō cognoscitur q̄ntitas motus alicuius mobilis nisi per cōparationem ad rem quiescentē: ideo si volumus scire q̄ntitatem motus. viij. sphere ad partem occidentis: oportet nos ponere vñū circulu3 fixum pro termino quem vocamus orizonta per cōparationē ad quam scietur h̄mōi motus: si autem volumus scire: et mēsurare motū octaue sphere ad partem orientis qui est centū annis vno gradu: oportet imaginari supra octauā spheram vnam altam imobilem sibi cōsimilem in qua ponantur signa imaginata mobilia scilz/ Aries/ Taur⁹: et. Ita q̄ si nos volumus motū capitis arietis mēsurare et cognoscere: q̄ non separat a circulo equatoris cōtinue moto cū octaua sphaera: sciem⁹ hoc in sphaera superiori fixa immobili a capite arietis fixo in equatore immobili qui est imaginatus in ipsa.

Septima sphaera est orbis saturni cuius color terrens pallidus plumbeus: et significat laboratores terre et lapidū quoz dicitur de⁹: q̄ tardus est: significat laborem tribulationē et angustiam: est etiaz frigidus siccus diurn⁹ complens cursum suum in orbe signoz. xxix. annis et quinqz mensibus: et. xv. diebus: et ponitur esse dominus capricornij et aquarij. Sexta sphaera est orbis iouis cuius color pulcher est clarus et lucid⁹: ideo significat religiosos et magistros sectaz et legum dei. significat etiam pacem et concordiam: p̄pter quaz significationē dicitur deus pacis: ponitur etiaz calidus humidus temperatus masculinus diurnus dñs sagittarij et piscium perficiens cursum suum in orbe signoz annis. ij. mensibus. x. et quasi diebus decē. Quinta sphaera est orbis Martis: cuius color est rubeus ad instar eris: in quo colore videt quasi mixtus sanguis. Ideo significat armatos milites prelia effusione3 sanguinis: et oia genera armoz: p̄pter quā causam dicitur deus belloz: et ponitur calidus siccus masculinus diurnus: dñs arietis scorpionis pficiens cursum suum in orbe signoz anno vno. mensibus decēz dieb⁹ fere vigin i duob⁹.



Sole autē exite, in capite draconis et luna ex opposito in eodem gradu, cum cauda est eclipsis lune et hoc signum qd̄ inter solem et lunam est aliquod corpus opacum medium impediens transitū luminis solis ad lunaz. Tertio sequit̄ planetas esse stellas erraticas: et astra zodiaci esse stellas fixas quia planete errant a via solis: et inuicem appropinquant et elongantur: stelle autē signozum semper equaliter inuicem distant: sicut patet ad experientiam in sex stellis que Pleyades appellantur. Non ideo dicuntur fixe: q̄ non mouentur ad motuz octaue sphere: sed solum p̄pter continuam equalitate3 distantie et p̄pinitatis. Quarto sequitur tam planetas q̄ astra zodiaci moueri circa propriuz centrū: sol em̄ ita mouetur: vt dicunt sapientes propter maiorem operationem: luna etiaz: q̄ aliter diuersificaretur ymago lune quo ad visionem. q̄ aliquādo apparerent illi⁹ pedes sursum: et facies deorsum. Ex quibus seq̄tur q̄ ita etiam alij planete mouentur et astra zodiaci: vnde quidam sapientes posuerunt stellas fixas moueri decem gradibus versus orientem: et retrogradando decem alijs versus occidentē. Ex quo concluditur quālibet stellarum fixarum habere vñū paruum circulum in quo mouetur: qui si fuerit creatus deorsum in sursum: stella ascendit et descendit in illo per appropinquationē et elongationem a terra: sed hoc a nullo conceditur: si autē fuerit per transuersum stella, mouetur in illo versus septentrionem et meridiem et hoc est possibile: q̄ sapientes dicunt caput cancri moueri versus septentrionem et meridiem quo dat: oportet caput capricornij per oppositū sequi: et sequenter si caput arietis mouetur versus septentrionem caput libe mouetur versus meridiem et s̄m hanc viam quelibet talis stella habet paruum circulu3 ab illa discontinuū in quo mouetur versus orientem et occidens septentrionem et meridiem.

Motus octaue sphere differt a motu aliaz: et talis motus quō ymaginetur: et quilibet planetaz cui⁹ coloris sit: et quibus dominet̄: et cuius virtutis sit.

Capitulum. v.

Paulus Venetus

Quarta sphaera est orbis solis sua maria luce mū- dum totum illuminantis sicut lucerna domum: cuius color est rubeus ad instar auri: et significat impato- res et reges: poniturque calidus siccus masculinus di- urnus deus dñorum ac dominus Leonis complens vno anno cursum suum in orbe signorum. **T**ertia sphaera est orbis veneris cuius aspectus est delecta- bilissim⁹ visui: hec stella quasi scintillare videt sem- per solem associans: quandoque precedens: et quāque sub sequens: nec plus q̄. xliij. gradibus elongat a sole et post redit ad ipsum: et ponit frigida humida femi- nina nocturna significans mulieres. pulchritudinē et oīa ornāmēta. significat etiā solatia ludos iocūditā- tem. cātilenas: et oīa genera instrumētōrum. Itē signifi- cat histriones ioculatores et omne genus luxurie. Itē fuit vocata dea amoris dñaque thauri et libere pficiens cursum suū in orbe signorum anno. i. **S**cōda sphaera ē orbis Mercurij q̄ est masculin⁹ diurn⁹ colorat⁹ colo- re p̄mixto raro visus p̄pter suā paruitatē: et semp̄ cū sole vadit: cū ab illo nō elonget nisi. xx. gradibus et post ad ip̄m reuertit: significatque scriptores: notarios: iu- dices: rectores: arismeticos: p̄tores: designatores/ sculptores: et varia genera colorum: significat etiā oēm subtilitatē et ingenij animi. Ideo dicitur de eloquētie et artis ac dñs geminorum et virginis. cōplens cursum suū in orbe signorum anno vno. **P**rima sphaera est or- bis lune: cuius color est albus ad instar argenti: hec stella videtur habere in se vmbra humanā signifi- cans itinerantes et viatores discurrentes per terras et per aquam deferentes dispositiones vnus ad a- teruz: poniturque frigida humida feminina nocturna dea mutabilitatis et domina cancri perficiens cur- sum suum in orbem signorum diebus. xxix. et fere horis octo. **I**stis octo sphaeris celestibus nō sunt plures stellate: quarum denominatio numeralis data est se- cundum nos: et non quo ad naturam: quia orbis signo- rum ordine nature est prima sphaera: et orbis saturni q̄. et sic consequenter vsq̄ ad lunam q̄ est vltima quo ad naturam: e contra aut quo ad nos orbis lune est prima sphaera: et orbis signorum vltima: sunt tamen praeter sphaeras celestes. iij. elementares non habentes astra. prima sphaera est elementum ignis imme- diatum sphaere lune. subtile. leue. calidum siccum: et immediata igni est elementum aeris: calidum humi- dum subtile leue: minus tamen q̄ ignis. iij. immedi- ata aeri est elementum aque frigidū humidum gra- ue et ponderosum. iij. immediata aque est elementū terre. frigidum siccum durū. graue magis q̄ aqua. **E**x predictis sequitur q̄ licet omnia elemēta sint contraria: non tamen equaliter. primū patet: quia nul- la sunt duo elementa que non habeant q̄litates con- trarias. scōm similitur: quia aliqua elementa sunt sim- pliciter contraria: illa scilicet que non cōueniunt in aliqua qualitate prima. vt ignis/aer/aqua/et terra. Alia vero sunt cōtraria scōm quid: illa. scz que cō- ueniunt in aliqua qualitate. vt ignis et aer. aer et aq̄ aqua et terra: post quas nihil penitus reperitur nisi centrum magnitudinis eius qd̄ est centrum mundi. **S**ed intra sunt lapides preciosi scōm omnia acci- dentia elementorum: ac etiā minere metallorum septem scz aurum. argentū. es. argentum viuum. stannum. plumbū: et ferrum. Sunt etiā alie minere vt sulfuris ardentis semper: et non ardentis semper: sed nutriē- tis aliquando fumum aliquādo flāmam super faciē terre. supra vero terram sunt animalia: et plante sim- diuersa accidentia: et pprietates elementorum: et hoc in ea parte que est discooperta aquis versus septentri- onem. **C**irca vero terram vndiq̄ est mare maius quod quidā vocant oceanum: cuius terminum et fi- nem nunq̄ aliquis adinuenit: in quo sunt multe in- sulae parue et magne habitate et non habitate. **E**t hoc mari versus partem occidentis egreditur vnus grande brachiū maris dictum mediterraneuz qd̄ su- per terram discoopertaz ingreditur: et circumuolutū orbiculariter ad modum serpentis per illam transit

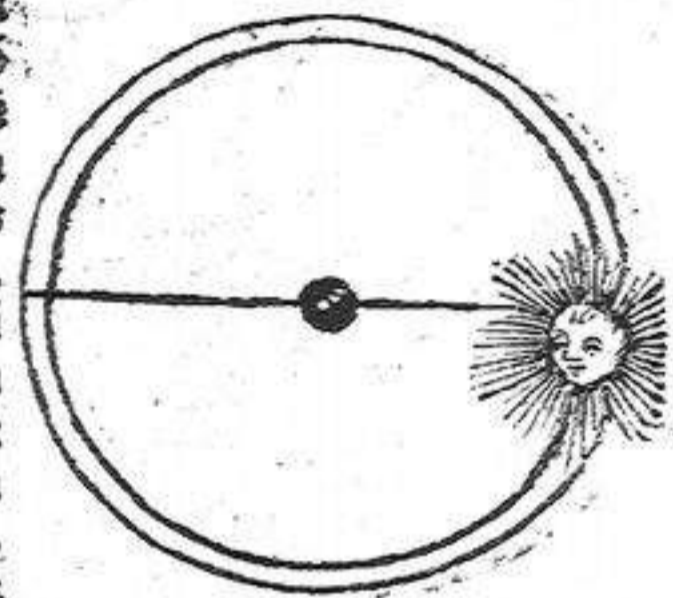
separatur a parte occidentis et transit p̄gredi ens p̄- terras romanorum: et p̄grediens ad partem orientis re- uoluitur ad partē septentrionis: in quo loco finitur in cuius termino atq̄ sine posita est mundi nobilissi- ma ciuitas Venetiarum. Vnūquodque generabile habet determinatā periodum: cū sol sit. causa equalitatis et inequalitatis diez ac etiam p̄ suū motū et morā nō sinit zonā adustā esse sub eq̄ore: similitudinis quoque et dissimilitudinis tēporū est causa: et vt sint due hye- mes et due estates alicui regioni est causa. Cap. vi.



Quattuor elemen-

ris nō generatur aliquod perpetuz: sed solum habens determinatā periodum: sicut homo dicitur viuere septuaginta an- nis et equus triginta: et thaurus in fortitudine et p̄- speritate. v. annis: et sic de alijs. scōm motum solis in orbe signorum: a quo motu diurno et pprio dicuntur fue- re anni. menses. dies. et hore. ac etiā hyems et estas.

Ad quorū inuestiga- tionem sit hec prima cō- clusio. sol per suū motū et morā est causa equa- litatis et inequalitatis dierum et noctū. p̄bat. Nam cum morā quā sol facit super nostrum orientē det nobis diē: et quam facit ex altera parte det nobis noctes. igitur dies erit equalis nocti: si more erunt equalis: vt in primo puncto arie- tis vt libere. Et dies erit inequalis nocti. si more erit inequalis. vt a primo puncto arietis vsq̄ ad finem virginis vbi dies sunt maiores noctibus: licet a p̄mo puncto libere vsq̄ ad finem piscium. vbi noctes sunt maiores diebus. p̄portionabiliter enim sicut crescit dies decrescunt noctes. et e contra. Item si fiat accessus versus polū: vsq̄ quo habeat primus punctus cancri: sole existente in illo habebimus modicum noctis et multum diei: si autē habebit primus punctus capricorni sole existente in illo habebimus quasi nihil diei et tota alia reuolutio erit nox. Si autem fiat accessus: vltra intantum q̄ habeamus capricornum et sagittarium sub terra: q̄ non habetur vnus sine altero: sole existente in illis habebimus noctem con- tinue duobus mensibus. Et sole existente in opposi- to: vt in cancro et geminis que ibi non occidēt super terram continuo habebimus diē duobus mensibus et alia signa eleuabuntur et occident: in quorū omni reuolutione habebimus diē et noctem. Vbi autem moti fuerimus magis vltra versus polū. Intantum q̄ habeamus scorpionem sagittarium: capricornū et aquariū semper sub terra: habebimus semp̄ thaurum gemini: cancrum: et leonem super terram. vnde existente sole in illis quattuor signis erit nobis con- tinue nox quattuor mensibus: et sole existēte in qua- tuor signis oppositis. scilicet thaurō geminis cancro et leone habebimus continue mensibus quattuor. diē: et tunc piscis: aries: libra: et virgo orientur et occident: in quorū qualibet reuolutione habebim⁹ diē et noctem. Et si moti fuerimus adhuc plus vltra: intantum q̄ habeamus semper sex signa meri- dionalia sub terra: scilicet a principio libere vsq̄ ad fi- nem piscium sole existēte in illis habebimus sex me- sibus noctem continuam: et sex signa septentriona- lia opposita. videlicet a principio arietis ad finem virginis stabunt nobis semp̄ sup̄ terras in quibus exi- stente sole diez habebimus sex mensibus: ita q̄ quā- do sol erit in primo puncto arietis: tunc incipiet nobis dies: et quando pertransierit arietem: et thaurū veniens ad finem geminorum erit nobis meridies. quando vero pertransierit cancrum et leonem perue- niens ad finem virginis complebitur nobis dies. Item quando fuerit in primo puncto libere incipiet



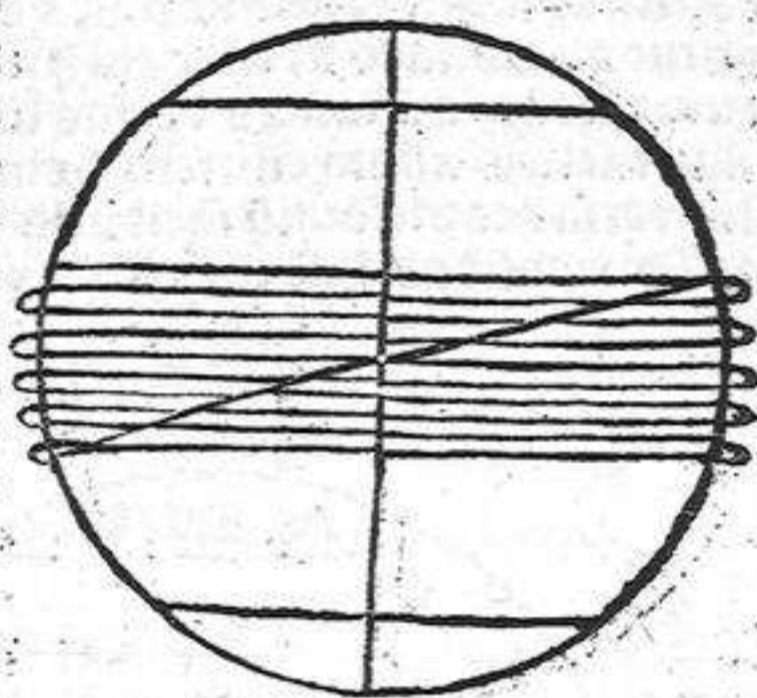
De compositione mundi.

nobis nox: et pertransiens libram et scorpionem ad finem sagittarij erit nobis media nox: quando vero pertransierit capricornium: aquarium et pisces veniens ad primum punctum arietis completa erit nobis nox: et incipiet dies altera. vbi patet quod sol in toto isto tempore perambulat omnia signa. xij. pertransiens illa in trecentis sexagintaquinque diebus: et sex horis: quo tempore in loco illo solum unum diem habebimus et unam noctem: et in isto loco voluetur celum cum omnibus stellis suis ad instar mole: neque eleuabitur neque occidet aliqua pars celi: in quo loco habebimus polum directe super caput per punctum qui dicitur zenit.



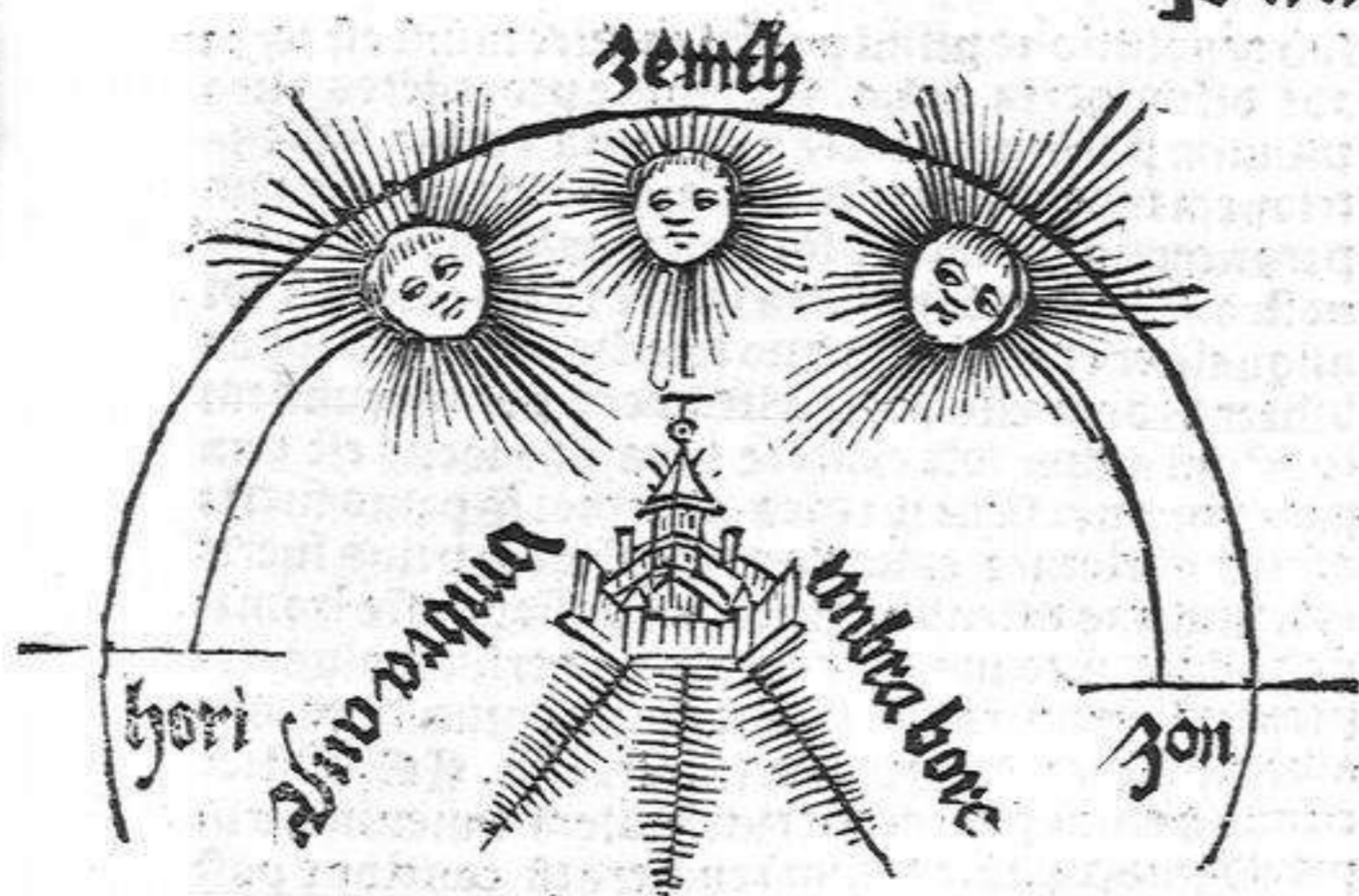
sub reuolutione primi puncti capricornij: si est terra ibi discooperta aqua. ¶ Deinde procedentes ultra primum punctum cancri aliquantulum versus septentrionem inuenimus locum vnum valde remisse temperatum: quoniam ibi sol non transit super capita nostra: sed aliquantulum a latere: ideo calor est ibi aliquantulum remissus: in quo loco homines rationaliter debent esse nigri. ultra vero per tantundem spacium adhuc sole existere in cancro locus est temperatior: quia sicut ibi dies est minor quam prius fuerit et nox maior: ita caliditas remissior quam prius fuerit et frigiditas intensior. Ideo ibi possent esse homines albi: et quanto magis venerimus versus polum septentrionalem tanto magis inuenimus homines albos: et maiores propter frigiditatem. ¶ Similiter eundo versus polum meridionalem inuenimus in primo puncto libe locum temperatum: continue post ea distemperatum magis ac magis crescente frigiditate super caliditatem ad augmentum noctis supra diem: usque ad primum punctum capricornij vbi non potest habitari propter nimiam frigiditatem: et modicam caliditatem: deinde ultra punctum illum potest habitari melius et melius usque ad finem piscium: quia continue remittitur frigiditas: et intenditur caliditas ad augmentum diei: et diminutionem noctis propter ascensum solis in zodiaco versus arietem.

¶ Tertia conclusio est: sol per suum motum et moram est causa similitudinis et dissimilitudinis temporum. Pro declaratione huius conclusionis notandum quod a primo puncto capricornij usque ad primum punctum cancri: et e contra est quedam via descri-

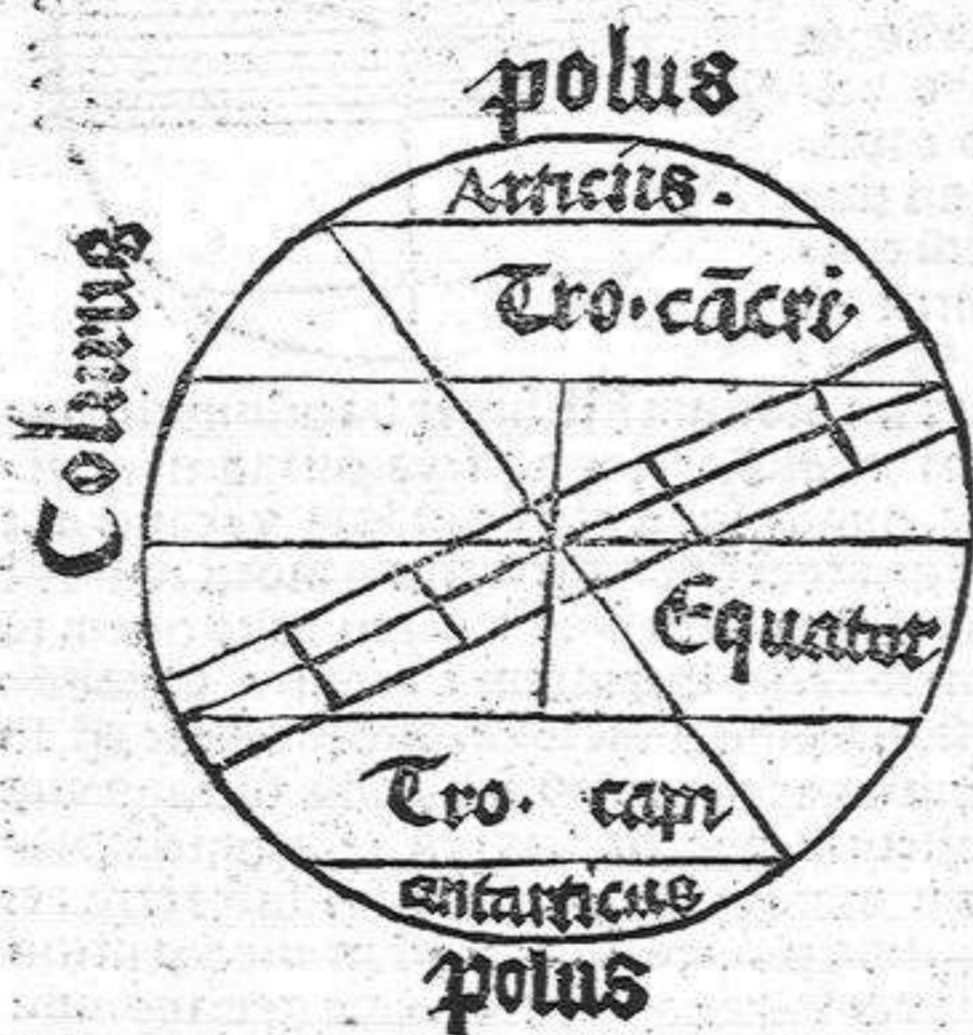


pta inuoluta ad modum fili super baculum circumdans terram vndique trecentis sexagintaquinque visibus et. iij. quam sapientes quidam vocauerunt spiram: que quidem fit et describitur a motu celi que facit ab oriente in occidentem: et a motu solis quem facit a septentrione ad meridiem et e contra. Quando igitur sol est in primo puncto capricornij: tunc est in principio huius vie: et incipit hyems durans usque ad finem piscium que est frigida et humida: propter multam moram quam facit sol sub terra: et dum est in primo puncto arietis est in medio istius vie: et incipit ver durans usque ad finem geminorum: quod est calidum propter magnam moram quam facit sol super terram. Est etiam humidum: humiditas hyemis remanet cum sit magne resistentie: et caliditas tunc inducta non est potens adurere illam tamen remittit in magna parte. Cum vero sol fuerit in primo puncto cancri est in fine istius vie incipiens regredit per illam viam faciens estatem usque ad finem virginis que est calida et sicca per adustionem humiditatis veris: veniensque ad leonem non obstante quod sit remotior nobis quam in cancro: caliditas est maior: quia reuertitur per viam quam fecit in gemini et Tauro duplicando caliditatem: sicut seminator inueniret duplum semen: si in eundo et redeundo: seminare. In primo puncto libe est iterum in medio vie per reuersionem: et incipit autumnus qui est frigidus et siccus: remissa est caliditas per frigiditatem: et remansit siccitas propter magnam resistentiam que continue remittitur in autumno usque ad finem sagittarij: et incipit tempus hyemale: quia sol veniens ad finem illius vie iterum incipit in primo puncto capricornij moueri per eandem faciendum quatuor tempora complexionum elementorum modo quo ante: que quidem sunt contraria sicut elementa.

¶ Secunda conclusio. sol per suum motum et moram non sinit zonam adustam esse sub equatore: sed sub primo puncto cancri: vel capricornij. prima pars patet quia sub equatore omni tempore dies equatur noctibus: et temperat ibi frigiditate noctis caliditas diei et e contra. propter equalitatem illarum qualitarum ex quo tantum moratur sol super terras. quantum sub terra. et e contra. Unde Alphaganus nono capitulo ponit quod locus ille est habitatus. Et Aucenna ac Johannes damascenus dicunt locum illum omnibus alijs esse magis temperatum. ¶ Secunda pars conclusionis sequitur ex priori. Nam zona perusta debet esse rationaliter eo loco in quo sol transiens super caput facit minorem noctem et maiorem diem: et hoc non potest esse nisi sub reuolutione primi puncti cancri et capricorni. Unde recedentes a primo puncto arietis in quo est locus temperatus versus septentrionem sub reuolutione arietis inuenimus locum aliquantulum distemperatum propter maiortatem diei super noctem cuius frigiditas non bene potest temperare caliditatem diei. Et ultra sub reuolutione Thauri adhuc inuenimus locum magis distemperatum propter maius augmentum diei supra noctem. adhuc moti sub reuolutione geminorum inuenimus multo plus distemperamentum in tantum quod vix potest bene habitari. Ideo ibi sunt homines nigri propter intensum calorem solis facientis ibi magnam moram super terram: et parua sub terra. Si autem nos venerimus sub reuolutione primi puncti cancri: inuenimus diem maiorem nocte: et solem morari super terram magis quam in aliquo aliorum locorum in parte septentrionis. Ideo propter maximam moram diei: et minimam noctis non potest frigiditas noctis temperare caliditatem diei: quia propter terra illa propter maximam caliditatem et siccitatem est combusta inhabitabilis et deserta: nullum fructum faciens: et eadem ratione inuenitur talis via



Quarta cōclusio. sol p̄ suū motū z morā quibusdā tribuit duas hyemes. z duas estates. p̄z de habitantibus in ciuitate Ariz sub circulo equatoris. q̄ sub capricornio z cancro h̄nt hyemē: z sub ariete et libra h̄nt estatē. z colligunt bis cōsequēter frumentū z fructus. vñ a capricornio vsq̄ ad arietē cōtinue ascēdit z appropinquat eis sol: ita q̄ in ariete est quasi supra capita eorum: z continue post versus cancrum elongatur ab eis. ideo fit tunc eis hyems sub cancro iterum recedens a cancro versus libras appropinquat illis faciens aliam estatē. deinde recedente ab illis versus capricorniū facit aliā hyemē. Ita q̄ semp̄ in sex mensibus habent estatē vnā. z vnā hyemē.



Ex p̄dictis sequitur quod si primo vnū quodq̄ signoz eleuari supra terrā duabus horis. qz signa sūt xij. z hore sūt xiiij. q̄bz celi mouetur motu diurno si mul girādo mundum.

Secūdo sequitur q̄ mora quā sol facit in vnoquoq̄ signo dat nobis mensem: z quā facit in duodecim signis dat nobis annū: z elongatio quā facit a nobis dat nobis hyemē: z approximatō eiusdem ad nos dat nobis estatē. quare &c.

Quod necesse est esse zodiaci circulus sub quo sol mouetur. z hic circulus est impossibile q̄ magis declinet ab equatore: atq̄ ab eodem eleuari sine impedimento habitationis: est tñ necesse ip̄m declinare per latitudinē. versus meridiē z septētrionē.

Capitulum. viij.



W p̄dictis magis

adhibeat fides eorū. z p̄mo de cā obliquitatis zodiaci: restat inducere rōnes ponēdo aliquas cōclusiōes. Quarū prima est ista. Necesse est celum habere obliquū circuli declinātem ab equatore: in quo sol moueatur. p̄bat. Elongatio z approximatō quā sol facit super terrā est cā generationis z opationis terre. sed si sol cōtinue moueretur sub circulo equatoris nō faceret approximatōnemq̄ elongationē a terra: igit̄ si d̄z fieri gñatio

z hitatio in terra necesse est ab equatore extrahere vnū circulū declināntē ad meridiē z septētrionē: tñ q̄stū est possibile gñationi z habitationi aialiu q̄bz zodiacus seu circulus signozū. p̄z p̄na cum minori. qz sol tunc cōtinue motum suū supra terrā haberet eodem mō. maior vero declarat. Nā sole ex̄nte in capricornio. hi qui sūt i septētrione h̄nt frigus z hyemē z appropinquādo veniens ad arietē cuius caput est super circulū equatoris plāte incipiunt florere. nec p̄cederēt vltra p̄ducendo folia z fructus si sol staret fixus in illo loco. dum aut̄ separāt a loco illo veniēs ad primū punctum cancri plāte vltra p̄cedunt facientes fructus z folia. et suā opationē cōplētes. **Secūda cōclusio.** impossibile est zodiacū absq̄ impedimento habitationis a circulo equatoris magis declinare. probatur. sole ex̄nte in capricornio assignanda ē vnā ciuitas finis terrā habitabilē: vltra quā p̄pter frigus. z p̄pter elongationem solis habitari nō pōt: qm̄ habitātes in talib⁹ finib⁹ stante sole in capricornio vix viuūt in hyeme. s. arte z ingenio stādo in stuphis z locis calefactis ab igne. si igitur declinabimus zodiacū plus ab equatore ab oī tpe vno gradu: elongabitur capricornio. z illa ciuitas ab equatore vno gradu qui est miliaria quinquagita sex sup̄ terrā q̄ q̄dez habitari nō poterūt p̄ longitudinē. neq̄ p̄ latitudinē circū circa ab oriēte z in occidēte. z p̄ eandem rōnem impediretur altera pars. s. meridiē. Et q̄to plus declinauerimus ip̄m tāto sequit̄ maius malum: immo si declinaretur vsq̄ ad polū habitatio aialium non esset. **Tertia cōclusio.** impossibile est zodiacus absq̄ impedimēto habitationis versus circulum equatoris magis eleuari. p̄bat. nā si eleuatur sursum versus circulū equatoris ab oī parte vno gradu appropinquabit capricornio vno gradu illi ciuitati. z habebunt hyemē magis calidā z estatē magis frigidā. qz elongabit̄ cācer ab illis vno gradu. z sequit̄ p̄nter q̄. lvi. miliaris ab illa ciuitate versus cancrū erit impedita habitatio p̄pter bladū z fructus qui nō poterunt maturari. Et quanto plus eleuaretur: tanto minus posset habitari: ita q̄ si eleuaretur vsq̄ ad equatorem mundus non posset habitari: neq̄ a parte septentrionis: neq̄ a parte meridiē. **Quarta cōclusio.** necesse est zodiacum declinare per latitudinem versus meridiem: z septentrionem. xij. gradibus. prima pars arguitur. videlicet q̄ zodiacus declinat per latitudinem versus meridiē z septentrionem: quia quilibet planeta mouetur in zodiaco: et sex planete aliū a sole intersecant viam solis in duobus punctis oppositis versus meridiem z septentrionem. igitur &c. tenet consequentia cum maiori: et minor arguitur. quia si planete semper mouerent̄ sub ecliptica: cum sole: omni mense esset eclipsis solis et lune: sicut omni mense est oppositio z cōiunctio eorūdem. Non ergo mouetur sol a lateribus zodiaci: sed more regum z dominorum in medio: planete autem aliū mouentur ad instar familie a lateribus versus meridiem: et septentrionem. **Secūda pars** arguitur. videlicet q̄ latitudo zodiaci versus meridiem z septentrionem est. xij. graduum: quia numerus senarius est numerus perfectus: ex quo constat ex omnibus suis partib⁹ aliquotis simul sumptis: ergo quilibet medietas zodiaci designata per latitudinem: z per eclipticam ab alia diuisa debet esse sex graduum: et per consequens tota latitudo est. xij. graduum: ita q̄ sex graduum latitudinis sūt versus septentrionem: z sex aliū oppositi versus meridiem: sicut longitudinis zodiaci vna medietas in sex signozum septentrionalium: et alia medietas sex aliorum meridionalium.

Circulus zodiaci z diuisus in signa numeri paris et imparis. et numerus senari⁹ est par: et que signa zodiaci sūt masculina que feminina: et que communia: et idem circulus non potest esse diuisus: nec in pauciora: vel plura signa.

Capitulum. viij.



Consequenter ostēdi

tur zodiacū esse optime diuisum s̄m lō
gitudinē in .xij. partes equales que d̄nr
signa: ideo hec sit prima conclusio. necesse
est zodiacū esse diuisum in signa nume
ri paris: et in signa numeri imparis. Prima pars de
claratur: qm̄ necesse est gnationē hominū et aliorum
aialū esse: sed talis gnatio nō pōt fieri absq; mascu
lo et femina. igit̄ in zodiaco sunt signāda signa: quo
rū vnū est masculinū et aliud femininū: qd̄ nō pōt fie
ri absq; numero pari. **S**cōda pars sequit̄ ex prima:
qz̄ omnis res mūdi ad maiorē operationē et cogno
scibilitatē h̄z sūsi oppositū: sed par et ipar sunt oppo
sita: igitur si in zodiaco sunt signa paria i eodē etiā
erunt signa imparia. ideo dicūt sapiētes q̄ in zodia
co sunt masculinum et femininū importātia. numerū
parē: et in eodē sunt mobile fixū: et cōmune importan
tia numerū imparem. **S**cōda conclusio. Necesse est
zodiacū esse diuisum in signa numeri senarij. p̄bat̄
ordo paris qui est masculinū: et femininū: et ordo im
paris qui est mobile fixum et cōe p̄pter gnationē de
bent inuicē cōcordare: sed nō cōcordāt in pauciorib⁹
sex signis. igitur ad minus sunt sex signa in que zo
diacus diuidit̄. p̄z p̄na cū maior: qz̄ nō obstāte cōtra
rietate elemētōrū adhuc inuicē cōcordāt p̄pter gnā
tionē mixtorū: imo nō possent gnari mixta absq; con
cordia eorū: minor vero declarat̄. Nā in cōcordando
illa opz̄ dare p̄mo masculinū et mobile: sicut ē aries:
scōm femininū masculinū et fixum: sicut est thaurus.
Tertiu masculinū et cōe: sicut est gemini. Quarto fe
mininū et mobile: sicut est cancer. Quinto masculinū
fixum sicut est Leo. Sexto vero femininū et cōe sicut
est virgo. vñ mobile fixū: et cōe cōiuncta masculino fa
ciunt tria signa: et cōiuncta feminino faciūt tria alia:
que oia sunt sex. **T**ertia cōclusio. impossibile ē zo
diacū esse adēquate diuisum in pauciora signa. xij.
probat̄. qz̄ nō in signa paria nec imparia. Primum
sic arguit̄. Nā si zodiacus diuiditur in octo signa:
sequitur vnū istorū: aut q̄ aliquis planetarū nō ha
bebit signū in zodiaco: dādo planetarū. iij. cui⁹
duo signa. Aut q̄ vnus planetarū h̄z duo signa i zo
diaco: et aliorū sex nullus h̄z nisi vnū: quod videt̄ im
possibile pro qualibet parte. Non etiā pōt diuidi in
decē signa: qz̄ cū totum celū diuidatur in quatuor p̄
tes equales per sectionē circuli mediū celi cū orizon
te p̄ vtrosq; polos. sequit̄ vnā partē celi plura signa
cōtinere q̄ alia: aut vnū signū eē partialiter i dua
bus partib⁹: quorū quodlibz̄ est impossibile. Et ex isto
habetur scōm. s. q̄ zodiacus nō pōt diuidi in signa i
paria pauciora. xij. supra sex que sūt. vii. ix. xj. qm̄ aut
plura signa essent in vna parte q̄ in alia celi: aut ali
quod signū cōicaret in duabus partibus celi: quorū
quodlibz̄ est dissonū. **Q**uarta conclusio. Impossibile
est zodiacū eē adēquate diuisum in plura signa. xij.
patet qz̄ illa nō essent imparia: p̄pter causam iam di
ctā: nec etiā paria: qd̄ probatur: qz̄ si sic illa maxime
viderēt̄ esse. xvij. aut. xxiij. vel alia paria diuisa p̄
numerū senariū: qui d̄ esse numerus perfectus: sed
nullū istorū igitur .x. q̄ nō. xvij. p̄z. qz̄ vnū istorū se
quitur: aut q̄ sex planetarū quilibet habebit tria si
gna in celo: et septimus nullū: aut q̄ sex planetarū
quilibet habebit duo signa in celo: et septimus habe
bit sex: quorū quodlibz̄ est inconueniens. et cōsequenter
sequitur: aut q̄ aliqua pars celi nullū signum h̄z: vel
aliqua plura h̄z q̄ alia. vel q̄ vnū signum cōmuni
cēt̄ in pluribus partibus celi: que etiā oia sunt incon
ueniētia. Non etiā pōt fieri diuisio in. xxiij. signa: qz̄
licet in casu isto fieret optima p̄tio per quartū dā
do cui⁹libet parti celi sex signa sequitur aliud incon
ueniens: aut q̄ sex planetarū quilibet habebit quat
tuor signa: et septimū nō habebit partē neq; locum in
celo: aut q̄ sex quilibet habebit tria et septimū habe
bit sex. que oia sunt inconueniētia et absurda. **E**x p̄
dictis sequitur q̄ necesse est zodiacū in. xij. signa esse

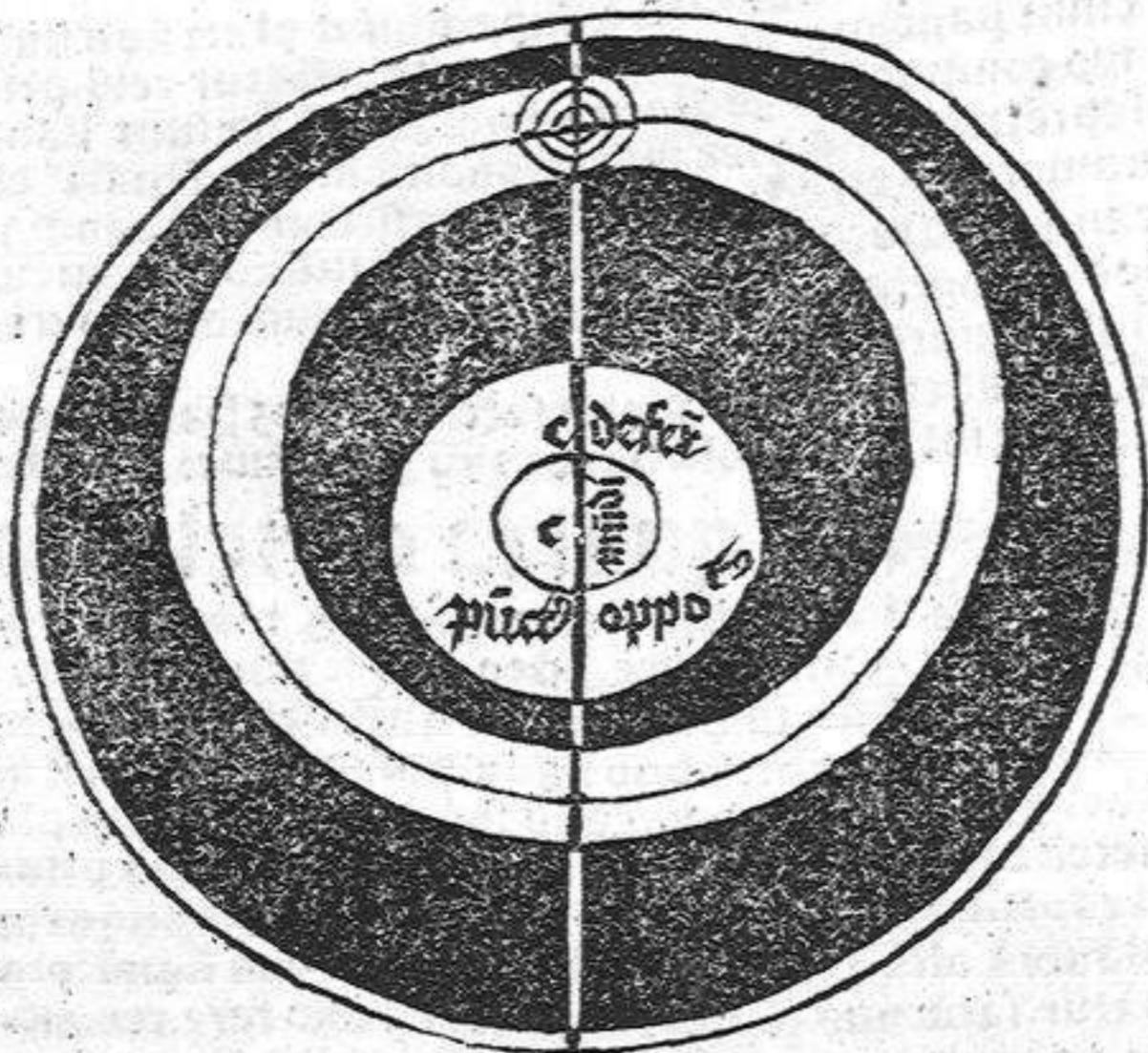
adequate diuisum. ita q̄ superfluent plā: et non suffi
ciunt pauciora. Nam isto modo perficitur celū. p̄
mo comparādo zodiacū ad polos. qm̄ sex sunt signa
septētrionalia. et sex meridionalia: modo senari⁹ est
numerus perfectus. Secūdo perficitur celū compa
rando zodiacū ad. iij. partes celi diuisas per circu
los orizontis et mediū celi cui⁹libet illorū dādo tria
signa. quare .x.

Quilibet planeta preter solem et lunā habet duo
signa. q̄ sol et luna solū habēt vnū p̄ quolibet. Cap. ix.



Quarta conclusio

ambigua remaneat: si q̄ planetis opz̄
distribueret. Ideo sit hec prima conclu
sio. impossibile est quēlibet planetarū
habere duo signa. probatur. Nam si q̄
libet planetarū haberet duo signa et septem sunt pla
nete. sequeret̄ signa esse. xxiij. qd̄ est reprobātū i p̄
ri capitulo. **S**cōda cōclusio. impossibile est aliquem
planetā aliā a sole et luna habere solū vnū signū: pro
batur. saturnus cōplet cursum suū i celo fere. xxx. an
nis: et iuppiter fere. xij. et Mars fere trib⁹. Venus vno
anno. Mercuri⁹ fere vno. igitur si aliq; istorū habe
bit solū vnū signū quod sit sua domus: sua gloria: et
sua fortitudo. p̄ magnū tēpus manebit debilis et pe
regrinus extra domū suam. qd̄ est incōueniens pro
pter nocumētū qd̄ subesset generationis et corruptio
nis in mundo inferiori: qui regitur et gubernatur a
mundo superiori. **T**ertia cōclusio. necesse est lunā
tantū vnū habere signū. p̄z qz̄ frustra sit per plura si
sufficiūt pauciora. sed lune sufficit vnū signum. s. .x.
p̄z cōsequētia cum maior. et minor declarat̄ ex eo
qz̄ luna cōplet cursum suū in celo minus vno mense.
ergo oī mēse est i domo sua. et in sua exaltatione. et p̄
p̄ns vna sibi sufficit. luna em̄ qz̄ parua viā facit. me
lius defendit se in habēdo vnū signū q̄ planeta tar
dis illorū. s. differēs redire ad suū signū recte. sicut
viator debens ire decem miliaria melius defendit
se. si habuerit in hac via vnā suā domū in qua possit
recipere locūditatē: qua defendat se viator habens
ire centum miliaria. Et qz̄ luna est sub oibus plane
tis: tanq̄ magis vilis et mobilis dicta femina ratio
nabiliter d̄z habere signum femineum magis vile et
mobile. s. cancerum. **Q**uarta conclusio. necesse est so
lem vnū tm̄ habere signū. probatur natura nō abun
dat in supfluis: nec deficit in necessarijs. sed soli suffi
cit vnū signū. igit̄ .x. maior p̄z: et minor declarat̄: cū
sol sit nobilior mēbrū mūdi: et potēt⁹ a quo oēs alte
res corporales recipiunt lumē. s. qz̄ terminus et con
ductor planetarū recipiētū ab ipso bonum per aspe
ctum: et malum per conjunctionem: et omnes alij ha
beant epiciclum: per quē retrogradantur: et recipiūt
impedimentum. Ipse vero solus stet omni tempore
directus nullum h̄ns impedimētum retrogradatio
nis melius se defendit in habēdo vnū signū q̄ ali
quis alius. Ideo sibi non datur nisi vnū signū. Et qz̄
sol ceteris planetis nobilior est: ideo h̄z nobilissimū
signū. s. leonē. **E**x predictis sequitur quēlibet pla
netā preter solem et lunā habere duo signa: qz̄ ex quo
remanent decē signa nisi quilibet illorū haberet duo
aliquis deficeret habēdo solum vnū: et aliq; abunda
ret habēdo tria. optima igit̄ sit distributio saturno
toni et marti veneri et mercurio dare duo signa: qm̄
quilibet illorū habebit duas domos: duas glorias: et
duas fortitudines: et postq̄ fuerit in vna non tarda
bit tm̄ ire ad aliam et erit magis fortis. **I**ntelligen
dum q̄ Albumasar aliam rōnem inequalis distribu
tionis assignans dicit q̄ quilibet planeta retrogra
dans habet duo signa: vnū in quo retrogradatur: et
alterū in quo dirigit̄: et ex hoc videt̄ velle planetā nō
posse retrogradari et dirigi in eodē signo: et cōsequē
ter dicit q̄ qz̄ sol et luna nō retrogradantur quilibet
illorū habet tātum vnū signum. **P**rimū dictum
non tenetur: qz̄ inuentum et visum est planetā retro
gradari et dirigi in eodem signo.



Secūm fallit: qz ostēsum est p alios sapiētes lunaz habere epiciclum: oportet igit illā retrogradari z dirigi: sicut alij planete habentes epiciclos: z sic aut luna habet duo signa: vel sua ratione est vna.

Que signa i zodiaco sūt pōra: z q posteriora: z q feminina: z q masculina: z q saturnus est p̄mus planetarū cui sphaera posita ē extra sphaerā signorū. Ca. x.

Saturnus.



De proprietate signo

rum zodiaci z planetarū est p̄nter dicēdū ponēdo aliquas conclusiones: quarū prima est ista. Capricornus z aquarius sunt prima signa zodiaci. Ista cōclusio exemplariter et similitudinarie arguit. Sicut in mundo terrestri: ita in mūdo celesti: sed in mūdo terrestri nullus rex veniens ad inhabitādū regnū icultū z nudū primo venit in ipm: nec primo mittit dños dñatis: vel milites ppter defectū domorū z victualū: sed facit rusticos aſcedere laboratores z fossores lapidū vt terrā laborant faciātqz domos pro se et alijs ventēribz: que quidem gens premitit ante se bestias: vt capras z alia animalia ad hoc vt possit viuere de lacte caseo z carnibus: ac etiam inde calciari z vestiri quousqz colligant victualia pro se: z gēre vctura post eos. Igit in mūdo celesti sol qui est rex celi: sicut homo terre d̄z p̄mittere multitudinē stellarū significantiū gentē istā cum suis animalibus. Que sūt stelle ex quibus cōstituitur capricorn⁹ z aquarius. Et qz bestie precedūt

hoies: ideo p̄ponit capricornus in celo: hō in medio: sed iuxta vnū poloz ppter firmitatē illoz significās bestias. z cōsequēter ponit iuxta ipm aquari⁹ respiciens capricornū: sicut rustici capras significati per illum tanqz ligonizatores z rigatores terrarū z plantarum ad vitā aialium. **Secūda cōclusio** capricorn⁹ est signū femininū mobile: z aquari⁹ masculinū fixū. probat. hec gens nominata cū suis bestijs est masculina: et feminina. igit ppter gñationē eorū capricorn⁹ n̄z aquari⁹. vnū est masculinū: z alter est femininū. Cuz igit masculus sit nobilioz femina: z hō nobilioz bestia. Aquarius h̄ns figurā humanā est signū masculinū z capricorn⁹ h̄ns figurā bestialē est signū femininū. Itē qz homo est potētioz capra: z fixū est potentius mobili. ideo aquarius est signū fixum: z capricornus signum mobile. **Tertis cōclusio.** saturnus est primus planetarū pbat: nullus rex terrestris mitteret gentē illā sine duce z capitaneo: sed saturn⁹ coloratus colore terreo: z plūbeo significat gentē rusticorū vestitā griffio z pellibz caprinis. igitur saturnus est dur z capitaneus capricornū et aquariū significantū multitudinē: sed capricornus et aquarius sunt prima signa zodiaci: vt pbatū est: igitur saturnus est primus planeta celi qd̄ erat probandum. Ex quibus sequitur q Saturnus est dñs capricornū et aquariū: z q he sunt ille due domus saturni. de quibus dicebatur in alio capitulo. **Quarta conclusio.** Sphera saturni est extra sphaerā orbis signorū et illi immediata. pbat. cōclusio. Capitaneus gentis nō debet esse in loco illoz nec precedere: sed subsequi vt magis cognoscat z distinguat gentē suam: sed saturnus est capitaneus z dñs multitudinis stellarū: ex quibus cōponuntur capricornus z aquari⁹: vt patuit: igitur non debet esse in orbe signorū in quo sūt ille stelle. nec supra: sed infra. Cum igitur natura abhorreat vacuū. igitur locus saturni. i. sphaera ei⁹ est infra sphaerā orbis signorū z illi immediata. Item capitaneus gentis non habet locum fixum: qz vt cognoscat z melius dirigat illam: aliquando mouetur ad illā per appropinquationem z aliquando p̄ elongationem. aliquādo in altum. aliquando in declinationem. aliqñ a lateribus. Ita saturnus habet ecētrū cum in quo mouetur aliquādo per appropinquationem: et aliquādo per elongationē. habet etiā epiciclum in quo aliqñ ascendit: et aliquādo descendit: vt efficacius dominium et regimē habeat sup capricornium et aquariū. **Ex predictis sequit primo** q saturnina gens rōne laboris z culture terre. ratiōe participationis z vsus cū bestijs: sunt homines a bestijs parū differētes. insipidi ignari: z bestiales absqz sciētia z sine lege: non cognoscētes iustitiā neqz ius. **Secūdo** sequitur q isti propter ignorantiā z bestialitatem sunt sibi inuicē inuidentes z rapientes. z consequēter seipsos occidētes: quāobz tales cito pirēt nisi apponeret remediū ppter necessitatē regni. qre zc. **Jupiter** est secundus planetarū: cuius signa sunt sagittarius z piscis que nō sunt simul in orbe signorū: z sagittarius est signum masculinum. piscis vero femininum. **Cap. xi.**

Consequēter de scdo

planeta z de signis ei⁹ est dicēdū ponēdo. iij. cōclusiones. quarū prima est ista. Jupiter est secūdus planetarū cōsequēs immediate saturnū. Probatur gens supra nominata occisionibus dānis z alijs maleficijs est puniēda ppter conseruationem regni: quod sine talibus hominibz non pōt esse: primitus tamē est admonēda z instrēda: igitur necesse est huic genti aduentre prophētā vnū immediate in regnum qui doceat eam ignorā et in sciā instruens z informās illam de via dei: z moneat eos legem: que eis cum timore comminationum imponendo penas z predicando pacem: quatenus inuicem pacificentur: z non se occidant: neqz ledant.

De compositione mundi.



Jupiter autem est Jupiter significans prophetas: religiosos/predicatores/et amatores pacis. Ideo immediate post saturnum significantem gentem illam est ponendus Jupiter in regno celi: ut doceat et pacem tribuat. **Secunda conclusio.** Sagittarius et piscis sunt immediata signa subsequenda aquarii et capricorni probatur. Gens ista saturnina est rudis absque ratione et discursu intellectivo. igitur propheta missus non posset illos per vim rationis et intellectus convertere: sed oportet quod predicet eis miracula: et res preter rationem existentia. Ita quod veniat cum re monstruosa et miraculosa: cuius una pars videatur esse unum ex rusticis dicte gentis: et alia pars ex bestis eorum: quod monstrum habeat actus et gestus comminandi et ferendi cum sagitta et arcu ad maiorem timorem: scilicet sagittarius est homo. Igitur statim post capricornum et aquarium significantes illam gentem debet ad regnum mitti. Item iste propheta videns aquarium aquam spargere et facientem flumen venit cum duobus piscibus quasi in modum alterius miraculi ponens eos per oppositum iuxta flumen ut caput unius sit ad caudam alterius euntes ad partes contrarias propter mirabilia maiorem significationem. Igitur pisces post capricornum et aquarium sunt sequenter ponendi in orbe signorum. **Tertia conclusio.** Sagittarius et pisces non sunt simul in orbe signorum: sed separatim ad latera ponuntur aquarii et capricorni. propter quod si ponerentur simul ex eadem parte zodiaci: Jupiter qui est dominus eorum esset debilis quia non haberet potentiam nisi in una parte zodiaci. ut igitur sit fortis et habeat potentiam in utraque parte zodiaci ponitur unus eorum iuxta aquarium. et alius iuxta capricornum: fortior enim esset dominus civitatis habens duo castra in duabus partibus distantibus civitatis quam simul. **Quarta conclusio.** Sagittarius est signum masculinum: piscis femininum: et ambo communia probatur. Sicut masculinum nobilius est feminino. ita et sagittarius est nobilior pisce. sed non convenit ambo signa alicuius planete propter generationem esse masculina vel feminina. ergo sagittarius est signum masculinum et piscis femininum. Et quoniam mobile firmum et cetera inter se ordinem habent ad perfectionem mundi. et capricornus est signum mobile et aquarius firmum. ut patuit in alio capitulo. Igitur sagittarius et piscis sunt signa communia: ex quo a lateribus ponuntur aquarii et capricorni. Ex qua conclusione manifeste habetur quod sagittarius est immediatus capricornio et piscis aquario: quoniam sunt immediata duo signa masculina vel feminina: sicut nec ex duobus masculinis vel duabus femininis simul coniunctis fit generatio: sed semper masculino coniungitur femininum et contra: sicut ex masculo et femina generatur plures: sed aquarius et sagittarius sunt signa masculina. capricornio vero et piscis sunt feminina. Igitur capricornio coniungitur sagittarius et aquario piscis. Et predictis sequitur primo Iovem esse masculinum: quia capitaneus est gentis: nec habet officium se-

minum. **Secundo** sequitur illum esse calidum et humidum quoniam iupiter contrariatur marti predicando vitam: sed vita consistit in calido et humido: iuxta sententiam Aristotelem. et aliorum naturalium: igitur etc.



Mars est tertius planetarum sub quo sunt aries et scorpius immediata sagittario et pisci: nec simul sunt sed separatim. Et aries est signum masculinum: scorpius vero femininum. **Cap. xii.**

Unde declarandum est

quis est tertius planetarum: et que sunt signa eius ponendo primo istam conclusionem. Mars est tertius planetarum immediate post Iovem. probatur. necessarium est malefactores puniri: si regnum debet inhabitari et durari: prius tamen ammonentur quam puniantur. Sed homines saturnini sunt malefactores ut patuit: et iam sunt ammoniti per Iovem: igitur sequenter per martem debent puniri significantem percussores: et omnia genera bellicorum: et per ipsum est tertius planetarum post Iovem et saturnum. Intellectus tamen est quod sicut monitor ingreditur regnum sine armis: ita rationabiliter punitor regnum debet ingredi armatus: ut se valeat defendere et malefactores punire: et ne illi fugerent alleutati armis necessarium est illum esse super equum velocem et fortem: ut persequatur illos in occisione: et sanguinis effusione et domorum combustionem: et aliquid ita bonos sicut et malos occidit ad maiorem terrorem: et hoc est officium martis. **Secunda conclusio.** aries et scorpius sunt immediata signa piscibus et sagittario. probatur Mars tertius intrat regnum: ut armis et puncturis malefactores puniat. Sed aries propter cornua significat arma: et scorpio propter aculeos significat puncturas. Igitur tertio loco intrant regnum scilicet orbem signorum. aries et scorpio. post pisces et sagittarium. Et quia mars est aliquo modo bonus et aliquo modo malus: bonus in quantum preseruat regnum interficiendo malos: et malus in quantum interficit bonos cum malis ex consuetudine occidit sanguinem effundendū: ideo ducit secum familiam bonorum et malorum: scilicet multitudinem stellarum. ex quibus componitur aries et scorpio. Ita quod aries dicitur bonus ratione defensionis: et scorpio malus ratione offensionis: quoniam sit acal venenosus: nec est inconveniens aliis stellis esse malas et maleficas: quia alique sunt bone beneficientes: ergo alique sunt malefacientes. sequentia nota. quia unaqueque res propter maiorem operationem et cognoscibilitatem: ac etiam ad decorum universi habet in mundo suum partem ut liquet inductivè in alijs. **Tertia conclusio.** aries et scorpius non simul sed separatim existunt in orbe signorum. probatur. Mars est dominus arietis et scorpionis: sed fortior est in duabus partibus zodiaci quam in una solus. igitur non solum haec signa in aliqua una parte zodiaci sed in duabus. ita quod unum istorum signorum ponitur a latere sagittarii: et aliud a latere piscium. **Quarta conclusio.** Aries est signum masculinum mobile: et scorpius signum femininum firmum

Paulus Venetus

probatur nobilitate est masculinum et femininum: sed aries est nobilitate scorpione. igitur ariem competit esse masculinum: et scorpioni femininum. Et cum inter omnia alia signa malitia sit fundata firmata in scorpione: possumus rationabiliter dicere scorpione esse signum firmum: et sequendo ordinem signorum: aries erit signum mobile ex quo capricornus est signum mobile acrius firmum et piscis conueniens ubi per aries debet iuxta poni piscibus: et scorpione sagittario: ut semper masculinum coniungatur feminino: et e contra. et nunc masculinum masculino: nec femininum feminino: ne pereat generatio. Ex predictis sequitur primo quod mars est signum masculinum: quod est capitaneus militum armatorum: quod non decet esse femininum. Secundo sequitur quod est calidus et siccus ex quo eius est officium sanguinem spargendi: et domos igne comburendi. ideo mars est coloratus colore rubeo et sanguineo: propter quod color sibi a sapientibus omnia rubea et sanguinea subiacent.

Sol.



Sol quartus est planetarum cuius leo est signum quod ambo masculina sunt: et leo non iuxta ponitur arietem nec scorpionem.

Capitulum xiiij.

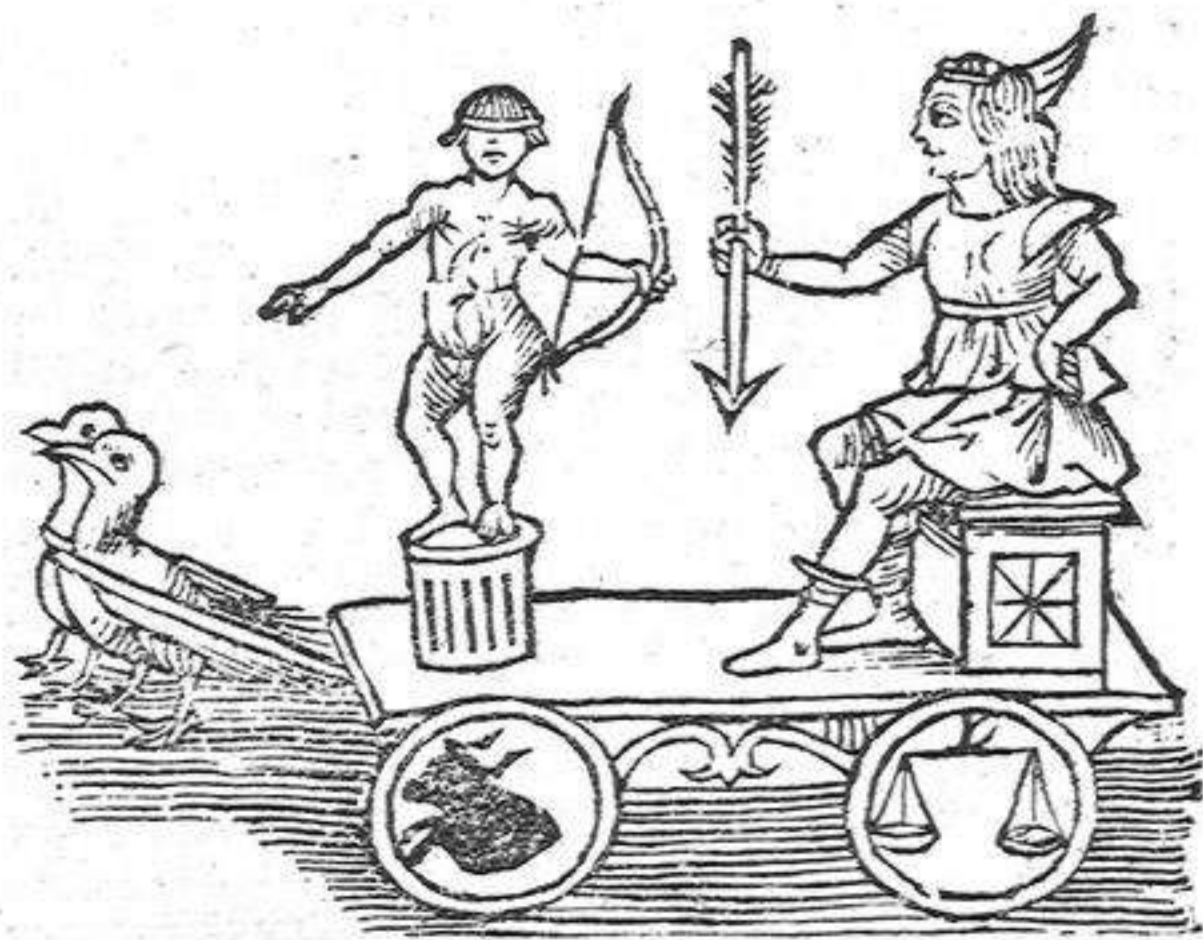
Am videamus de quarto planetarum et de suo situ in celo: ponendo primo istam conclusionem. Sol est quartus planetarum Marti immediate situatus. per quod decem est regnum suum intrare per suos milites reformatum et pacificatum: sed regnum gentis saturnine est per martem pacificatum occidendo: et sanguinem spargendo. igitur per quod est sol rex celi regnum celi intrare immediate post martem. Et quoniam rex in regno suo rationabiliter iuxta ponitur militibus. Ideo sol immediate iuxta ponitur marti. Nota dum quod sicut sphaera iouis est immediata orbi saturni. et sphaera martis orbi iouis: ita sphaera solis est immediata orbi martis. Et sicut iupiter saturnus. et mars habent eccentricum in quo mouentur: ita sol habet silem differentem cuius centrum elongatur a centro mundi. Sed non habet epicyclum sicut mars / iupiter / saturnus: et alij planetae: quoniam si sol retrograderetur cum numero mundi. Quoniam enim sol separatur a capricornio veniens versus septentrionem facit planetas et animalia moueri ad generationem. ergo si retrograderetur rediens retro versus capricornium generatio debens procedere etiam retrograderetur recipiens impedimentum. Preterea si sol retrograderetur disponderet nobis male annos et menses: et cum ipse sit dux planetarum non possemus bene loca planetarum inuenire. Item quilibet res mundi habet suum oppositum. sed omnes planetae alij a sole habent epicyclum et retrogradantur declinantes a medio zodiaci. igitur de necessitate conuincitur soles non habere epicyclum nec retrogradantur: sed continue moueri in medio zodiaci: scilicet sub ecliptica. Secunda conclusio. Leo est signum solis post arietem et scorpionem habens locum in zodiaco. per quod. Nam sicut leo est inter animalia terre: ita signum leonis inter signa celi: sed leo excedit nobilitate omnia alia animalia

terre: igitur signum leonis omnia alia signa celi nobilitate excedit: et per quod datur soli quod est rex celi et omnium stellarum. Item signa planetarum eum ordinem habent inuicem quem tenent planetae inter se: sed sol immediate subsequitur martem in orbe planetarum: igitur leo immediate subsequitur arietem et scorpionem in orbe signorum. per quod nota: quod sicut leo est signum solis: ita aries et scorpione sunt signa martis. Tertia conclusio. Tam soli quam leoni competit esse masculinum. primum per quod non stare. regem habere denominationem femininam: modo sol est rex celi: ut omnes sapientes dixerunt: secundum etiam per quod nobilissimo planetae competit nobilissimum signum: sed sol est nobilissimus planetarum: et leo est signum eius. igitur leo est nobilissimus signorum: cum igitur masculus sit nobilitate femina oportet necessario leonem esse masculinum. Quarta conclusio. Leo non iuxta ponitur arietem: nec scorpionem in orbe signorum. primum per quod aliter duo signa masculina essent immediata quod est impossibile: quod duo mares non possent generare simul iuncti. secundum vero declaratur. Nam cum scorpione sit signum firmum et leo similiter ratione sue potentie: tunc duo signa firma essent immediata zodiaco quod est impossibile: quod sic destrueretur ordo signorum. Ponendo autem unum signum mobile: alter firmum: et aliud conueniens optime nobis disponitur celi: quoniam per hunc ordinem inuenimus angulos recordare. verbi gratia. alij sunt mobiles: sicut capricornus et cancer: que sunt feminina. Aries et libra que sunt masculina: et alij sunt firmi sicut leo et aquarius qui sunt masculina: scorpione et taurus qui sunt feminina. Aliqui etiam sunt conueniens: sicut gemini et sagittarius qui sunt masculina: virgo et piscis que sunt feminina. Ex ista conclusione et sua probatione sequitur leonem collocandum ex opposito aquarii in septentrione: per quod ponendo ipsum hoc modo omnia signa ordinantur et optime se consequuntur secundum ordines dictos. qui sunt masculinum et femininum: mobile firmum et commune. Et si dicitur quomodo est hoc: cum omnia alia signa simul per ordines posueris. Respondetur quod alia signa venerunt nobis bene disposita et recordata secundum ordines datos: sed iuxta ponendo leonem alicui signorum Martis discernentur ordines illi: ut liquet inductiue. et c.

Venus quintus est planetarum ingrediens in regno celi cum tauro et libra signis eius: que signa non simul situantur.

Capitulum xliij.

Venus



Abito quarto planeta cum situ et signo suo: restat. v. describere cum signis suis: ideo sit ista prima conclusio. Venus est quintus planetarum immediate associatus soli. patet: quoniam regina debet esse

De compositione mundi.

ciare regē ingredientem regnum descriptum: neq; debet illū p̄cedere: neq; cum eo simul venire. sed immediate post ip̄m ante alias gentes que solent venire post regē: sed venus est regina celi propter suam pulchritudinem et delectationem inducens ad libidinē et ad carnalem amorē p̄pter cōtinationem generationis et mundi: igitur venus debet immediate seq̄ solem qui est rex celi et illū delectabiliter associare: vt etiā delectabilius in hec inferiora influat. dicebat enim supra q̄ venus continue associat solē: et parū recedit ab eo sicut mulier virū. ¶ Secūda conclusio venus ingredit̄ regnū celi cū thaurō et Libra signis eius. probatur. venus inclinans ad libidinem significat iustitiā. quia luxuria et generatio impeditur p̄ discordiam litem et iustitiā: et dicitur quinto ethi corum. q̄ sicut venus inter stellas ita lucet iustitia inter virtutes. Sed Libra significat iustitiā p̄pter lances et pondera. vt dicitur a sapientibus: igitur libra est signū veneris. ¶ Item iustitia est fortissima et vtilissima mundo. quia regnū iustitie est indissolubile que si remoueret facilliter ruit. et efficitur spelunca latronum. Sed Thaurus est animal fortissimum. vt patet in trahendo et plurimum pondera: est etiā vtilis in portando merces et victualia hominibus. Igitur thaurus etiā significat iustitiā. et per consequens est signū veneris. ¶ Tertia conclusio. Libra est signū masculinū mobile: et taurus femininum fixum. Probatur conclusio. Libra propter significationem iustitie qua mundus perficitur perfectior est thaurō et masculinum perfectius est feminino: igitur libra est signū masculinum et thaurus femininum: patet consequentia: quia vni planete p̄pter generationem non possunt respondere duo signa vnius sexus. Item propter lances se mouentes sursum et deorsum libra est signū mobile: thaurus autem propter potentiam et stabilitatem est signū fixum. ¶ Quarta conclusio Libra et thaurus non simul situantur: sed diuisim in orbe signorum. patet: quia venus est maioris potentie si habet sua signa diuisa ad duas partes zodiaci: q̄ si haberet ambo in eadem parte: debet ergo poni thaurus p̄ Arietē. et libra prope scorpionem: vt masculinum feminino et femininum masculino coniungatur. nam vbi fieret contrarium duo masculina essent immediata in vna parte zodiaci: et in alia duo feminina quod est impossibile: quia tunc tolleretur generatio aialium. ¶ Notandum q̄ mundus ex quo componitur ex contrarijs non posset perpetuari nisi haberet potentes bonitatem resistere malitie sibi contrarianti: ideo in celo debent esse stelle bone conseruatine et defensiuę oppositi malis: que habent destruere et corrumpere mundum: sicut saturnus et mars. de quibus dicunt sapientes q̄ mali sunt destructores mundi: in tantū q̄ volentes boni aliquid operari sibi cauent ab ip̄is: et volentes malum agere sociant se eisdem. Jupiter autem et venus boni sunt secundum dicta eorundem. et habent mundum defendere: sed saturnus et mars sunt potentissimi et fortissimi cum sint ex planetis supra solem. Jupiter autem habens defendere et tueri constitutus inter ambos malos de superioribus existens inter ipsos quasi obsessus defendere perfecte non posset si venus socius eius in defensione debilis fuisset: nunc autem venus existens sub sole delicatus et debilis aliunde indiget fortificari p̄ hunc mundum vt sit semper iuxta solem: et habeat eptecium in quo sit parum retrogradus et multum directus: et isto modo vna cum ioue resistere poterit iniquitati et malitie saturni et martis. Jupiter autē continuus ammonitionibus mundi salutem predicabit: venus vero complacentia et pulchritudine illos mansuetos faciet.

¶ Mercurius est sextus planetarum ingrediens celum cum geminis et virgine ambo signa communia non simul in zodiaco situata.

Capitulum. xv.

Mercurius



Equitur iā sextus



planeta describere cum officio et signis eius ponēdo istā conclusionē. Mercurius est sextus post solē et venerē in orbe signorū: pbatur: rōnabiliter est q̄ post regē et reginā ingreditantur iudices ad iudicandū et iustitiā faciendū: cū quib⁹ notarū veniāt ad scribendū rōnes et libros sapientū: et consequēter omnes habētes animū subtilem ad intelligendū subtilitates rerū: ad hoc vt regnum sit bene sultum omni ingenio et subtilitate: sicut sunt designatores. pictores. rectores: docentes orate loqui: arithmetici docentes numeros et sciētiā numerorum: astrologi docentes artificium et dispositionem celi et stellarum: geometre docentes scientiam mensurādi: philosophi docētes inquirere subtilitatem secundum omnia genera scilz laboratores et agricultores quomodo debeant colere terrā. Monitor est fidei qualiter debeat instruere et monere gētes et milites: nutrire equos et preliari et portare arma. et quibus modis debeant defendere regnum: debent etiā isti philosophi docere regem dominari et conseruare regnum et dominans artē inducendi homines ad amandum: et consequenter omnes gētes fugere vitia et virtutes prosequi: sed mercurius est deus et dñs omnium doctorum: significans omnes subtilitates ad animā pertinentes: iuxta sententiā sapientum: igitur est collocandus in orbe signorū immediate post solem et venerē. ¶ Secūda conclusio. Mercurius ingreditur regnum celi: cū geminis et virgine signis humane figure. probatur. Mercurius significat subtilitatem animi et omnes philosophos ac sapientes: quapropter non est pueniens ali quod suum esse signū figure bestialis. Sed conuenit vtrūq; habere figuram humanam: vnum duplicatum propter duplicationem scientie practice et speculative: et alium simplicem propter simplicitatē intellectus in quo sunt huiusmodi scientie. Unde scōm signum est virgo habens duas alas significās animam intellectiuam que simplex et munda nascitur sicut tabula rasa in qua nihil est depictum: cuius alis quibus ascendit per scientiam et speculationē: sunt intellectus possibilis qui est omnia fieri: et intellect⁹ agens qui est omnia facere. quinto de aia. ¶ Tertia conclusio. Gemini est signū masculinum et virgo femininum: et ambo communia: patet prima: et secūda pars patet per se. quoniā virgini null⁹ posset dare aliam denominationē q̄ femininam ex natura sua: et communi modo loquendi: et quia nūq; alicui planete competunt duo signa eiusdem sexus: debet signum geminorum esse masculinum: deinde tum propter ordinem signorum: tum etiā quia mercurius est communis ratione scientie sue quam alijs communicat: oportet vtrūq; illorum signorum esse commune. ¶ Quarta conclusio. Gemini et virgo nō simul sunt in zodiaco: sed separatim iuxta thaurum

et libram. prima pars patet: quia tunc mercurius esse debilis: quia non haberet potentiam nisi in una parte zodiaci. secunda similiter: nam sicut Mercurius venit in regnum iuxta venerem: ita et rationaliter signa mercurij debent iuxta ponit signis veneris que sunt thaurus et libra. Ideo signum geminorum est iuxta ponendum thauri: et signum virginis est iuxta ponendum libe: ut masculinum iuxta ponatur feminino: et femininum masculino: si enim virgo iuxta poneretur thauri: et gemini libe signa eiusdem sexus essent immediata: scilicet duo masculina et duo feminina quod est inconueniens propter generationem. Ex predictis sequitur primo mercurium esse masculinum ex quo significat subtilitatem animi: in natura enim feminina non reperitur tanta subtilitas animi quanta significatur per mercurium. Secundo sequitur quod mercurius parum debet elongari a sole: quia mercurius significat philosophos et sapientes a quibus non separatur rex propter consilia: et regimen regni: ut patet, quare etc.

Luna



Luna est septimus planetarum ingrediens celum solo signo cancro: quod femininum et mobile est. Qui planeta non est vacuum: sed plenus quatuor contrariis corporibus: et quod totus mundus diuisus est in duodecim sphaeras.

Caput. xvi.



Luna est septimus planeta cum suo signo et situ est consequenter presentandus: ideo fit hec prima conclusio. Luna est septimus planetarum post mercurium in orbe signorum probatur. Mercurius est regnum ingres-

sus cum philosophis et sapientibus: sed isti in regno morari non possunt absque nunciis et cursoribus: qui de uno ad alium referant. igitur si regnum habitari debet necessarium est post philosophos et sapientes cursores nuncios viatores intrare qui sint deputati seruire: per regnum discurrere: et de uno ad alium ambascatas portare. Sed luna significat istam gentem mobilem secundum determinationem sapientium. igitur mercurio debet succedere luna immediate. Secunda conclusio. Luna solum uno signo quod est cancer ingreditur regnum. patet enim primo quod solum uno signo: quia si pluribus tunc signa essent plura duodecim: quod est reprobatum: et consequenter aliquod esset signum non habens locum in zodiaco: quod est dissonum. Item arguitur quod illud signum est cancer: quoniam signum est proportionale planete: sed luna est paupercula et vilis: quia significat pauperes et viles: et ita est cancer comparative ad alia signa: ergo cancer est signum lune. Tertia conclusio. Cancer est signum femininum

mobile: inter geminos et leonem situatum. primo patet: quia luna est feminina propter denominationem et naturam vilem: et non habet nisi unum signum scilicet cancerum: igitur illud est femininum: est etiam mobile propter naturam mobilitatis in luna: et ne ordo signorum destruat. Tertio autem ponitur inter geminos et leonem: quia ille locus solus erat vacuum. Deinde propter dispositionem zodiaci: ut inter duo signa masculina mediet unum femininum: ut declaratum est. scilicet quod leo et gemini sunt signa masculina. Quarta conclusio. Sphera lune non est vacua: sed plena quatuor corporibus contrariis. prima pars patet: quia natura abhorret vacuum: et secunda declaratur: quia si sub sphaera lune nullum esset nisi unum corpus. illud non haberet contrarium: quod est inconueniens: si vero signantur duo corpora contraria: illa ne deficient ex actione et reactione habebunt medium comunicans cum illis duobus: sed illud medium iterum de necessitate habet contrarium: igitur quatuor sunt corpora contraria replentia orbem lune. hec autem sunt ignis / aer / aqua et terra: ita quod sub concauo lune ponitur ignis: sub igne aer: sub aere aqua: et sub aqua terra: in cuius centro finitur mundus: quorum primum est nobilius secundo: cum sit illo calidius leuius et rarius: et secundum tertio est nobilius propter similem rationem: et tertium est nobilius quarto: quia est magis humidum et minus graue: et minus densum. Ex predictis sequitur primo Cancrum esse finem zodiaci: et capricornium oppositum illi esse principium. et quia capricornius tenet caput eleuatum versus septentrionem: et pedes reuolutos ad meridiem: ideo pars septentrionalis est superior pars celi: et meridionalis inferior. Deinde quia capricornius tenet partem anteriorem reuolutam ad septentrionem: et posteriorem ad meridiem: ideo pars septentrionalis est anterior pars celi: et meridionalis posterior. Item quia in parte septentrionis est maior potentia et maior nobilitas ratione multitudinis stellarum. In parte autem meridiei non est tanta potentia nec tanta nobilitas: sicut nec tanta multitudo stellarum: ideo pars septentrionalis est pars dextra celi: et meridionalis sinistra. Nunc autem ad propositum. Cancer est in parte septentrionali cum ariete / thauri / geminis / leone et virgine. Capricornius vero in parte meridionali cum libra / scorpione / sagittario / aquario et piscibus: ita quod sex sunt in parte meridionali: et sex in parte septentrionali. Secundo sequitur totum mundum esse diuisum in duodecim sphaeras: scilicet octo celestes et quatuor elementares iuxta numerum duodecim signorum zodiaci qui numerus est perfectus ratione perfectionis senarij: ex quo duodenarius componitur: et quia denarius est alter numerus perfectus: cum sit finis omnium numerorum simplicium: et principium compositorum. Ideo quodlibet elementum concauum est in decuplo maius alio sub immediate contento: cum ex uno pugillo aque generentur decem pugilli aeris secundo de generatione: et consequenter quilibet sphaera celestis sua immediate contenta est in decuplo maior: ita quod sphaera mercurij est in decuplo maior sphaera lune: et sphaera veneris in decuplo maior sphaera mercurij: et sic consequenter ad sphaeram signorum que ponitur esse trecentorum sexaginta graduum: cum illa diuidatur in duodecim signa: et quodlibet signum in tres facies que sunt principium / medium et finis: et quilibet facies in decem gradus: propter perfectionem numeri denarij: ex quibus omnibus sequitur magnitudo illius orbis modo quod dictum est.

Motus signorum zodiaci fit ab oriente in occidentem: ceterorum vero opposito fit modo: quorum motus non retardant motum octaue sphaere: et ad omnium sphaerarum motus aer et ignis mouentur ab oriente in occidentem.

Caput. xvij.

De compositione mundi.

De predictis ad discien

Sedus ē sermo declarās diuersitatē motuū signoz & planetaz ponendo primo istaz cōclusionē. oīa signa in orbe zodiaci mouentur ab oriēte in occidens. p̄batur: signa mouentur ad illam partē ad quā tenēt reuolutū caput: & partem anteriorē: sed ad partem occidentis tenent reuolutū caput: & partē anteriorē: igit̄ ad illā mouentur: p̄z p̄na cum maiori: q̄z oppositū est incōueniens

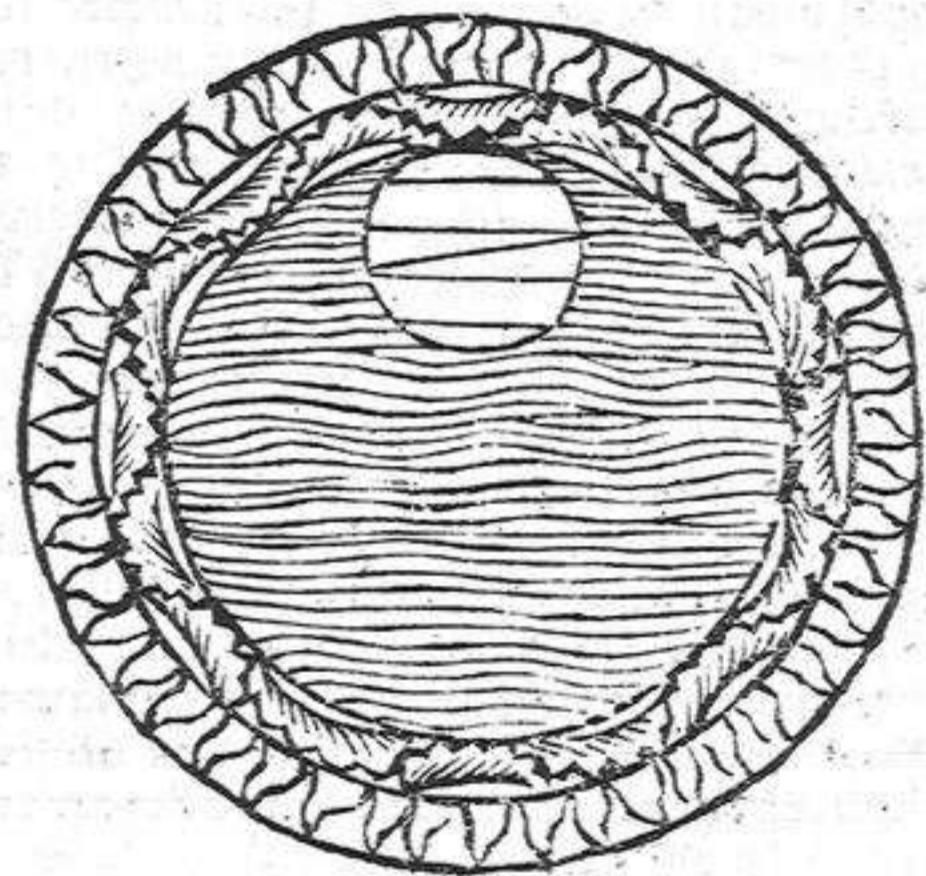


sc̄z q̄ moueant̄ versus caudam: vel nates: minor aut̄ est euidens: q̄z in ortu signoz videmus capita precedere caudam & nates et moueri versus occidens. Illa pars vocat̄ oriens in qua signa mouent̄ sursuz ascendēdo supra terrā. Illa aut̄ est deorsum in q̄ signa mouent̄ deorsum descendēdo sub̄tus terram. Et iste motus d̄: prim⁹ motus: seu mor⁹ primi mobilis: aut motus celi diurn⁹. xliij. horaz. **Sc̄da cōclusio.** Singuli planete in suis orbib⁹ mouentur motu opposito ab occidēte in oriens. p̄z: q̄z quelz res mundi hēt suū oppositū ad maiore opationem cognoscibilitatez et p̄fectionē mundi: sed orbis zodiaci mouet̄ ab oriēte in occidens. igitur orbis planetaz mouet̄ ab occidēte in oriens. p̄z p̄na: q̄z nō videtur aliter posse esse. Itē dato opposito seq̄retur planetas intrare domū suā a parte posteriori: sc̄z per caudā & nates. q̄d est inconueniēs: q̄z nō bene stare d̄m̄ aliquem ventre de lō ginq̄us partib⁹ & intrare domū suam: suā gloriā: suam exaltationē nō per anteriorē partē: sed posteriorem: & p̄z p̄na: q̄z si sol mouet̄ ab oriēte in occidēs & leo qui est signum solis etiā mouet̄ illo motu tenēdo partē anteriorē versus occidēs. igitur cuz sol intrabit leonē igrediet̄ per partē posteriorem: sc̄z nates & caudam: & eribit per anteriorē capitis: & q̄d dicitur de sole respectu sui signi: seq̄tur de alijs planetis respectu suoz signoz: q̄z intrabunt illa per partem posteriorem: et. eribūt per anteriorem. Et itez rationale est q̄ planete a parte minus nobili que est occidens ratione descensus ad partem nobilioz que est oriens ratione ascensus. **Tertia cōclusio.** Planete moti ab occidēte in oriens nō retardāt motum octauę spherę: primo q̄z octaua sphera pateretur violentiam & coactiōem & per p̄ns nō esset perpetua. Sc̄da q̄z nō moueretur vniformiter quo ad tēpus: sed aliq̄n velocius: sc̄z q̄n planeta retrogradat eundo versus occidēs: cuz octaua sphera: & aliq̄n tardius: videlicet q̄n planeta dirigitur in parte superiori epicicli eundo versus oriēs impingendo octauā spherā: sed illud est incōueniēs: q̄z motus octauę spherę est maxime vniformis cū sit mēsurā oīum alioz motuum. **Tertio** q̄z octaua sphera nō esset perfecta ex quo indigeret auxilio planetaz in retardādo motum suū. **Quarto** sphera planetarum etiā retardaret a spherā signozum quod nō est dicendum: et patet p̄sequentiā: ex quo illi motus sunt oppositi. **Quarta cōclusio.** Celum signoz et planetarum aerem & ignē mouet̄ ab oriēte in occidens: sed nō terram et aquam prima pars patet: q̄z sicut quelibet sphera celestis supra lunam contactu sui concavi mouet spheram inferiorē ab oriēte in occidens: ita sphera lune contactu sui p̄caui supra p̄uerū ignis d̄z illū mouere ab oriēte in occidēs: & p̄sequenter sphera ignis debet mouere eodem motu spheram aeris. **Sc̄da pars cōclusionis** declaratur ex eo. primo p̄pter grauitatē impediētem motum circularem aque vel terre per cōtactum superioris elementi. Secundo q̄z terra et aqua cōtrariantur simpliciter aeri et igni: sed ignis & aer mouentur ab oriēte in occidēs. ergo tali motu nō mouentur terra et aqua. patet cōsequentiā: q̄z per hoc p̄batur illa nō moueri sursuz: sed solum de

orsum. **Tertio** si sphera aque volueretur sicut aliquando visus est volui aer portando cometas cooperire totam terram in circuitu veniendo ab oriēte in occidens: et periret generatio animalū. Ideo virtus celi debet tenere aquam immobilem illo motu: vt semper terra sit discooperta aquis. **Quarto** vnū oppositum cognoscitur per reliquū sicut albus per nigrum. et motus per quietem: sed celum perpetuo mouetur circulariter propter generationes. igitur terra que maxime distat ab eo debet esse immobilis: et hoc voluit Arist. q̄. ce. di. q̄ si celus mouetur necesse est terram quiescere: quare &c.

Sub septentrione terra est, aquis discooperta que plana aliqua parte reperitur que habitabilis habet esse per mixtionem aquarum supra & infra ipam que aque a mediterraneo mari ortum habent et recursum. **Capitulum. xvij.**

Si terra sit discooperta aquis: & de necessitate inequalitatis eius: & irrigationis aquarum est consequenter dicendum. Ponendo aliquas cōclusiones: quarum prima est ista.



Terra est discooperta aquis sub septentrione. p̄batur: sub illa parte videtur esse discooperta terra: que est nobilioz et potentioz: sed pars celi septentrionalis est nobilioz et potentioz: propter multitudinem stellarum: que ibi maior est q̄ alibi. Unde sicut magnes attrahit ferrum: et ipsum attractuz retinet eleuatum sursuz per virtutem impressam in ferruz ita pars septentrionalis celi sua virtute multiplicata ad centrum mundi: p̄pter generationem et habitationem animalū ad quam vigilat̄ intelligentia celi: terram eleuat sursuz faciens cessare aquas: et illam eleuatam sic perpetuo retinet: vt animalium species sint eterne. **Et** si queratur quanta quantitate est terra discooperta aquis. Respondetur secundum dicta sapientum: q̄ sola quarta pars est discooperta: quia sola sufficit pro generatione et habitatione animalium. **Secūda cōclusio.** terra necessaria est in aliqua parte plana: et in aliqua parte montuosa. primo: q̄z si esset plana et non montuosa. vel econtra in mundo esset aliqua res sine suo opposito quod est contra decorem mundi: et maiorem cognoscibilitatem et operationem rerum: et patet consequentiā: quia montuositas et planities opponitur sicut sursuz et deorsum. Ita celum de necessitate est montuosum et vallosum: igitur et terra. patet p̄sequentiā: q̄z ita imprimat celum in terra: sicut sigillum in cera: sed ad montuositatez et vallostatē sigilli imprimētis in cera sequitur, montuositas & vallostatas.

Paulus Venetus

cere. igitur pariformiter per locum a causa ad effectum
et montuositate et vallositate celi: sequitur motuosi-
tas et vallositas terre: antecedens declaratur: quonia
in celo sunt aliquae stelle alte et aliquae depresso. ideo
si ducatur linea a duabus stellis depresso ad stellas
altas intermediam reperiemus montem: sed si re-
peritur mons reperitur vallis. igitur &c. ¶ Notandum
quod quattuor de causis generantur montes. primo a
terremotu pellente terram ad unam vel ad ambas
partes in magna quantitate. Secundo ab aqua duce
te lapides et terram ab uno loco ad alium locum. Ter-
tio ab hominibus: ut patet de monte omnis terre in roma:
et de multis alijs ad concludendum aquas. Quarto
a celo: sicut enim fabro est necessaria incus ad ope-
randum: ita celo mons ad subueniendum terre habi-
tabili: sed faber non habens incudem faceret illam.
igitur celum sua virtute faceret montes per congre-
gationem lapidum et portationem terre: si non per ter-
remotum: neque per aquam: neque per hominem facti essent
et hoc ideo ut in terra habitabili operari posset.

¶ Tertia conclusio. terra habitabilis, necessario ha-
bet permixtionem aquarum supra et infra ipsam. p-
batur. animalia non possunt esse sine plantis: quia pla-
te sunt cibus animalium: nec plante sine aqua. igitur &c.
Ideo virtus celi facit terram esse perforabilem: et
spongiosam sicut seminatio suum agrum: et ortola-
nus suum ortum: ut aqua possit intrare per terram
et currere intra venas eius in auxilium generatio-
nis minerarum: et ad humectandum radices plantarum:
et ad exeundum extra terram maxime in summitate
montium ad humectandum montes et calefaciendum
riuos et flumina ad irrigandum terram: ad hoc ut
generatio animalium atque plantarum existere possint.
Et iste vene aquarum currentium intra corpus ter-
re propter maiorem utilitatem et operationem de-
bet esse diuersificate: et aque similiter secundum op-
positum: ita quod quedam sit grossa: et quedam subtilis: et
quedam longa: et quedam brevis: quedam mota sur-
sum: et quedam mota deorsum: sicut etiam dicitur de
montibus quod quidam est magnus: et quidam parvus:
quidam strictus: quidam latus: quidam albus: et quid-
dam niger. ¶ Quarta conclusio. aque incorporate fe-
re habent ortum a mari mediterraneo: et recursum
ad ipsum. patet quoniam virtus celi debet imprimere
et operari in terra: sicut laborator in agro qui videns
campum in aquosum habentem aquam circa se fa-
cit fossatum grande per medium: et alia fossata mi-
nora que vadant per agrum respondentia illi: ut de-
fendatur et preseruetur, ager quantum est possibile:
cui si aqua fuerit opportuna accipit de fossato spar-
gens per campum in modum pluuie: ita, virtus celi
propter habitationem terre discooperuit terram mit-
tens intus a mari magno circundante terram unum
grande brachium maris: quod dicitur mediterraneum
quia transit per medium terre: ut terra cum sit ari-
da et sicca inde possit humectari: in qua terra sunt
etiam flumina generata a riuis gradientia ad istud
mediterraneum mare: et hoc ab omni parte mundi
scilicet orientali, occidentali, septentrionali, et meri-
dionali: ut unaqueque res habeat suum oppositum. et
ne lacus generentur suffocantes terram. Ab isto ergo
mari implentur vene terre: et ex venis generantur
riuus: et ex riuis flumina caput facientia in eodem ma-
ri: ut verificetur vniuersale illud dictum: flumina
egrediuntur a mari: et ingrediuntur mare: et secun-
dum istam viam continuatur tota aqua mundi. ita
quod mare non augetur: neque flumina deficiunt. Et si qua-
ratur quomodo fluunt a mari flumina cum aqua flu-
uiozum sit dulcis: et aqua maris salsa? Dicitur quod aqua
maris est salsa propter solem euaporantem subtile
dimittendo grossum. Que inueniens terram spon-
giosam et cauernosam virtute celi graditur per ipsam
purificationem aquam et retinentem salsedinem.
ex quo sequitur quod aqua illa fit dulcis et egrediens
facit riuos et flumina dulcis aque irrigatis terram &c.

¶ Mare mediterraneum transit per longitudinem
terre: quod mare ab occidente in orientem est incipiens
ab oceano. Et aque tam montium quam planicium a ma-
gno vel mediterraneo sunt mari: et ideo terra co-
operta aquis est impossibile habitari. Caput. xix.



De ortu maris mediterranei

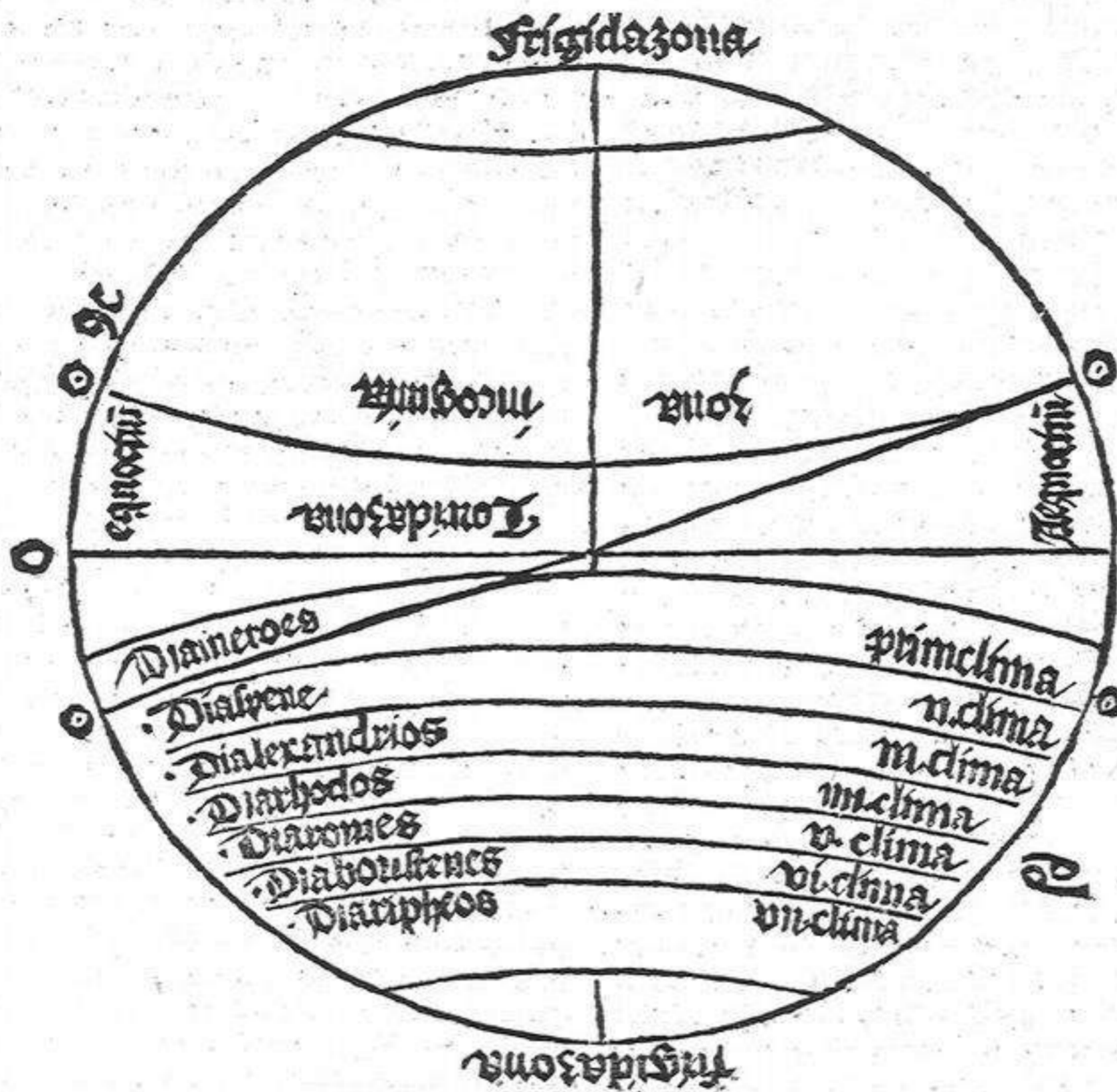
¶ De augmento aquarum super
terram est aliquid dicendum: ponendo pri-
mo istam conclusionem. Mare mediter-
raneum transit per longitudinem terre: et non per la-
titudinem. probatur. Mare mediterraneum est ordina-
tum a virtute celi: propter utilitatem terre: sed ma-
iorem utilitatem tribuit per longitudinem quam per la-
titudinem: igitur &c. maior patet ex eo: quia maior
est longitudo terre habitabilis quam latitudo eiusdem
quod declaratur sic. Sol dans habitationem in terra
facit unam viam trecentorum sexaginta graduum
in suo motu ab oriente circungirando terram usque
ad aliud mare ubi iterum se reperit in oriente: sed
hec via est maioris quantitatis per longum quam per
latum: igitur &c. Minor iterum arguitur. Latitudo
istius vie est a circulo cancri usque ad circulum capri-
cornium: quia sol non egreditur circulum cancri: quan-
do vadit versus septentrionem: nec circulum capri-
cornium quando vadit versus meridiem: neque circuit
terram circū circa per istam viam. sicut facit per aliam
que est ab oriente in occidentem: sed facit sicut transiens
per viam aliquam: qui quandoque vadit per medium
ipsius: quandoque per extremitates: quandoque ab una
parte: et quandoque ab alia: non tamen egreditur ad eun-
dem per campos. Et per medium istius vie ab oriente
in occidentem transit circulus equatoris declinans a
circulo cancri viginti tribus gradibus: et. lxx. minutis
secundum sententiam Ptolomei: qui circulus est ab uno la-
tere istius vie versus septentrionem ad modum unius
fossati. et circulus capricornium: qui est ab alio latere
descendendo versus meridiem in modum alterius fos-
sati est declinatus in idem: igitur via hic erit per la-
tum a septentrione in meridiem. xlvij. gradus. et. xlvj.
minuta: et per longitudinem ab oriente ad occidentem
trecenti sexaginta gradus: ergo maior est longitu-
do istius vie quam latitudo: quod erat probandum. ¶ Se-
cunda conclusio. Mare mediterraneum est ab occi-
dente in orientem incipiens a mari magno vel ocea-
no. probatur. Istud mare transit per longitudinem
terre: ergo rationabile est quod incipiat a parte minus
nobili progrediens ad partem nobilioris: sed occi-
dens est pars celi minus nobilis oriente: ergo istud
mare incipit ab occidente et vadit versus orientem: ve-
niens autem ad orientem tantum quantum quantum necesse est de-
bet reuolui propter maiorem utilitatem ut occupet
plus de terra: et ut flumina que veniunt ab oriente:
et ab alijs partibus possint melius in ipsum ingre-
di: hec autem reuolutio caput et finem habere debet
ad partem septentrionis que nobilior est parte me-
ridiei. ¶ Tertia conclusio. Aqua continua montium
et planicium a mari mediterraneo est originaliter
et a mari magno. Ista conclusio patet ex eo: quia non
potest esse a pluuia vel niue: cum aqua habens ori-
ginem a pluuia solum et niuibus non continue du-
ret. ut igitur principium iungatur fini et perpetuo con-
tinuetur aqua in montibus et fluminibus super ter-
ram mare magnum plurimum abundans aquis exi-
stens graue super terram pellit mare mediterraneum
intra longitudinem terre: mare autem mediter-
neum reperiens terram spongiosam et porosam pel-
lit partes eius usque ad summitatem montium a qui-
bus descendens facit perpetua flumina. Item vir-
tus celi sollicita ad generationem more magnetis
ferrum trahit a mari mediterraneo ad summita-
tes montium: propter generationem et nutritionem
plantarum et animalium: et quoniam nullum vo-
lentum est perpetuum: et iste motus est perpetuus
oportet concedere aquam naturaliter moueri etiam

De compositione mundi.

non declinando vacuum: nec hoc est inconueniens: quia motus talis est ab extrinseco passo conferente vim: concurrit enim ad motum hunc duplex agens extrinsecū scilicet mare magnum: et virtus celi: et consequenter duplex passum confert vim naturalis inclinationis: scilicet passum quod est materia: et passum quod est forma: materia enim inclinatur ad motum propter generationē: plantarum ex illa aqua: ad quam generationem motus ille a natura ordinatur: quē admodum materia confert vim in motum sursum vaporum et exhalationū: forma etiam confert vim per inclinationē: quia naturaliter inclinatur moueri a statu imperfecto ad statum perfectum: sicut ferrum ad magnetē: modo aqua continue perficitur et subtiliatur transeundo per terram et per montes.

Quarta conclusio. Impossibile est totam terram habitabilem esse coopertam aquis. probatur: si sic: aut igitur a mari magno vel mediterraneo: aut a diluio ex abundantia pluuiarum: non a mari magno: quia centrum magnitudinis terre non potest fieri

centrum mundi: cum illud a virtute celi terminetur supra mediū mundi: nec a mari mediterraneo: quia non crescit propter continuū defluxum aquarū ab ipso ad radices terre et summitates montiū: nō etiā a diluio: quia licet interdum ex forti coniunctione stellarum oriatur fortissima et profundissima pluuia cooperiens aliquod clima: non tamen totam terram propter causam stellarum habentiu significationē potestatem et dominiū magis in vno loco terre quā in alio. Ex ista conclusione sequitur si diluuium aque euenit propter maximā coniunctionē stellarum humidam ad purgandum vitia terre: et in mūdo nihil reperitur sine suo opposito: oportet expectare maximam coniunctionem stellarum siccam inducentem ignem in aliqua parte terre comburentem illam simul cum aere propter purgationes peccatorū. Ideo sapientes illius patrie preuidentes coniunctionē illam pestiferam humidam vel siccam per scientiam stellarum si euadere voluerint debent ab illo loco recedere.



Terra habitabilis congrue est diuisa in septem climata que diuisa sunt ab oriente in occidentem per longitudinem: habentia initium et numerationē ab equatore ad septentrionem: quorum maius id dicitur alijs quod immediatius est equatori. Caput. xx.

Dico declaratione diuisionem climatum. ponēdo primo istam conclusionē. Terra habitabilis seu discooperta aquis est congrue diuisa in septem partes quas climata vocamus. probatur: septem planetis diuisum est celū signorum in septem partes: in quibus habent potestatem et dominiū in equaliter: igitur a fortiori septē planetis diuidenda est terra in septem partes quibus in equaliter dominentur. patet consequentia: et antecedens arguitur. nam saturnus qui est dominus capricorni et aquarii habet in illis maiorem operationem quā in alijs signis: et Iuppiter qui est dominus sagittarii et piscis etiam habet in his maiorem operationem quā in alijs: et consequenter sol habet maio-

rem operationem in leone quā in alio signo: et ita de alijs suo modo. **Secunda conclusio.** Septem climata sunt diuisa ab oriente in occidentem secundum longitudinem: et non a septentrione ad meridiem secundum latitudinem: ita quod quilibet climata habent vnum caput ad orientem: et aliud ad occidentem: non autem vnum ad equatorem: et aliud ad septentrionem. probatur: perfectio vniuersi consistit in variatione et oppositione rerum: ut vnus per aliud cognoscatur: sicut est calor et frigus: amarū et dulce: temperatū et distemperatū: igitur climata non poterant esse eiusdem modi: sed fuit necessarium quod vnum esset temperatū et aliud distemperatū. Et si inuenitur clima faciens homines albos: per oppositū est necessariū quod inueniatur clima faciens homines nigros: que omnia reperiuntur diuidēdo climata per longitudinē ab oriente in occidentem: diuidēdo autem per latitudinē a septentrione ad meridiem omnia quasi sunt eiusdem modi: quia omnia essent a latere equatoris habētia semper equalitatem dierum et noctium similitudinē gradualem frigiditatis et caliditatis omni anno bis.

Paulus Venetus

estatem et hyemē: colligerent frumentum et vinū et essent omnia equalia in bono et malo. ¶ Tertia conclusio. climata habent initium et numerationes ab equatore ad septentrionem. Ideo q̄ primum clima est a latere equatoris: et reliqua omnia de gradā do procedunt vsq̄ ad septimum: quod in vltima habitatione versus septentrionem. probatur. Illud q̄ est nobilius propter suam temperatiam q̄ aliquod aliud: rationale est q̄ sit caput et dicatur primum: et alia numerentur ab illo: sed circulus equatoris est terminus latitudinis omnium climatum. igitur dignum est q̄ numeratio climatum incipiat a latere equatoris. ¶ Quarta conclusio. Primum clima scilicet quod ponitur a latere equatoris omnibus alijs dicitur esse maius: probatur: illud clima dicitur esse rationabiliter maius in quo maior bonitas et vtilitas reperitur: sed in primo climate maior bonitas et vtilitas reperitur: igitur illud est maius. patet consequentia cum maiori: quia in maiori corpore ē maior virtus: et plus influit: celum in maiori q̄ in minori corpore: et minor arguitur: quoniam in illo loco ē summum temperamentum propter equalitatem dierum et noctium caliditatem et frigiditatem ibi est abundantia rerum: quia colligunt bis in anno: et consequenter ibi homines debent esse magis diuites et sapientes et maioris vite. ¶ Ex predictis sequitur primo q̄ terra non est circulariter discooperta aq̄s: quia cum medium in circulo sit maius extremis. primum et vltimum clima essent minora alijs: sed est pyramidaliter vel triangulariter discooperta aquis a virtute celi faciente cessare aquas illo modo: vt primum clima esset alijs maius. ¶ Secundo sequitur q̄ cum terra sit discooperta versus septentrionem mare videtur comprehendere fines primi climatis a parte meridiei ab oriente ad occidentem. Ideo Alphagnus posuit mare: comprehendere illud quod pertrahit terminos primi climatis a parte meridiei: et non sunt ibi multe habitationes. ¶ Tertio sequitur q̄ saturnus est dominus primi climatis: quia saturnus est primus planetarum cum sit altior et habet maiorem spheram alijs: igitur dignum est q̄ habeat maius et primum clima. Deinde saturnus: quia est laborator terre ad colligendum fructum requirit magis temperatum locum terre: huiusmodi autem est primum clima. ¶ Quarto sequitur q̄ iupiter est dominus secundi climatis et mars tertij. et sic consequenter: quia non apparet ratio: quare primo planete attribuitur primum clima: quia in secundo planete secundum clima: et sic per ordinem vsq̄ ad finem. Et si ex his arguitur saturnum esse nobiliores sole: quia habet nobilius clima: negatur consequentia: quia cum toto hoc non operatur saturnus super suum clima nisi cum auxilio solis. et non econtra: sicut prima intelligentia est: ceteris nobiliores: quia licet habeat spheram appropriatam sibi: tamen mouet omnes alias virtute cuius omnes alie intelligentie suos mouent orbis.

¶ Inductio forme in materia essentialiter dependet a virtute celi sine qua impossibilis est elementorum mixtio. Et quodlibet ex illis genitum a tali virtute dirigitur: ac etiam terre dispositio bona vel mala fit ratione illius directiui. Cap. xxi.



Moniam mundus

Iste inferior essentialiter dependet a mundo superiori iuxta sententiam omnium sapientum tam naturalium q̄ mathematicorum: ideo de omni dependentia tam mixtorum q̄ elementorum est consequenter dicendum ponendo primo hanc conclusionem. Quilibet generatio vel inductio forme in materia essentialiter dependet a virtute celi: probatur: sicut se habet cera ad figuram sigilli: ita materia ad virtutem celi: sed impressio et forma cere essentialiter dependet a figura sigilli. igitur et cetera. Patet consequentia cum minori: quoniam cera nunq̄ esset figurata supra figu-

ra animalis: plante domus vel castri. nisi sigillum sua figura imprimeret illam formam. maior autem est evidens sufficienti similitudine: quia sicut ad figuram cere quattuor agentia essentialiter ordinata concurrunt scilicet imprimens sigillum motus et figura: ita ad formationem materie necessario quattuor agentia concurrunt essentialiter ordinata. scilicet intelligentia celum motus celi et virtus eius que est significatio. et representatio rei faciende: et ex his venimus in noticiam primi motoris cognoscendo potentiam et magnitudinem eius: sicut venimus in noticiam artificis qui fecit sigillum. ¶ Secunda conclusio. Impossibilis est elementorum mixtio absque virtute celi. probatur: elementa sunt contraria tam secundum qualitates motiuas localiter q̄ alteratiuas igitur mouentur ad sua loca contraria et ab inuicem elongarentur nisi per virtutem celi inuicem appropinquarent: et miserentur. sicut aqua et lapis: per generationem calcis aut aqua et farina pro generatione panis nunq̄ inuicem miscentur: nisi eis applicaretur motor extrinsecus illam faciens mixtionem. ¶ Tertia conclusio. Quelibet res generata ex elementis habet supra se virtutem celi sui directiuam et conseruatiuam: patet: nam quilibet res generata ex elementis solueretur et destrueretur per motum elementorum ad loca propria: nisi illa per virtutem aliam preseruaretur: que non videtur esse nisi virtus celi. sicut edificator habens facere suam operationem recolligit et vnit simul arenam calcem ligna et lapides ad faciendum domum: que quidem preseruatur ab edificatore et ruit deficiente illo. ¶ Quarta conclusio. conueniens et disconueniens dispositio terre est ex bona et mala dispositione celi. Ita q̄ si celum in aliqua parte est bene dispositum: pars terre que est subiecta illi ē bene disposita. et si celum in aliqua parte est male dispositum etiam pars terre subiecta illi est male disposita: ideo vno anno est egritudo et epidemia in bouibus et non in capris. Alio vero anno econuerso: quia Taurus habens significationem supra boues illo anno se habet male: et alio anno bene. Capricornius vero significans capras illo anno se habet bene et alio anno male. ¶ Consimiliter dicatur de plantis quod anno quo determinata virtus celi que habet regere et operari super suam plantam stabit bene: et illa sua planta bene se habebit. et si virtus se male habebit: et planta etiam male stabit. ideo vno anno sunt multe ficus: et pauca vicia: multa cicera et pauca fabae. multum frumentum: et paucum milium. Alio vero anno econtra: propter alias virtutes celi habentes augmentum. et bonam dispositionem super plantas primitiue male dispositas. ¶ Ex predictis sequitur primo q̄ aurum argentum lapides pretiosi vna cum plantis et animalibus presupponunt virtutem celi: preter virtutes elementorum. quia elementa sine virtute celi nullam facerent generationem mixtorum. sicut nec farina panem cessante aqua: nec sigillum impressio in cera deficiente figura: ideo corrumpuntur mixta quia deficit in eis hec virtus celi: que perpetuantur sicut astra: si ab illis nunq̄ separaretur virtus illa eodem modo: sicut anima respectu corporis. ¶ Secundo sequitur omne mixtum preter formam substantialem esse compositum ex quinque essentialibus: scilicet quattuor elementis: et virtute celi quam sapientes vocant quintam essentialiam: cui mixto vnum quodam componentium dat operationem plus et minus secundum exigentiam sue potentie. Ita q̄ ignis dat calefacere: aqua frigidare: aer humectare: et terra desiccare. virtus autem celi dat preseruacionem et tanto nobiliores operationem: quanto celum est nobilius elementis. ¶ Et propter istam causam inuenimus calamitatem virtute elementorum infrigidare et desiccare. et virtute celi que est in ipsa ad se trahere ferrum: smaragdus autem virtute elementorum facit operationes consimiles operationibus elementorum. sed virtute celi que est in ipso cecat vnum genus serpentium: scilicet nigrorum: non autem

De compositione mundi.

non autem alborum. Item aliquae herbe: et aliqui flores virtutem celi mouentur reuoluti versus faciem solis: et aliqui non: sicut etiam acus qua reguntur nautae per virtutem celi trahitur et reuoluitur ad stellam que vocatur tramontana. facte sunt etiam per virtutem celi et stellarum ymagines sub certo ascendente: que loquebantur et impediabant dracones lapos et serpentes: sicut etiam dicitur quod columnae herculis dabant responsa.

Necessesse est aliquam mineram alicuius esse coloris: et aliquam diuersorum: quia in diuersis sunt locis: plante quoque medum substantialiter: verum etiam accidentaliter est opus distingui: in fructibus talium. si quae saporum: aut colorum est diuersitas: huius rei celum causa est.

Cap. xxiij.



De maiorem delectationem

rationem horum particularius descendendo sit haec prima conclusio. Necessesse est aliquam mineram esse unius coloris: et aliquam diuersorum colorum. probatur: sicut est in arte sic et in natura. quia ars imitatur naturam in quantum potest: sed artifex aliquando facit opus suum unius coloris: et aliquando diuersorum colorum ad maiorem perfectionem et nobilitatem. Igitur etiam in natura virtus celi aliquando facit mineram unius coloris: scilicet aurum et argentum. aliquando ex albo et nigro mixtum sicut calcedonium: aliquando vero guttatim ex multis coloribus ut iaspidem et porphyrum. **S**ecunda conclusio. necessesse est aliquam mineram esse factam in uno loco. patet. quia inuenimus terram quasi totam mineratam. sicut campum seminatam. et causa huius est: quia corpus celi cum virtute sua non stat octosum. Sed facit omnes mineras in terra: ex quo terra ex se non potest aliquid operari. Unde quilibet pars celi habet operari in terram suam operationem minere habens officium et dominium operandi magis in uno loco terre quam in alio. Saturnus enim habet magis dominium in primo climate: et iuppiter magis in secundo: et mars in tertio. propterea inuenimus in aliquo loco mineram auri: et in aliquo mineram argenti: et in alio mineram saphyri. et in alio smaragdi: et in alio marmora nigra. et in alio alba: et in alio loco guttata et mixta coloribus: ad modum iaspidis de panthera porphyri.

Tertia conclusio. necessesse est plantas tam substantialiter quam accidentaliter esse distinctas: patet: quoniam veniente sole sursum a loco in quo erat inuenimus virtutem celi mouisse species grauium: et traxisse sursum humores a terra et creuisse superius tantum quantum est possibile plus et minus secundum exigentiam rei: et eis facit plantas et distinguit tantum quantum est possibile more sigilli: figuras cere: et ex hoc inueniuntur plante diuersificate in radicibus et stipitibus. in ramis et floribus. in folijs: et fructibus. in colore. et odore: et in sapore et magnitudine: in paruitate in mollitie et duritie. et in omni variatione que magis rationabiliter potest excogitari. Et quia accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est: distinguimus eas substantialiter unicusque suum nomen imponendo: ita quod aliqua vocatur cedrus: aliqua pinus: aliqua fraxinus. aliqua pirus. aliqua malum. aliqua rosmarinus. aliqua salvia: aliqua menta. et quedam habent unum nomen: et quedam aliud: et quedam sunt herbe. et quedam arbores. **Q**uarta conclusio. celum est causa diuersitatis colorum et saporum eiusdem plante. vel fructus. patet: quoniam virtus celi generans ex elementis plantam: sicut sigillum figuram ex cera trahit sursum humorem ex terra faciens stipitem ramos. flores. et folia. incipiens inducere formam pomi in uno pede subtilissimo trahendo humorem ad intra ex corpore terre portandoque illum super stipitem et super ramos quousque induxerit perfecte formam po-

mi: tamen magis et minus secundum potentiam suam. Et quia intelligentia celi more optimi artificis non solum diuersa: immo idem ut ostendat potentiam diuersimode operatur. aliquando in eodem fructu ponit siccum ab una parte: et humidum ex alia: ut fructus ille dulcis et amarus in diuersis partibus reddatur secundum quod videmus in persico partem amaram intus: factumque inde nucleum et partem dulcem de foris factamque inde pulpam et partem duram terrestrem positam in medio inter unam et aliam contrarium autem reperimus in nuce: scilicet dulce intus: et amarum extra. sed in pomo ranceo ponitur pars frigida acetosa intus. et pars odorifera extra. **E**t his patet primo. quare inueniuntur plante maxime et altissime et habentes folia et poma multum parua: sicut quercus et alia. Et per oppositum reperitur planta propinqua terre breuis et multum subtilis habens folia lata faciens pomum suum maximum: sicut cucurbita: et alia: quoniam virtus celi dat prioribus plantis habendo humidum a domino: alijs autem humidum aqueum. **S**ecundo patet: quare lactuca est frigida et humida in secundo gradu. et porrum calidum in medio tertij gradus: quia virtus celi miscens elementa simul pro forma lactuce dat illi multum de aqua et parum de igne miscens autem pro forma porri dat illi plus de igne quam de aqua tantum quantum est possibile: et hoc formaliter vel virtualiter.

Specifica animalium distinctio a specifica partium celi distinctione oritur. Et animalis partium diuersitas ex diuersitate partium signorum celi: colorumque in animalibus est per coniunctionem planetarum: licet diuersitas partium in animalibus sit ex diuersitate partium celi.

Cap. xxiij.



De animalibus

consequenter per comparationem ad celum est dicendum: ponendo quatuor conclusiones: quarum prima est ista. distinctio specifica animalium est a distinctione specifica partium celi. probatur. Ita dependet animal a celo sicut cera figurata a sigillo: sed aliud et aliud sigillum producit aliam et aliam figuram in cera: igitur alia et alia pars figurata celi producit aliam et aliam speciem animalis. patet consequentia cum maiori. et minori declaratur. Nam sigillum figuratum figura hominis producit in cera formam hominis et figuratum figura leonis inducit in cera formam leonis. et sic de alijs figuris animalium. igitur pariformiter signum capricornij in celo debet inducere formam capre in materia: et signum thauri formam bouis in materia. **E**t si ex his concluditur species animalium terre non esse plures quam sint signa celi. aut quod animalia terre deberent esse ita magna sicut animalia celi: negatur consequentia: quia sicut intelligentia celi eodem conceptu numero secundum diuersas conuersiones cognoscit plura diuersarum specierum. Ita idem signum celi diuersis aspectibus et coniunctionibus planetarum significat et producit indiuidua diuersarum specierum. Et sicut bonus artifex eodem instrumento plura distincta specie et figura producit: ita intelligentia celi eodem signo diuersa in specie producit. **D**e magnitudine autem dico quod sicut pater non producit filium equalem sibi: sed minorem secundum exigentiam materie et matricis: ita animalia celi non producant animalia terre sub tanta quantitate: sed sub quantitate conueniente terre et sue speciei sicut enim seminatio: habet semina secundum conditionem agri: et pastor oves secundum exigentiam campi: ita animalia sunt magna et parua secundum exigentiam terre. ita quod non debent esse nimis magna: nec nimis multa: quia excederent terram: non etiam debent excessiue esse parua vel modica: quia tunc aliqua pars

terre esset oclosa: debent ergo habere magnitudinē
 & numerum secundum naturam suam & conditiones
 terre. Et quia plante sunt propter animalia: ideo il-
 le etiam sumunt diuersitatem specificam a signis ce-
 li: vnde aliquę plante nascuntur in aquis: quia ani-
 malia aquarum pascuntur illis: et aliquę reperiuntur
 in terra: quia animalia terre cibantur: non tamen eo-
 dem modo: quia aliquę herbe profunt alicui animali
 que alteri nocent: sicut herba luparia interficit lu-
 pos. canes: & vulpes: & impugnat oues & boues. ¶ Se-
 da conclusio. diuersitas partium animalis est ex di-
 uersitate partium signorum celi: quoniam sicut sigil-
 lum alia: & alia parte producit oculum & nasum in ce-
 ra: ita signum celi habens significare equum diuer-
 sis partibus producit in eo. carnem / ossa / neruos / co-
 rium: et pilos / et sicut aliquod sigillum imprimit fi-
 guram cum crinibus: vel cum cauda. aliud vero sine
 crinibus vel sine cauda. ita aliquod signum celi pro-
 ducit leonem cum cauda: & cum crinibus. Similiter ve-
 ro aliud producit sine cauda & sine crinibus: et talis
 diuersitas partium est propter diuersitatem finium
 sinus autem habet spinam arcuatam: ut sit fortis
 ad sustinendum pondus: & equus depressus propter
 habilitatem selle. ¶ Tertia conclusio. distinctio colo-
 rum in animalibus est a distincta significatione et
 coniunctione planetarum cum signis. patet: nam quia
 aliquis planeta significat albedinem et aliquis ru-
 bedinem: ideo aliquod animal est album: et aliquod
 rubeum secundum se totum: et quia non reperitur in
 mundo vnum oppositum sine alio: ideo oportet re-
 perire animal nigrum: & animal viride secundum se
 totum: & quia planete significantes diuersos colores si-
 mul cum signis vniuntur interdum: ideo generantur
 animalia diuersorum colorum: ita quod habent album
 in vna parte. et nigrum: vel rubeum in alia parte: et
 quod aliqua signa sunt mobilia: et aliqua fixa ideo quia
 reperiuntur animalia plurimum colorum mutabilia
 in illis: sicut equus et canis: oportet quod reperiantur
 animalia diuersorum colorum immutabilia. in illis
 sicut sunt scioli et lepores semper habentes colores
 album circa ventrem: & rubeum vel nigrum in dorso
 quia si vnum oppositum reperitur in natura: oportet quod
 reliquum reperiat. Unde quod aliquis equus habeat
 album in fronte & residuum nigrum: & aliquis econ-
 tra: & consequenter de alijs partibus sic diuersis & mo-
 bilibus est causa assignanda. ¶ Notandum secundum
 dicta sapientum: quod luna significat album: saturnus
 nigrum: et mercurius colores permixtos. ¶ Item si-
 gnum arietis significat faciem & caput. Thaurus col-
 lum. & gulam. gemini spatulas et brachia. et in qua-
 drupedibus crura anteriora. Cancer pectus. leo sto-
 machum renes & cor. virgo intestina. libra nates an-
 chas. Scorpio virgam sexum et testiculos. Sagitta-
 rius coras. Capricornus genua. Aquarius crura. et
 Pisces pedes. Quando ergo fiet conceptio equi luna
 significante album existenti forti in ariete per con-
 iunctionem vel aspectum: & aries signans caput & fa-
 ciem: si non fuerit impeditus equus ille nascetur cum
 albo in capite vel in fronte. si fuerit in thaurō illud
 signum erit in collo vel in gula. Et si fuerit in gemi-
 nis habebit ipsum in spatulis vel in cruribus anteriori-
 ribus. Et si fuerit in cancro habebit illud in pectore
 & sic potest in omnibus. vbi autem fuerit in cancro abs-
 que impedimento & habuerit aspectum ad libram que
 habet significare nates & anchas: & ad arietem qui ha-
 bet significare caput: ille equus habebit signa alba
 in capite: in pectore: in natis: et in anchis: et ita
 suo modo dicatur de alijs coloribus secundum di-
 uersas partes: vbi autem sit diuersitas colorum se-
 cundum aliquam determinatam et pulchram figu-
 ram triangularem vel quadrangularem concurrat
 mercurius. ¶ Quarta conclusio. diuersitas situs par-
 tium animalis est ex diuersitate situs partium celi
 patet: quia non apparet causa quare vna pars est
 dextra: et alia sinistra in animali nisi ex diuersitate

partium celi. scilicet septentrionalis et meridionalis:
 quarum prima est dextra et alia sinistra: sicut enim
 ibi signatur vnus circulus ponens septentrionem a
 parte dextra celi: et meridiem a parte sinistra: ita in
 animali datur via quodammodo circularis transiens
 per testiculos: et medium capitis ponens vnum tes-
 ticulum dextrum et alium sinistrum: vnum brachium
 dextrum et alium sinistrum: vnum oculum vel pedem
 dextrum: et aliud sinistrum: et ita de alijs partibus:
 sic quod illa pars est dextra et fortior in quam influit
 septentrionalis. Et illa est pars sinistra et debilior in
 quam influit pars meridionalis. ¶ Ex ista conclusio-
 ne sequitur primo: quod motus progressus animalium
 est primo et principaliter ab oriente in occidentem: pa-
 tet: quia primus motus celi et est illo modo. Et hoc
 potest exemplariter sic probari. ponendo quod sint duo
 equalis cursus. Sicut et Plato in eodem puncto so-
 le existente in medio celi supra caput eorum: & mo-
 ueatur sol. ab oriente in occidentem. Plato econtra. et
 patet quod sol. ambulabit plus de terra et recipiet ad-
 iutorium a celo et a sole: dante illi plus de die: et de
 luce sicut homo qui capit per manum et auxiliatur
 ei: qui concorditer tenet viam suam. Plato autem
 ibi minus et erit impeditus absque auxilio celi. quia
 mouebitur contra celum: et non concordat cum ipso
 et maxime impeditur a sole. citius illi dante no-
 ctem. ¶ Secundo sequitur quod ortus et occasus ani-
 malium est secundum ortum & occasum signorum: pa-
 tet: quia sicut animalia zodiaci quando procedunt &
 nascuntur ab oriente primo mittunt caput foras ascen-
 dentia superius ad medium celi. Deinde procedunt
 descendendo inferius ad occidentem mittendo caput
 infra terram. Ita animalia generata per coitum quan-
 do embryo qui est in corpore matris tenet caput ver-
 sus caput matris: et pedes versus pedes: et latere dex-
 trum versus latus dextrum stans totum in modum
 matris: tunc in nascendo est vna virtus influxa celi
 que facit ipsum reuolui in ventre matris: faciens
 ipsum mittere prius caput quam pedes. Postquam autem
 natum est animal veniens ad orientem: de tenebris
 ad lucem crescit & augetur vsque ad medium sui tem-
 poris: quod est sibi datum: deinde minuitur declinans
 caput inferius ad occasum: & hanc similitudinem re-
 ciipiunt omnia generata ex elementis tamquam perfe-
 ctius et perfectiori.

¶ Caliditas solis causa est exhalationis leuis calide
 et sicce in ventre terre. Et calida & sicca exhalatio
 existens in ventre terre est causa materialis terre-
 motuum: & eadem est causa ventorum atque tonitruo-
 rum.

Capitulum. xliij.



¶ Nunc de impressio-

nibus meteorologicis que generan-
 tur infra et subius terram ad vtili-
 tatem plantarum et animalium est
 dicendum. et primo de impressioni-
 bus ignis ponendo quattuor con-
 clusiones: quarum prima est ista. Caliditas solis est
 causa exhalationis leuis calide et sicce in ventre ter-
 re: patet. quia radij solares repertentes terram por-
 rosam intrant concavitates terre remittentes humi-
 ditatem & frigiditatem terre et aque inducentes cali-
 ditatem copulatam siccitati ad quam sequitur leui-
 tas ignea: & huius signum est: quia aliquando apparent res le-
 ues supra terram eleuari ab his exhalationibus exi-
 bus subtiliter poros terre. vnde sicut in ventre animalis
 ita in ventre terre ex similibus causis generantur vento-
 sitates que dicuntur exhalationes calide & sicce. Et ex
 isto habetur causa generationis ignis in terra & flame
 et fumi extra terram: quia talis exhalatio mota per
 concavitates terre reperit mineram sulfuris: quam
 sua caliditate accendit et inflammari: cuius fumus &
 flamma consequenter exit per terram perforatam: &
 si generatio est tanta aut maior quam corruptio. et con-

De compositione mundi.

sumatio quam facit erit intra terram ignis sempiternus. Propter istam causam pullulat de terra aqua calida ex qua alicubi fiunt balnea: et quia aqua transcendendo per terram recipit naturam illius: ideo aliqua aqua sapit naturam fulguris. aliqua alluminis. et aliqua est acetosa. Ita quod mutatur in colore sapore pondere odore grossitie mollitie frigiditate caliditate: eadem causa contingit tempore hyemali aquam subterraneam esse calidam. et tempore estivo frigidam. quia sol veniens super partes terre fortissime calefacit eam: inducens in concavitatibus poros exhalationes: que euntes per terram et repientes aquam calefaciunt eam: veniente autem tempore hyemali: porositates terre constringuntur: et remanet aqua calida infra terram: que tempore estivo frigeat propter recessum exhalationum per poros eo tempore factos a sole: hoc experimetaliter est notum in fimo: qui bene calcatus et pressus calefit ab intra mittens fumositates exierius ad modum fontium et fluuiozum tempore hyemali: vbi autem materia sit rara: sic quod fumositates et exhalationes libere exeat non generatur talis calor nec inflammatio.

Secunda conclusio. exhalatio calida et sicca existens in ventre terre est causa materialis terremotuum patet. quoniam talis exhalatio inclusa in ventre terre: mota a natura sua et a suo contrario: et a virtute celi preliatur cum terra ut exeat: quam si inuenit duram et solidam: leuat eam sursum cum tremore faciens eam spongiosam et ingreditur exhalatio sursum. si autem inuenit terram arenosam et spongiosam exit extra absque terremotu. propter istam causam profundatur interdum magnum spacium terre et fiunt lacus: per concursum aquarum subterranearum ad locum illum: et sicut potest destruere montem reducendo ipsum ad planiciem ita potest generare eleuatam terram: et talis motus necessario esset spongiosus.

Tertia conclusio. exhalatio calida et sicca est causa materialis ventorum patet. quia exhalatio illa mota magno impetu a sua leuitate et a virtute celi versus mediam regionem aeris si non fuerit potens penetrare illam: repercutit ratione quietatis in regione illa ad diuersas differentias positionum: ex qua repercussioe etiam partes exhalationis se percutiunt in sursum et deorsum generatur ventus.

Intellegendum quod sunt venti: scilicet tres principales inuicem contrarios: scilicet primus puncta opposita celi. et videlicet collaterales. primus ventus est orientalis flans ab oriente in occidentem. cuius collaterales sunt duo: scilicet ab oriente in septentrionem: et ab oriente in meridiem. Secundus ventus est occidentalis flans contrario scilicet ab occidente in orientem. cuius collaterales sunt duo: scilicet ab occidente in septentrionem. et ab occidente in meridiem. Tertius ventus est septentrionalis flans a septentrione in meridiem: cuius collaterales sunt etiam duo. videlicet a septentrione in orientem. et a septentrione in occidentem. Quartus ventus est meridionalis flans a meridie ad septentrionem. cuius collaterales sunt etiam duo. videlicet a meridie in orientem: et a meridie in occidentem. et dicuntur venti collaterales: quia sapiunt naturam principalium.

Quarta conclusio. exhalatio calida et sicca est causa materialis tonitruorum et aliarum impressionum ignitarum. patet. quia existentibus in media regione aeris vapore aqueo et exhalatione ignea propter contrarietatem inuicem preliantur. et crescente vapore super exhalationem inclusam in illo per antiperistasis inteditur et fortificatur exhalatio: que non potens ibi stare frangit nubem in partibus debilibus magno impetu faciendo sonum quem vocamus tonitruum: et videmus flammam que dicitur coruscatio. Ex hac exhalatione generatur fulgura hinc inde per aerem fugientia sine fortitudine et debilitate sue contrarietatis cedendo fortitudini et fugiendo versus debilitatem: sicut homo fugiens huc illuc ab inimicis circum circa existenti-

bus. hac de causa interdum fulgur intrat domum huc illuc discurrens propter fugam a suo contrario. et dissipat muros et lignamina in diuersis partibus percutiens et interdum hominem de familia: et quia habet materiam leuem et subtilem citius in aere percutit res altiores quam depressas: interdum vero in domum penetrans capsam vel bursam comburit ea. que sunt intus absque lesione capse vel burse.

Ex ista conclusione sequitur primo. quod fulgur non est lapis genitus in aere in modum sagitte: quia lapis talis ratione grauitatis non moueretur ad omnem differentiam positionis: sed moueretur statim deorsum sicut grado que est minoris grauitatis. Fulgur enim mouetur ad omnem differentiam positionis: ut patet. generatur tamen interdum talis lapis ex materia terrestri mota sursum vna cum vaporibus et exhalationibus preliantibus inuicem in media regione aeris.

Secundo sequitur. quod quanto fulgur ab alto descendit tanto debilitatur et quanto a loco propinquiori tanto fortificatur. sicut sagitta fortius percutit a loco propinquiori quam remotiori.

Tertio sequitur. quod licet eque primo fiant tonitruum et coruscatio: non tamen eque primo percipiuntur: quia coruscatio citius videtur quam audiat tonitruum: ex eo quia visibile multiplicat subito speciem visibilem. audibile autem successiue ratione motus aeris qui non potest subito fieri: vidimus enim sepe percussione ante auditionem soni non obstante quod simul fierent sonus et percussio.

Quarto sequitur. quod aliquando percipitur tonitruum sine coruscatione scilicet propter grossitiam aeris vel nubium: et aliquando contra percipitur coruscatio sine tonitruo. aut propter paruitatem tonitruum. aut propter distantiam aut propter impedimentum ventorum. quare etc.

Dicatur igitur quod ex eadem materia: scilicet exhalatione calida et sicca fiunt terremotus in ventre terre: venti autem in prima regione aeris tonitrua in secunda regione. in tertia fiunt comete lancee et columnae ignite: ac etiam capre saltantes et stelle que videntur de celo cadere: ita quod exhalatio habens impedimentum ad exitum in ventre terre. causat terremotum: et habens impedimentum a media regione causat ventum: intrans autem mediam regionem ad ventrem nubis causat tonitruum. si autem ingreditur primam regionem in magna quantitate causat cometam et alla dicta. quare etc.

Necessario aer diuiditur in tres regiones. in inferas / pruina (et nix liquida generantur. In media vero pluua nix et grando: impressiones tamen aquee non ex elementis principaliter: sed ex virtute celi fiunt.

Cap. xxv.



Via fumositas est vapor: ex quo generantur impressiones aquee: ideo sit hec prima conclusio. **Necessario est spheram aeris esse diuisam in tres tunicas:** scilicet superiorem. mediam. et inferiorem. probatur. elementum aeris mediat inter ignem et aquam et terram. igitur hinc vnaque partem semper calidam illam: scilicet que semper recipit influentiam calefactiuam ab igne: et hec vocatur prima regio. siue prima tunica aeris. deinde hinc vnam partem semper frigidam: scilicet illam que semper recipit influentiam frige factiuam ab aqua et terra. et hec dicitur secunda regio: vel secunda tunica aeris.

Item necessario habet vnam partem que aliquando est calida: et aliquando frigida per presentiam et absentiam solis: et hec dicitur tertia tunica vel tertia regio aeris: que est immediata terre et aque: hec enim tempore estivo est calida: et tempore hyemali est frigida. pars ergo semper recipiens caliditatem ab igne est regio superior: pars in qua reflectuntur solares radij propter obstaculum terre est inferior: alia autem ad quam non attingit inflectio radiozum: neque multiplicatio specierum ab

elemento ignis est media regio. **¶** Ex his sequitur primo mediam tunicam vel regionem aeris non esse perpetuo frigidam occasione vaporum ascendenti ad illam: quia vapor est humidus et calidus actione solis. igitur vapores illam calefacerent et non frigererent. antecedens est necessarium: quia si vapor est frigidus et humidus non ascenderet sed descenderet. In signum huius cum infrigidatur in media regione disponitur ad descensum. est ergo dicendum quod a speciebus frigeractiuis multiplicatis perpetuo ab elementis frigidis ad illam regionem: illa regio est perpetuo frigida: ex quo non habet contrarium ab aliqua virtute calefactiua: radij enim solares transeuntes per mediam regionem aeris non calefaciunt eam propter nimiam remissam reflexionem ratione nimie raritatis: potest enim infrigidari ipsa media regio a maxima frigiditate que est sub polis: quoniam sol ibi non habet potentiam et continuo est ibi sex mensibus nox: quare etc. **¶** Secundo sequitur quod regiones aeris non semper sunt equalis quantitatis: quia tempore estiuo propter maiorem reflexionem radiorum infima regio est maior et media minor quam fuerit tempore hyemali. et secundum quod augetur calor in terra auxilio stellarum: sic maioratur infima regio: et media diminuitur. Et ista est causa propter quam habemus unam estatem calidiorum alia: et unam hyemem frigidiorum altera: quia stelle calefactiue auxiliantur soli una estate et non alia: et stelle frigeractiue influunt magis una hyeme quam alia. **¶** Secunda conclusio: in regione infima aeris generatur ros. pruina. et nix liquida. probatur. Nam oriente sole in mane: et veniente ad medium celi calefaciendo aerem: et eleuando ex terra continue vapores humidos: et eo declinante et intrante sero sub terra: et aere precedente ad frigus noctis huiusmodi frigus inueniens vaporem parum eleuatum a terra coagulat ipsum faciens illum rorem in estate: et in hyeme pruina: transeunte autem estate versus hyemem fortificatur frigus in nocte faciens quasi niuem liquidam. Potest tamen expedite dici quod sicut aliqua exhalatio tenuis non potest intrare mediam regionem aeris: et ex illa generatur ventus si fuerit multa: ita est aliquis vapor debilis non potens penetrare illam regionem: ex quo de nocte generatur ros tempore estiuo: et tempore hyemali pruina. tempore autem intermedio nix liquida. **¶** Intelligendum quod si aer est grossus vel nubilosus non generatur ros neque pruina: quia tunc est magis calefactus a sole: quam quando est subtilis propter maiorem adhaerentiam et reflexionem. Ideo in nocte seruatur caliditas illa: que cum non habeat ex natura sua coagulare non generatur ros neque pruina: etiam flante vento impediatur generatio roris et pruine. propter siccitatem vel caliditatem inductam per ventum. **¶** Tertia conclusio. in regione aeris media generantur pluuia nix et grando. patet quia illa est frigidissima habens causam generationis omnium illorum: unde media regio non est vniuersaliter frigida: sed magis versus superiorem regionem et minus versus inferiorem. In prima ergo parte vapor penetrans conuertitur in pluuia. In secunda parte propter nimiam frigiditatem conuertitur in niuem: que in descendendo aliquando propter suam raritatem a calore solis conuertitur in aerem. aliquando vero conuertitur in pluuia. et hec est causa propter quam non habemus niuem in estate: sed bene in hyeme. In tertia vero parte adhuc frigidiori fit maior coagulatio: et generatur grando: que propter suam potentiam descendit absque resolutione totali in pluuia vel in aerem: et hec est causa quare in hyeme non generatur communiter grando: sed bene in estate: quia in hyeme nunquam mouetur vapor ad illam superiorem partem medie regionis propter debilitatem solis non potentis tantum eleuare nisi auxilio astris calefactiui et attractiui: sed tale auxilium est raro: rotunditas autem grandinis prouenit ex confricatione ae-

ris calidi in descensu. sicut lapis per flumen. **¶** Et ex isto sequitur grandinem aut pluuia minuram significare descensum ab alto consumendo se propter confricationem aeris calidi. Ita quod quanto de altiori loco proueniet tanto erit minuta grando et rotundior: contraueniens a loco propinquiori erit grossior: et grando minus rotunda. **¶** Ex predictis sequitur prima et niuem in hyeme esse in monte et non in plano partem. quia nix generata in principio hyemis descendit per aerem frigidum ad aliquem montem frigidum: ventens autem ad planitiem reperit caliditatem resoluentem niuem in aerem: si fuerit modica: si autem multa resoluit in pluuia: et hec est causa quare tunc videmus niuem in montibus et non in plano: sed veniente magno frigore in aere et in terra ex elongatione solis apparet nix in plano sicut in monte. **¶** Quarta conclusio. In impressiones aque non sunt principaliter ex elementis: sed a virtute celi. patet: quia elementa ex occasione contrarietatis non mouentur inuicem: sed recedunt ad locum contrarium: igitur est dare virtutem celi que moueat elementa ad se inuicem: ut huiusmodi impressiones generentur ad utilitatem mundi: et dicitur quod saturnus qui est dominus aquarum mouet elementa ad generationem omnium impressionum humidarum: sicut mars qui est igneus disponit elementa ad generationem omnium impressionum ignitarum: et inflammabilium. ideo sicut ros. pruina. nix. grando. et pluuia sunt effectiue a saturno: ita terremotus venti: tonitrua. comete. et alie impressiones calide et siccesunt effectiue a marte. **¶** Et ex istis sequitur propter quod abundantia pax. et guerra et alia accidentia diuersa secundum diuersitatem temporum et locorum sunt principaliter a virtute celi mouente et disponente hec inferiora. abundantia enim panis vini et fructuum est a saturno: pax et concordia hominum et animorum est a Jove: pax autem et guerra sunt a marte disponente ad siccitatem et inflammantem corda hominum ad effusionem sanguinis et vindicte. Nec ista tempora sunt et vbi que: sed in diuersis locis et temporibus: iuxta fortitudinem et debilitatem dictorum planetarum. Nam vbi saturnus est fortis et non impeditus: ibi est abundantia. vbi autem est debilis et mars est fortis: ibi est pax et sterilitas. Et quando iupiter est fortis et non impeditus tunc est pax: quando autem est debilis: et mars fortis est guerra. et videbimus ad experientiam animos hominum successiue ad guerra disponi: sicut successiue mars fortificatur. quare etc. **¶** Verus celi est localis sine sonoro: celum est quantum sine augmento et diminutione habet luciditatem sine colore proprie dicto: cutus stelle omnes spherice sunt. Caput. xxvi.

¶ Tracto de accidentibus mundi inferioris: consequenter est dicendum de accidentibus mundi superioris sensibilibus propriis et communibus: ponendo primo istam conclusionem. celum habet motum localem: sed non habet sonum. Prima pars est euidens: quia celum mouetur ab oriente in occidentem et a septentrione in meridiem. Secunda vero ostenditur. quia sonus non fit absque aere et percussione: sed in celo non est aer neque percussio: sic nec durities vel mollities: eo quia iste sunt qualitates consurgentes ex qualitatibus primis: que in celo nullatenus reperiuntur. Item in celo non posset esse sonus absque confricatione et violentia: ad quam tandem sequitur corruptio: que celo nullatenus potest inesse. **¶** Notandum circa primam partem conclusionis quod motus localis quo celum mouetur non est velocissimus possibilis: quia tunc celum ita velociter moueretur quod non discerneretur dies a nocte: et non cognosceretur dies vel hora: neque astrologi colligere possent motum suum per instrumenta: non est etiam tardissimus possibilis: quia tunc dies esset adeo magnus quod non videretur habere finem: et similiter nox: et consequenter impediretur generatio.

De compositione mundi.

quia sol moraretur in estate tantum supra terras & omnia adureret: & in hyeme nox esset ita longa & omnia propter frigus perirent. Quia igitur celum est corpus perfectissimum sibi debet competere perfectissimus motus: sicut sibi competit perfectissima figura vel quantitas: ideo sibi competit motus medius inter velocissimum et tardissimum possibilem qui est motus temperatus & vniformis: nam si esset difformis non posset mensurari motus mundi inferioris: cum non foret regularis: & per consequens motus inferior non dependeret essentialiter a motu superiori: quod est contra scientiam omnium sapientium. Ut ergo mundus ordinate incedat: oportet celum semper vniformiter & eodem modo moueri: saltem quo ad tempus. quia quo ad subiectum difformiter mouetur. velocius enim mouentur partes circumferentiales celi quam centrales circa polos. ¶ Ex eodem fundamento possumus concludere solem esse perfectiorem alijs planetis: quia stat in medio. & Martem ac venerem esse alijs. iij. perfectiores: quia sunt propinquiores soli. & lunam & saturnum esse alijs imperfectiores: quia sunt remotiores a sole. ¶ Secunda conclusio. celum habet quantitatem sed non augmentum vel diminutionem: prima pars est euidentis. quia habet longitudinem latitudinem et profunditatem. Secunda similiter. quia celum non posset augeri vel diminui nisi per alterationem qualitatuum primarum. sed talis alteratio non est compossibilis celo: sicut nec generatio vel corruptio. igitur &c. ¶ An vult Aristoteles celum non posse moueri: eo modo quo iam mouetur si aliqua stellarum efficeretur maior. aut minor. Et si arguitur de sole luna & stellis que videntur maiores in oriente & occidente. dicitur quod hoc est ratione vaporum qui continue eleuantur a sole maiores & grossiores in oriente & occidente quam in meridie: nam in meridie propter magnam potentiam & virtutem solis facilliter resoluitur et remanet aer subtilis et clarus: in oriente vero & occidente propter suam debilitatem fit modica resolutio: & consequenter manet aer plenus vaporibus grossus et obscurus: et in signum huius: quia tunc visus absque impedimento radiorum solis directe respicit solem iudicans illum esse rubeum: radij enim solares multum reflexi & refracti a vaporibus grossis representant illum maiorem: sicut etiam denarius in aqua maior videtur quam extra aquam. ¶ Tertia conclusio. celum habet lucem: sed non colorem proprie dictum prima pars est euidentis et secunda declaratur. quia color proprie dictus consurgit ex qualitatibus primis que non sunt in celo color tamen communiter dictus reperitur in celo. eo modo quo loquitur Arist. secundo de anima. quod color est primum obiectum visus: et in libro de sensu et sensato quod omnia corporea colore participant: sicut etiam dictum fuit planetas colorari diuersis coloribus non proprie sed large: quia nulla stella habet proprie colorem: sed solum lucem receptam a sole que videtur esse diuersorum colorum iuxta diuersitatem subiectorum recipientium illam sicut etiam lune vna pars videtur altera clario: propter maiorem raritatem vel densitatem repertam in vna parte quam in alia: sicut etiam visus cum videtur esse diuersorum colorum propter diuersam reflexionem radiorum solis in diuersis partibus nubis roride. Et si dubitatur de causa propter quam celum apparet azurei coloris non assignetur vapor medius pro causa: quia per idem stelle apparent azurei coloris: sicut apparet quodcumque coloratum si inter ipsum et oculum ponatur vitrum azureum: sed dicatur quod sicut ex duobus coloribus: quorum vnus est clarus. alter obscurus resultat artificialiter color azureus: ita ex claritate solis & obscuritate quam visus reperit in profunditate celi non terminante visum: vbi non est stella resultat apparenter color azureus. Aqua enim videtur obscura

in magna profunditate vbi non terminatur visus et clara: vbi terminatur visus. et sicut color azureus artificialiter factus est clario: quando habet plus de colore claro: & obscurio: quando habet plus de colore obscuro: ita celum de die videtur esse coloris azurei clari propter maiorem claritatem solis: et de nocte apparet coloris azurei obscuri propter minorem claritatem solis. ¶ Quarta conclusio. quelibet stella est figure spherice: sed non quelibet spherica videtur. prima pars est nota: ex quo celum est perfectissimum et figura circularis est nobilissima. Secunda pars est sequens experientiam: quia stelle orbis signorum angulariter videntur cum apparent continue scintillare. Et hoc est propter magnam distantiam facientem debilitatem et motum in oculo radiorum venientium ab orbe signorum ad illum planete autem vt sol et luna habent propinquitatem ad nos facientem formam in radio multiplicato ad oculum: quanto enim res est distans ab oculo tanto videtur sub minori angulo. et quanto propinquior tanto apparet sub maiori. ¶ Sed dubitatur est deuenere que apparet aliquo modo scintillare: & hoc non est ratione distantie: quia tunc planete superiores scintillarent: quod est contra experientiam. Dicitur quod perfectio mundi consistit in varietate rerum tantum quantum est possibile: nam quia aliquid est album. et aliquid nigrum. ideo aliquid est quod non est album. nec nigrum scilicet rubeum vel pallidum: et quia aliquid semper mouetur: scilicet celum. et aliquid non semper mouetur scilicet terra: oportet aliquid esse quod aliquando mouetur: et aliquando non mouetur scilicet lapis vel lignum. Item quia aliquid est clarum simpliciter. vt sol et aliquid simpliciter opacum: vt terra vel lapis. oportet dare tertium inter ista quod sit aliquo modo clarum. et aliquo modo opacum: et hoc est luna. Ita in proposito aliquod corpus luminosum simpliciter scintillat. vt quelibet stella orbis signorum et aliquid nullo modo vt sol et luna: ergo est dare corpus luminosum quod aliquo modo scintillet: et aliquo modo non scintillet: et istud est venus. Causa autem huius est: quia excessiua distantia vna cum paruitate quantitatis proportionata illi distantie est causa scintillatiōis simpliciter corporis luminosi. ideo stelle zodiaci simpliciter scintillant: temperata autem distantia vna cum magnitudine quantitatis proportionata illi est causa non scintillandi aliquo modo ideo sol et luna mercurius. Mars. iupiter. et saturnus nullo modo scintillant: sed temperata distantia vna cum paruitate quantitatis disproportionata illi est causa aliquo modo scintillandi et aliquo modo non scintillandi. ideo venus aliquo modo scintillat ratione distantie temperate ad visum: et aliquo modo scintillat ratione paruitatis disproportionata illi distantie. ¶ Intelligendum quod coloratum colore proprie dicto in nulla distantia scintillat: quia non habet radios distinctos a sua specie visibili corpus autem lucidum: quia habet radios distinctos a specie visibili in excessiua distantia scintillat. Deinde oportet assignare causam propter quam et maxime de nocte oculus non percipit radios corporis luminosi presentati in modica distantia: et in aliqua maiori distantia percipit illos tanquam mobiles iterum in maiori percipit illos tanquam immobiles. Dicitur quod in prima distantia species visibilis est fortis: et reflexio luminis debilis. In secunda distantia econtra species visibilis est debilis. et reflexio fortis. In tertia vero distantia tam species visibilis quam reflexio luminis est debilis. quare &c.

¶ Horarum numerus & temporis est numeraliter a planetis. licet horarum diei numerus sit per ascensum et descensum signorum. Et dies non est ad equate. xiiij. horarum. et ordo dierum non est secundum ordinem planetarum: licet habitantibus sub equinoctiali menses sint semper equales non tamen ha-

bitantibus alibi.

Capitulum. xxvij.

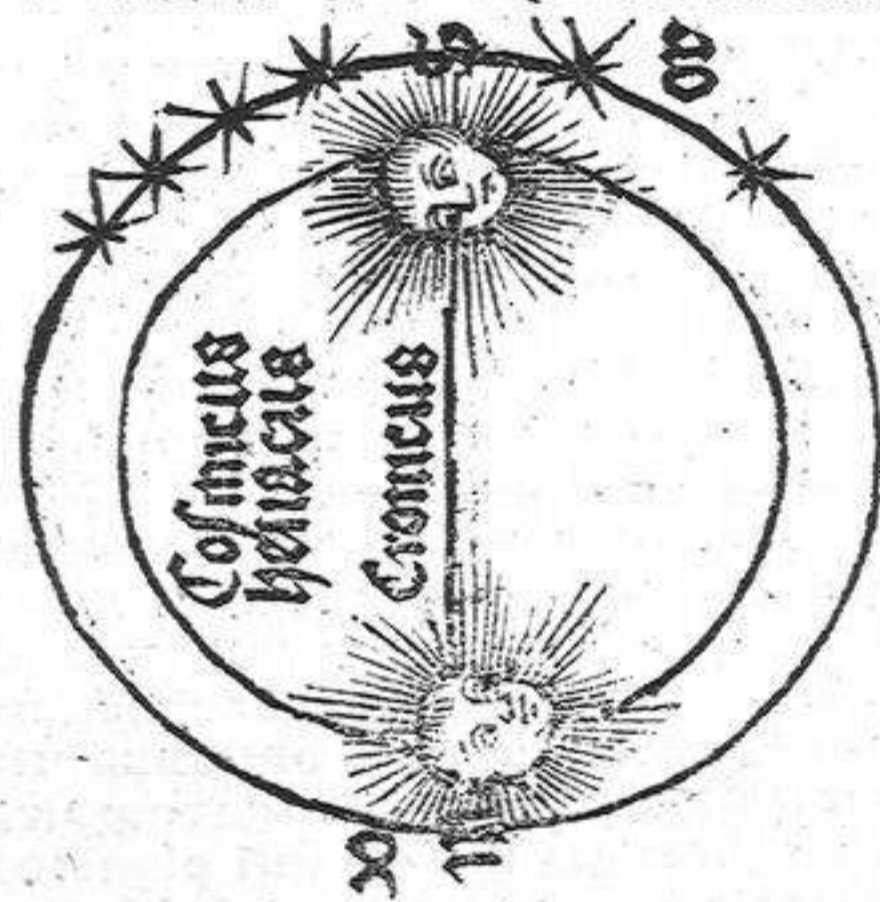


Celum cum sua vir

tute et intelligentia non solum dat nobis motus et operationes quibus perficimur: et dei potentiam declaramus: sed etiam mensuras eorundem motuum et operationum, ut puta horam diem mensam et annum quibus talibus distincte cognoscimus longitudinem et breuitatem. Ideo hec sit prima conclusio. Numerus horarum temporis est numeraliter et denominatiue a planetis, sed numerus horarum diei est ab ortu et ascensu signorum. prima pars declaratur: quoniam planete sunt. vii. quibus rident in specie. vii. colores septem sapes. septem metalla. vii. scilicet liberales. igitur per idem illis rident videtur. vii. hore: quarum vna est saturni. alia iouis: alia martis: alia solis. et sic deinceps. Secunda pars etiam declaratur nam tempus in quo signum oritur dat nobis horam: sed vni quodque signum diuiditur in duas partes oppositas. scilicet in superiorem: et inferiorem: aut in anteriorem et posteriorem: igitur vni quodque signum facit operationes oppositas et diuersas: et per omnes non potest oriri in vno et eodem tempore: imo debet facere duo opposita tempora et diuersa. vnum in quo ascendat pars anterior que est nobilior: et aliud in quo descendat pars posterior: que duo tempora nos vocamus duas horas. Et quia vni quodque signum est triginta graduum: ideo tam pars anterior quam posterior est quindecim graduum. igitur quando quindecim gradus fuerint eleuati apud orientem erit eleuata medietas signi: et habebimus vnam horam. et quando quindecim retro ascenderint erit eleuata tota pars posterior habebimus vnam aliam horam: et per omnes in ascensu vniuscuiusque signi habemus duas horas oppositas: sed signa sunt. xii. igitur hore diei naturalis sunt. xxiiij.

¶ Secunda conclusio. dies non est adequate. xxiiij. horarum: sed aliquid plus: probatur: ponendo quod sol sit in primo puncto arietis de mane super circulum orientis in principio diei: et partem quod celum circulariter mouebitur supra et subtus. ac etiam ascendet ad orientem vni quodque signum in duabus hore: et erit regressus primus punctus arietis in. xxiiij. hore sequenti mane in oriente ad circulum orientis: et non erit adhuc dies: quia sol precise perambulauit. lxx. minuta et octo secunda in oriente: qui numerus est ipsius solis in vnaquaque die parum minus vno gradu: igitur oportet quod sol sit quinquaginta noue minutis: et octo secundis sub terra: in oriente antequam sit dies. et per omnes oportet quod celum voluatur illo toto spacio. scilicet quinquaginta noue minutorum et octo secundorum. Et tunc erit sol ad orientem: et erit completa dies: quod quidem causa tantum plus erit. xxiiij. hore: quoniam celum tardabit reuolutionem quinquaginta noue minutorum et octo secundorum: igitur quoniam sol erit apud meridiem. erunt plus sex hore: et sic in alijs quatuordecim signis aut dies dicatur esse solus. xxiiij. horarum hoc est propter excessum insensibilem. ¶ Intelligendum quod hec conclusio est posita solum probabiliter ex opinione quorundam ad videndum deductionem: quia potest concedi quod dies est solus. xxiiij. horarum. et in casu isto dicitur quod quoniam primus punctus arietis erit reuersus ad orientem: tunc erit ibi sol non per motum proprium quo mouetur in ariete quinquaginta noue minutis: et octo secundis sed per motum celi quo mouetur per circulum medium celi secantem circulum orientis in duobus partibus: aliter quodlibet signorum daret nobis plus quam duas horas in suo ortu: et ascensu ad orientem. ¶ Tertia conclusio. hanc denominationem et numerum dierum sit denominatiue: et numeraliter a planetis: non tamen ordo dierum est secundum ordinem planetarum. prima pars est nota: quia sicut planete sunt septem: ita dies sunt septem. et sicut planetarum vnus est saturnus: et alius iupiter: et alius mars alius sol. et sic de alijs. ita dierum vnus est dies

sabbati: alius dies iouis. alius dies martis: et sic consequenter. Secunda pars etiam est clara. quia saturnus et iupiter sunt planete immediati: non tamen sunt immediati dies sabbati. et dies iouis: sed mediat dies veneris. similiter iupiter et mars sunt planete immediati: non tamen sunt dies immediati dies iouis et martis: sed mediat dies mercurij. et ita consequenter de alijs. ¶ Causa autem huius diuersitatis inuestigatur hoc modo. Nam sicut mensis et annus componitur ex septem diebus: ita dies componitur ex septem hore: per reiterationem: et dignum est quod planeta qui est dominus prime hore diei denominet ipsam diem: sicut lux denominat lucernam: et caput capillum. igitur saturnus est dominus prime hore sabbati ex quo dies illa denominatur a saturno. Secunda vero hora est iouis. Tertia martis. Quarta solis: et sic consequenter: ita quod octaua. xv. et. xxiiij. per iterationem est saturni. igitur vigesima tertia erit iouis. et vigesima quarta martis. vbi completur dies: et oportet incipere a capite viginti quatuor horarum procedendo secundum ordinem planetarum: et quia statim post mortem sequitur sol: igitur prima hora diei post sabbatum est hora solis. igitur primus dies post diem sabbati debet esse dies dominicus qui est dies solis et sic consequenter numerando prima hora diei post dominicum est hora lune: et per consequens dies illa est dies lune: et sic consequenter. ¶ Ex ista causa conceditur quod dispositio bona vel mala rei generabilis: et corruptibilis est originaliter et indicatiue a mixtione bona vel mala planetarum cum signis: quia res habens principium necessario incipit in aliqua hora alicuius signi: sed signa non possunt facere operationem sine suis planetis: nec econtra: sicut nec corpus sine anima: nec econuerso. igitur si planeta et signum dominantur alicui hore: oportet quod dominantur rei habenti initium in illa hora. Et per consequens si mixtio planete cum signo erit bona vel mala necessario dispositio rei subiecte erit talis.



¶ Quarta conclusio. licet habitantibus sub eodem noctiali mense sint semper equales: non tamen habitantibus alibi. prima pars patet: quia illis signa semper ascendunt eodem modo: et secunda probatur: quia

habitantibus in alijs climatibus aliqua signa ascendunt directe: et aliqua tortuose: sed citius pertransunt signa tortuose ascendentia punctum orientis quam directe ascendentia. igitur sol faciens in quolibet signo vnum mensem faciet menses inequales: ita quod stante sole in sex signis tortuose ascendentibus que sunt a principio capricornij: usque ad finem geminorum menses sunt minores: stante autem cum alijs sex signis oppositis directe ascendentibus a principio cancri usque ad finem sagittarum: menses sunt maiores: vnde est aliquis locus in parte septentrionis in quo thaurus qui est ex signis tortuose ascendentibus prius emit tit caudam apud orientem quam caput: ideo habet mensem paruum: et consequenter alia que quasi emittit simul partem superiorem et inferiorem: conformiter ad predicta dicunt aliqui dies et horas esse inequales: ita quod signa tortuose ascendentia faciunt minores dies: et horas quam signa directe ascendentia: et consequenter menses in quibus signa directe ascendunt

De compositione mundi.

habent maiores horas. & maiores dies vigintiquatuor horarum: quibus menses in quibus signa tortuose ascendunt. Hoc tamen non est necessarium: quia sol facit mensem motu quo mouetur in zodiaco a septentrione in meridiem: et facit dies motu quo mouetur in circulo medijs celi ab oriente in occidentem: hoc autem fit a signo moto in oriente super circulum orientis. Ex predictis potest assignari causa quare in aliquo tempore anni auroa est maior: & crepusculi minus. et tempore sibi opposito auroa est minor: & crepusculum maius: quia sol aliquando veniens de sub terra non directe: sed oblique ascendit ad circulum orientis: ita quod splendor eius illuminat orientem supra terram grandi spacio temporis antequam sol sit supra terram: & propter hoc habemus tunc longum mane siue auroam: e contra autem eodem die habemus sero: seu crepusculum paruum: quia sol tunc non oblique ad latus orientis descendit sub terra: sed directe modico tempore illuminando terram supra orientem: & hoc contingit maxime in vere sole existente in ariete thauri et gemini. In autumno vero opposito illi sole existente in libra scorpione & sagittario ipse ascendit directe sursum: et oblique deorsum: ideo tunc est paruum mane & magnum sero.



Causa autem omnium dictorum est: quia aliquod signum ascendit directe: et aliquod oblique: et quoddam plus et quoddam minus: quod ergo signum ascendit magis oblique tanto ante ortum solis habemus maius mane & paruum sero: et e contra quod ascendit magis directe tanto habemus maius mane et minus se-

ro: quoniam signum quod ascendit directe descendit oblique et e contra propter obliquitatem circuli zodiaci: et diuersitatem orientis: ideo magis oblique ascendit in vno oriente quam in alio. Dicatur ergo quod a principio capricorni vsque ad finem geminorum crescit mane & sero minuitur: e contra autem a principio cancri vsque ad finem sagittarii minuitur mane & sero augetur. Ita quod a principio capricorni est minus mane: & continue fit maius vsque ad finem geminorum. In principio vero cancri incipit minui mane vsque ad finem sagittarii: ubi inuenimus post occasum solis maius sero quod esse possit. Et totum quod dictum est posset declarari in sphaera quam sapientes fecerunt ad exemplar mundi &c.

Necessario sol facit annos diuersificatos terminans annum in die perfecto cum sex horis plus: qui sol dat nobis annum trecentorum sexagintaquinque dierum completorum cum sex horis.

Capitulum. xxviiij.



Deinde de compo-

sitione anni ex suis diebus horis & septimanis est consequenter dicendum. ponendo hanc conclusionem. Necessario est solem facere annos diuersificatos. probatur. nos inuenimus maximam diuersitatem in omnibus animalibus plantis & lapidibus riuis fluminibus: montibus & vallibus: et in omni alia operatione: ut non sit simile vnum alteri absque diuersitate in materia vel forma. per quam operationem cognoscimus et probamus scientiam

et potentiam artificis mundi qui est deus altissimus sublimis & magnus: igitur potentia & scientia & nobilitas primi artificis non potest per aliud cognosci quam per operationem diuersificatam. in signum huius omnes homines querunt nouitates: ergo necessarium est solem taliter disponere cursum suum quod faciat diuersitates annorum diuersificatas. Ex ista conclusione sequitur primo quod sol non potest complete ambulare vno die gradum vnum: quia si ambularet in die gradum vnum complete non faceret annos diuersificatos: immo inciperet & finiret annum semper ad vnum & eundem locum diei. Secundo sequitur quod necesse est solem incipere annum & terminare in die perfecto cum aliquot horis plus. et hoc ut artifex delectetur in operatione variata & noua que est nobilior. Secunda conclusio. sol terminat annum in die perfecto cum sex horis plus. Probatur. Cum in celo reperiantur. iiii. anguli ad modum domus ratio nabiliter debet incipere et finire in angulo. Non quidem in eodem debet esse principium et finis: quia tunc operatio non esset variata: nec annus diuersificatus: sed in alio secundum ordinem. ita quod si inceptio est in oriente finis anni erit in meridie. & sic ultra per alios angulos. igitur semper finis anni erit in die completo cum sex horis plus: quia ab vno angulo ad alium sunt sex hore: sicut ab ortu solis vsque ad meridiem: a meridie vsque ad occasum que est quarta pars celi cum opposita graduum ex quibus contingunt. xv. gradus pro qualibet hora. Tertia conclusio. sol dat nobis annum trecentorum sexagintaquinque dierum completorum. Probatur. Annus componitur ex quinquaginta duabus septimanis & vno die. igitur conclusio vera: patet consequentia: quia numerus conclusionis resultat ex numero antecedentis. prima pars antecedentis sic declaratur. Celum componitur ex trecentis sexaginta gradibus facientibus numerum perfectum: quia iste numerus resultat. ex duodecim signis: et quodlibet signum ex tribus facibus: quarum quilibet componitur. ex decem gradibus qui est numerus perfectus. igitur numerus septimanarum anni debet esse ita propinquus huic numero celi: sicut est possibile. igitur septimane sunt quinquaginta vna vel quinquaginta due. patet consequentia: quia quocumque alio numero dato ille esset nimis remotus a numero celi per excessum vel defectum: sed non possunt esse quinquaginta vna septimane propter numerum impari qui est imperfectus: et numerus graduum celi est perfectus: sunt igitur quinquaginta due septimane facientes numerum pari: quod erat probandum. Secunda pars antecedentis probatur scilicet quod annus componitur ex vno die ultra septimanas quinquaginta duas: quia si non: igitur si annus inciperet die dominico terminaretur die sabbati: et iterum si inciperet die dominico terminaretur die sabbati: quod est falsum: quia annus debet variari propter nobilitatem et potentiam summi artificis: ita quod aliquando incipiat die dominico: et aliquando die lune: et sic consequenter: ut quilibet planeta habeat suum annum: sicut habet suum diem et suam horam. oportet igitur quod annus incipiat & finiat eodem die: ita quod si incipiat die dominico: finiat die dominico: & alter annus incipiat die lune: & si inceperit die lune finiat die lune. et alter incipiat die martis: & sic per ordinem in alijs. propter quam causam Kalendarium incipit & finit per a. ergo necessarium est quod annus incipiat in septimana completa & vno die plus. ergo septimanis. lvi. ex quibus componitur annus oportet superaddere vnam diem quod erat probandum. Quarta conclusio. sol dat nobis annum trecentorum. lxx. dierum & sex horarum: prima pars conclusionis est declarata in alia conclusione: & secunda probatur: si annus incipit sole existente in oriente in principio arietis facta reuolutione trecentis. lxx. vicibus in trecentis. lxx. diebus prin-

plum arietis erit in eodem puncto orientis, in quo fuit in principio: nec adhuc erit completus annus: quia deficient sex hore in quibus sol habebit adhuc ambulare quatuordecim minuta: et. xlvij. secunda: et tunc erit completus cursus solis et annus: et erit reuersus sol ad primū punctum arietis non in oriente sed in angulo mediū celi. Et ita consequenter dicatur de alijs angulis celi q̄ sol incipit cursum suū in vno et finit in alio angulo subsequente pertransendo quatuordecim minuta: et quadragintaseptē secunda in sex horis qui est numer⁹ illoꝝ minutoꝝ et secūdoꝝ ab vno angulo ad alium. ¶ Ex predictis sequitur primo q̄ annus non potest esse trecenti sexaginta sex dies: quia aliter non esset ordo annorum s̄m ordinem dierum septimane: sed si vnus annus inciperet die dominico: alter immediate sequēs inciperet die martis: et alter die iouis: et eodē fundamento non possunt esse dies trecenti sexaginta sex in anno: quia tunc si inciperet annus die dominico alter immediate sequens inciperet die mercurij: et alter die sabbati: quod non est dicendum: et ita arguatur de quolibet maiori numero. ¶ Secundo sequitur q̄ propter istas sex horas variarentur solēnitates et calende principia et fines annorum: nisi quis ingeniose et contra naturam in calēdario preuenerit: ita q̄ solēnitates que sunt in principio estatis: aliquādo erunt in principio hyemis: et que sunt in principio veris: aliquādo erunt in principio autūni: quia causa sex horaz in quibuslibet quatuor annis ponit in antea vnum diem: et in cētum annis viginti quinq̄ dies. et etiā in mille annis ducētos quinquaginta dies: et sic vltra procedendo indubie variarentur circulariter principia et fines annorum calende et solēnitates: nisi artificialiter remedium apponerentur: vt autem predicta sint firma retinerentur in calēdario ex quibuslibet quatuor annis: vnus dies: qui vocatur bisextus: quare &c.

¶ Mundus est vnus compositus ex pluribus cōtra rijs: habens virtutem motiuam intrinsecā: plenus spiritibus.

Capitulum. xxix.



¶ Primo de mundi

receptoribus et motoribus est dicendū ponendo quatuor p̄clusiones: quarū prima est ista: mundus est vnus et nō plures. p̄batur. Si essent plures mūdi: aut igitur per p̄tinentiam vel per cōtactum indiuisibilem: non primū: q̄ si daret mundus qui orbiculariter cōtineret istū: per idem daret alius mūdi orbiculariter p̄tens istum aliu signatum: et sic in infinitū: qd̄ non est dicendū: q̄ tūc in mouentibus et motis esset p̄cedere in infinitū: qd̄ est reprobātū. p̄. phisicōꝝ. non etiā datur alius mundus per cōtactū indiuisibilem: q̄ per idem ille haberet aliam p̄tangentē ipsum: et sic in infinitū. cum non sit maior ratio de vno q̄ de alio. sed iterū hoc est falsū: q̄ extra mundū daretur vacuū infinitū: quod est reprobātum. iiij. phisicōꝝ. Deus tamen omnipotēs et infinitus posset contra inclinationem nature facere vacuū: et infinitos mundos se indiuisibiliter p̄tingēti. ¶ Ex ista p̄clusionione cum sua p̄batione sequit̄ q̄ est deuenire ad primū motorem q̄ est vnus et nō plures. prima pars patet. q̄ omne qd̄ mouetur ab alio mouetur. et nō contingit p̄cedere in infinitū in mouentibus et motis. igitur aliquis est primus motor. Secunda pars etiam sequitur: q̄ ex quo mūdi est tū vnus: primū mobile est tū vnū. igitur primus motor est vnus. ¶ Secūda p̄clusio. mūdi est cōposit⁹ ex rebus p̄tra: et sibi inuicem oppositis. p̄. q̄ non est aliqua res in mundo que non habeat suū oppositum sicut album/nigrū/amarū/dulce/pax/guerra/vnde et in circulo videmus vnū punctū oppositū alteri: et vnā partē oppositā alteri: ita q̄ quādo vnā pars mouetur ad vnā differentia positionū: alia

mouetur in contrarium: imo et in celo secundū dicta sapientiū est oppositio et inimicitia dicētū q̄ mars et iupiter sunt oppositi: et vnus inimicatur alteri: q̄ mars significat guerram: et iupiter pacem. similiter sol opponit̄ saturno: et venus mercurio. Nec est incōueniens primū motorem qui est deus cum alio habere oppositionem: q̄ ex quo primus motor mouet et nō mouetur: et materia prima mouet et nō mouet op̄ primū motorem et primā materiā inuicem opponit̄: ex quo mouere et non mouere: moueri et nō moueri opponūtur. ¶ Ex ista p̄clusionione sequitur q̄ mundus est originaliter et cōpletue cōpositus ex numero pari: q̄ omnis p̄trarietas et oppositio est inter duos: p̄pterea elementa sunt quatuor: ex quibus cōponitur mundus: et sphaere celestes sunt octo. Et signa zodiaci sunt duodecim: et figure primi mobilis. xlvij. et poli duo partes mundi. iij. et epicicli sex: et p̄sequenter possumus dicere q̄ stelle animalia plante et minere sunt in numero pari: quia si reperitur aliquod istoz cum vna conditione reperitur habens p̄ditio nem oppositam: vt si inuenitur animal habens collum longum etiam inuenitur animal habens collū curtum. Et si inuenitur sphaera maxima que sit concava: sc̄z sphaera stellarū fixarū etiam inueniatur sphaera minima nō concava: scilicet elementū terre. ¶ Vbi aduertendum terrā esse tante paruitatis q̄ non est sensibilis respectu magnitudinis celi: sol est vt dicunt sapientes est centies septuagesies septies et quarta cuz octaua maior terra: et alique stellarū fixarū sunt nonagies maiores terra: alique vero sunt septuaginta trib⁹ vicibus maiores terra: et alique. liij. vicibus: et alique triginta sex vicibus: et vt testatur Alphraganus. xx. cap. libri sui: minima stella que videtur in sphaera stellarū fixarū est decē et octo vicib⁹ maior terra. ¶ Tertia conclusio. Mundus habet virtutem motiuam intrinsecā incorpoream et inextensam. prima pars declaratur: vnū quodq̄ elementorū est minoris perfectionis q̄ celū: sed quodlibet elementorum habet motiuam virtutem intra se: et non extra se: igitur celum habet motiuam virtutem intra se: et nō extra se: sed illa eadem est virtus motiuā mundi: igitur mundus habet virtutem motiuam intrinsecā. prima pars antecedētis est manifesta: q̄ vnū quodq̄ elementorū essentialiter a celo. minor vero declaratur: quia elementa leuia mouentur sursum propter leuitatē quam habēt in se: et graua mouent̄ deorsū p̄pter grauitatē quā habēt in se: sicut ignis calefacit per caliditatē intrinsecā sibi: et aqua frigefacit per frigiditatem intrinsecā sibi: et aer humefacit per humiditatem intrinsecā sibi: et terra desiccatur per siccitatem intrinsecā sibi. ¶ Secūda pars conclusionis declaratur: scilz q̄ virtus motiuā mundi est incorporea et inextensa. Nam in mundo nihil reperitur sine suo opposito sed aliquid mouetur per virtutem corpoream et extensam: vt quodlibet elementorū: ergo aliquid mouetur per virtutem incorpoream et inextensam: scilz quā propter suam nobilitatem: sed virtus motiuā celi est virtus motiuā mundi: igitur &c. ¶ Ex ista cōclusionione cum sua probatione sequitur q̄ primus motor non mouetur per se vel per accidens: nec est intrinsecus mundo per informationē vel per inherētiam: sed per solam presentia et indistantia. probat̄. Aliquid mouet̄ per se et per accidens: vt homo ambulans in navi mota: igitur aliquid nec per se nec per accidēs mouetur: scilicet primus motor propter suam maximā nobilitatem. Item aliqua forma inheret et informat: vt forma mixti vel elementi: ergo aliqua nec informat: nec inheret: sed solum presentialiter adest: vt forma celi: et consequenter mundi qui dicitur primus motor. ¶ Quarta cōclusio. Mundus est plenus spiritibus a corporibus absolutis: probatur: aliqua in mundo generantur et corrumpuntur habentia formam et materiā grossam non

De compositione mundi.

Incipit tabula huius libri.

potentem pertransire dura: que sunt ita tardi motus & in longissimis temporibus non possent ire ab vno capite mundi vsq; ad aliud: nec possent transfigurari in aliam figuram: aut recipere omnem figuram quam volunt: nec possunt inuisibiliter ambulare: nec habent scientiam: aut si habent illa est modica: sic & non cognoscunt tempora & futura contingētia: nec habent ordinem in situ: sed habitant modo equaliter in plano: modo inequaliter in plano & in monte: sed quelibet res mundi propter maiorem operationem & cognoscibilitatē habet suum oppositum: vt dictum est: igitur in mundo sunt aliqua ingenerabilia & incorruptibilia non habentia formam vel materiam aut figuram potentia ratione sue subtilitatis: pertransire corpus durum: sicut est mons vel ferrum: & transfigurari recipiendo omnē figuram: et tante velocitatis & subito possunt pertransire totam longitudinem mundi: et sunt inuisibilia habentia omnem scientiam & omnem cognitionem temporis & futurorū contingentū: ac etiam ordinem essentialē inuicem prioritatis & posterioritatis. Isti autem dicuntur spiritus aut intelligentie: quarum vna est altera perfectior essentialiter. Et quia totus mundus nobilior est: si a multis & variatis habitatoribus totus inhabitetur: ideo rationale est aliquos ex istis spiritibus habitare spheram terre: et aliquos spheram aque: & aliquos spheram aeris: et aliquos spheram ignis: et aliquos spheram lune. et sic consequenter vsq; ad spheram signorum. Et sicut vna sphaera est altera perfectior: ita spiritus vnius erunt spiritibus alterius sphaere nobiliores: immo spiritus spherarum elementorū dicuntur absolute spiritus: sed spiritus spherarum celestium dicuntur intelligentie: propter suam nobilitatem & modum mirabilem intelligendi. Ex ista conclusionē & sua probatione sequitur & spiritus habitantes in sphaera saturni sunt de natura saturni: & habitantes in sphaera iouis vel martis sunt de natura illius: et sic de omnibus. Ideo aliqui sapientes volentes facere operationē guerre/odij vel prelij conuocabant spiritus martis: sicut & est positum & scriptum per eos: ponunt enim maximum prelium cum interfectione gentis peditum & equitum inter quos erant spiritus parui in modum puerorum euntes & volantes in auxilium partis victricis: et mars stabat superius in vna rota veluti dominus: que rota a duobus spiritibus lateraliter sustinebatur: in qua sedēs ipse mars prelium delectabiliter inspiciebat: et quando volebant facere operationem contrariā isti sicut pacis & concordie conuocabant spiritus iouis. Volentes autem facere operationem amoris et luxurie conuocabant spiritus veneris: et sic de alijs sicut & operationem quam facere volebant. Notandum & intelligentie sunt proprie virtutes motrices orbium nunq̄ mutātes locum vel situm: spiritus autem proprie sunt virtutes mobiles ad omnem differentiam positionis tam cum assumpto corpore: qui quidem spiritus sunt ministri intelligentiarum in toto mundo in celo & in terra ad omnem operationē faciendam: vt ostendatur potentia altissimi qui celum fecit & terram. Nec indignetur animus legentis: si huius libelli cōclusionaliter dicta non sunt demonstratiue: et rationibus naturalibus roborata: quia non solum ad vtilitatem speculatiuorum: sed etiam aliorū hec narranda et scribenda decreui in nomine illius qui in trinitate perfecta viuit & regnat per eterna seculorum secula. Amen.

**Explicit liber
de compositione
mundi.**



E circu:

lis componētibz mundum: et quot sunt: et quo nomine vocentur. Caput primum.

Quot sunt partes zodiaci: & quod gradus: quod minutus. Et quare alia signa vocentur nominibus talium animalium. Caput secundum.

Talium signorum quedam sunt masculina: quedam feminina: quedam communia. Et vltra signa duodecim animalium zodiaci reperiuntur alia signa animalium: vt vultur et vrsa &c. Caput tertium.

Quot sunt planete: & planete quot circulos habent in quibus moueantur: et quid ecentricus circulus: quid deferens & epiciclus: & an motus solis differat a motibus aliorum planetarum. Caput quartum.

Motus octaue sphaere differt a motu aliarum: et talis motus quomodo imaginetur: et quilibet planetarum cuius coloris sit: et quibus dominetur: et cuius virtutis sit. Caput quintum.

Unūquodq; generabile habet determinatam periodum: cum sol sit causa equalitatis et inequalitatis dierum: ac etiam per suum motum & moram non sint zonam adustam esse sub equatore: similitudinis quoq; et dissimilitudinis temporum est causa: et vt sint due hyemes et due estates alicui regionis est causa. Caput vj.

Quod necesse est esse zodiaci circulum sub quo sol mouetur: et hic circulus est impossibile & magis declinet ab equatore: atq; ab eodem eleuari sine impedimento habitationis: est tamen necesse ipsum declinare per latitudinem versus meridiem & septentrionem. Caput vij.

Circulus zodiaci diuisus in signa numeri paris & imparis: & numerus senarius est par: & que signa zodiaci sint masculina: que feminina: & que communia & idem circulus non potest esse diuisus: nec in pauciora: vel plura signa. Caput viij.

Quilibet planeta preter solem & lunam habet duo signa: qui sol & luna solum habent vnum pro quolibet. Caput ix.

Que signa in zodiaco sunt priora: & que posteriora: & que feminina: & que masculina: & quod saturnus est primus planetarum: cuius sphaera posita est extra spheram signorum. Caput x.

Jupiter est secundus planetarum: cuius signa sunt sagittarius & piscis: que non sunt simul in orbe signorum: et sagittarius est signum masculinum: piscis vero femininum. Caput xi.

Mars est tertius planetarum sub quo sunt aries & scorpius immediata sagittario et pisci: nec simul sunt: sed separatim. Et aries est signum masculinum: scorpius vero femininum. Caput xij.

Sol quartus est planetarum cuius Leo est signum que ambo masculina sunt: et Leo non iuxta ponitur arietem nec scorpiem. Caput xij.

Venus quintus est planetarum ingrediens in regno celi cum thaurō & libra signis eius: que signa non simul situantur. Caput xiiij.

Mercurius est sextus planetarum: ingrediens celum cum geminis & virgine: ambo signa communia non simul in zodiaco situata. Caput xv.

Luna est septimus planetarum: ingrediens celum solo signo cancro: quod femininum & mobile est. Qui planeta non est vacuus: sed plenus quatuor contrarijs corporibus: et quod totus mundus diuisus est in

Tabula.

duodecim sphaeras:

Caput. xvi.
Motus signorum zodiaci sit ab oriente in occidens: ceterorum vero opposito sit modo: quorum motus non retardant motus octavae sphaerae: et ad omnia sphaerarum motus aer et ignis mouetur ab oriente in occidens.

Caput. xvii.
Sub septentrione terra est aquis discooperta: que plana in aliqua parte reperitur: que habitabilis habet esse per mixtionem aquarum supra et infra ipsam que aque a mediterraneo mari ortum habent et recursum.

Caput. xviii.
Mare mediterraneum transit per longitudinem terre: quod mare ab occidente in orientem est: incipiens ab oceano. Et aque tam montium quam planicierum a magno vel mediterraneo sunt mari: et ideo terra cooperta aquis est impossibile habitari.

Caput. xix.
Terra habitabilis congrue est diuisa in septem climata: que diuisa sunt in orientem in occidentem per longitudinem habentia initium et numerationem ab equatore ad septentrionem: quorum maius hic dicitur alijs quod immediatius est equatori.

Caput. xx.
Inductio forme in materia essentialiter dependet a virtute celi sine qua impossibilis est elementorum mixtio. Et quodlibet ex illis genitum a tali virtute dirigitur: ac etiam terre dispositio bona vel mala sit ratione illius directiui.

Caput. xxi.
Necesse est aliquam mineram alicuius esse coloris et aliquam diuersorum: quia in diuersis sunt locis. Plante quoque nedum substantialiter: verumetiam accidentaliter est opus distingui: in fructibus talium: si qua saporum: aut colorum est diuersitas huius rei celi causa est.

Ca. xxii.
Specifica animalium distinctio a specifica partium celi distinctione oritur. Et animalis partium diuersitas ex diuersitate partium signorum celi: colorum in animalibus est per coniunctionem planetarum: licet diuersitas partium in animalibus sit ex diuersitate partium celi.

Capitulum. xxiii.
Caliditas solis causa est exhalationis leuis calidae et sicce in ventre terre. Et calida et sicca exhalatio existens in ventre terre est causa materialis terrae remotum: et eadem est causa ventorum atque tonitruum.

Caput. xxiiii.
Necessario aer diuiditur in tres regiones: in infima ros: pruina et nix liquida generantur. In media vero pluuia / nix et grando: impressiones tamen aquee non ex elementis principaliter: sed ex virtute celi sunt.

Caput. xxv.
Motus celi est localis sine sono: quod celum est quantum sine augmento et diminutione: habens luciditatem sine colore proprie dicto: cuius stelle omnes sphaerice sunt.

Caput. xxvi.
Horarum numerus et temporis est numeraliter a planetis: licet horarum diei numerus sit per ascensum et descensum signorum. Et dies non est adequatus. xxiiii. horarum: et ordo dierum non est secundum ordinem planetarum: licet habitantibus sub equinoctiali menses sint semper equales: non tamen habitantibus alibi.

Caput. xxvii.
Necessario sol facit annos diuersificatos terminans annum in die perfecto cum sex horis plus: quia sol dat nobis annum trecentorum sexaginta quinque dierum completorum cum sex horis.

Caput. xxviii.
Mundus est vnus compositus ex pluribus contrarijs: habens virtutem motiuam intrinsecam: plenus spiritibus.

Caput. xxix.

Finis tabule.

Baptiste Bemati Cesens natis ad lectorem Epigramma.

Ingenio quicumque vales: abstrusaque queris
Noscere: diuinum hoc perlege semper opus.
Preclarum Veneti ingenium mirabere Pauli:
Augustine aluit quem tua secta pater.
Hinc tibi forma manet que mundi: doctus abibis:
Ut petat occiduas sol quoque raptus aquas.
Hinc poteris zonas: et sphaera discere circos:
Omnia dictabit que ratione tibi.
Paucis accipies quod multis non daret alter:
Clara tamen paruus multa libellus habet.

Jacobus baptista Aloyxia nus Rauennas Alberto pio carpensi principi Salutem. P. D.



Eges hanc Alberte princeps clarissime opis huius miram breuitate: que nisi opinione fallor: cum reliqua lectione quam tibi cognoscendam proposui facit equilibrium. Estque id ex eadem Veneti Pauli officina tibi opus depromptum: verum ma-

iore industria elaboratum maiorisque eruditione. Enimvero omnium hic celestium signorum: segmentorumque omnium figuratio et quasi Typus quidam perspicitur: hic ortus et occasus syderum ac celi conuersiones / cum ipsa ventorum imbrium ceterarumque tempestatum ratione: et ut in arcum omnia conuertam: hic totum nature opificium contemplari est: sed tua industria que in re literaria supra quam dici possit eminet: multo melius hec per ocium pensabit. Vale.

Hic finem accipit aureum opus de compositione mundi: a Paulo Veneto omnium hominum doctorum sui temporis facile principe conditum: nuperrime summa diligentia castigatum: Lugdunice impressum in edibus honesti viri Antonij du Ry calcographi admodum diligentis Anno a redemptione humana. Milleesimo quingentesimo vigesimo quinto. Die decima septima mensis Nouembris.

Regestum.

A/B/C/D. Omnes sunt duerni
preter D qui est tertio.

X



